

ŽELEZAR

JESENICE, DNE 20. SEPTEMBRA 1984

ŠTEVILKA: 37 • XXXIII

Naš kovinar, svobodno glasilo delavcev KID, je kot predhodnik Železarja začel izhajati 26. januarja 1937. Železar izhaja od 1. decembra 1951 kot mesečna revija, od 15. aprila 1959 kot štirinajst-dnevnik in od 1. januarja 1962 kot tednik. Glasilo je ob 25-letnici predsednik Tito odlikoval z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo. Glavni in odgovorni urednik Joža Vanič. Naslov: Uredništvo Železarja, SŽ - Železarna Jesenice. Številke internih telefonov: urednik 2618, administracija 2619 in 2621. Tisk: TK Gorenjski tisk, Kranj. Oproščen prometnega davka po pristojnem mnenju Stev.: 421/1-72.

POSLOVANJE SOZD SLOVENSKE ŽELEZARNE V PRVEM POLLETJU

Pomembnejši podatki o poslovanju SOZD Slovenske železarne so prikazani v poročilu v razpredelnicih, od katerih objavljamo le najpomembnejše, v celoti objavljamo besedni del, ki komentira pomembnejše pojave v prvem polletju.

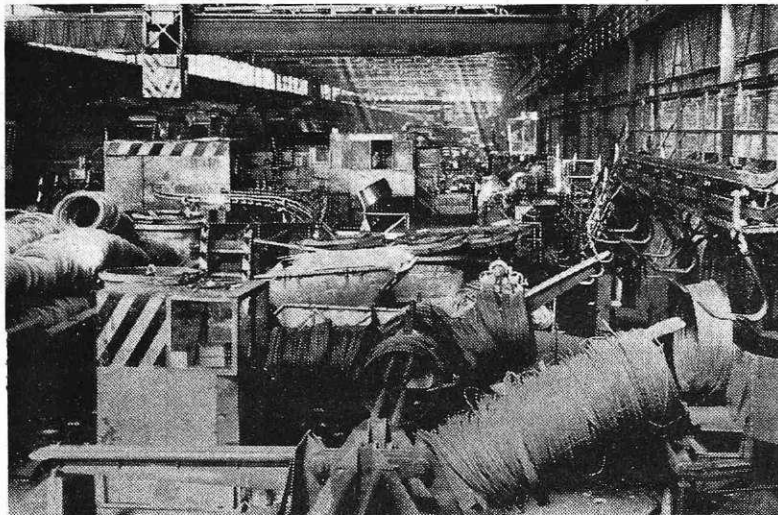
Za naše letošnje poslovanje, ki ga je seveda potrebno ocenjevati tudi glede na splošna gospodarska gibanja, bi smeli reči predvsem naslednje:

SPLOŠNA GOSPODARSKA GIBANJA

Že nekaj let nazaj ugotavljamo, da se le-ta vedno bolj zaostrejuje. Tudi to pot jih ni možno ocenjevati druga-

če. V nekaterih pogledih se stvari celo še izraziteje slabšajo. Predvsem velja to za inflacijo. Čeprav so bile cene pretežno del letošnjega prvega polletja administrativno zamrznjene, pa kljub temu hitro naraščajo. Tako so bile v Sloveniji po statističnih podatkih v letošnjem prvem polletju cene na debelo v povprečju za 65 % višje kot lani v enakem času, cene industrijskih izdelkov so bile višje za 59 %, cene življenjskih potrebščin pa 53 %. Še naprej se zaostrejuje tudi splošna gospodarska likvidnost, čeprav je gospodarstvo zaradi pomanjkanja sredstev precej znižalo investicijsko potrošnjo.

(Nadaljevanje na 6. strani)

Valjarna žice (foto I. Kučina)

POSKUSI OMEJEVANJA JAVNEGA OBVEŠČANJA SAMO NA OBJEKTIVISTIČNO REGISTRIRANJE STANJA, DOGODKOV IN POJAVOV

V Železarni, še predvsem sedaj, ko smo v dosti težkem gospodarskem položaju, v visoki poslovni izgubi, ki naj bi jo nam upravičeno, zaradi nenakanih pogojev gospodarjenja, pomagala sanirati tudi širša družbena skupnost, se vedno pogostejše srečujemo s poskusi omejevanja sredstev javnega obveščanja samo na objektivistično registriranje stanja, dogodkov in problemov. Pojavi takega objektivističnega obveščanja pa so tudi v različnih »internih« posrednih ali neposrednih informacijah, ki so si nemalekkrat tudi nasprotujoče. Nosilci takih teženj in organi, odgovorni za obveščanje v temeljnih organizacijah, delovnih skupnostih in Železarni kot celoti, pozabljajo na zakonsko dolžnost o rednem, pravočasnem, resničnem in popolnem obveščanju, pozabljajo, da neizvrševanje tega pomeni kršitev delovne dolžnosti in v nekaterih primerih celo materialno odgovornost.

To uvodno ugotovitev potrjujejo preobčutljive reakcije posameznikov na kakršenkoli kritičen zapis ali ugotovitev v našem glasilu, čeprav upravičeno in argumentirano, idejnopolično podkrepjeno, pa tudi vedno težji pristop do virov informacij. Srečujemo se tudi s pojavom, da se informacije najbolj odgovornih delavcev v TOZD, delovnih skupnostih in Železarni o istem vprašanju spreminjajo v krajšem časovnem razmaku ali v drugem okolju od dovolj kritičnih in konkretnih do zelo lakiranih in posplošenih, od skrajno zaskrbljujočih do objektivističnih. Spet se rado dogaja, da nekaj, kar nam ni všeč, proglašamo za poslovno tajnost, ali kar je realno, opredeljujemo za nerehalo, ali neizpodbitno resnico razresničimo, dobronamerno razglamo za zlonamerno... Nakateri še posebno moti, da naše slabosti in napake berejo tudi »zunaj Železarne«.

Da ne bi ostali samo pri ugotovitvah, le dva primera iz novejšega obdobja. Na nedavnem sestanku predsednikov osnovnih organizacij zveze sindikatov, zveze socialistične mladine in izvršnega odbora konference osnovnih organizacij sindikata je član poslovodnega odbora Železarne ugotavljal, da je »stanje v Železarni kritično, ne zaradi poslovne izgube, ampak zaradi odnosa in obnašanja do izgube; zaradi odnosa in obnašanja do dela in izpolnjevanja nalog, ki so pred nami in bi jih morali obravnnavati.« Na tem sestanku, o katerem smo obširneje pisali v Železarni 9. avgusta, je bilo navedenih več podatkov, v tonah in dinarjih, kje bi lahko naredili več in več privarčevali, oziroma zmanjšali proizvodne stroške. Med drugim je bila omenjena nova VOD oziroma vakumska naprava v jeklarni, ki ni uresničena pričakovani, oziroma dosegla načrtovanih rezultatov. Enaka ugotovitev je navedena v poročilu poslovodnega odbora Železarne o izva-
janju strokovnih ukrepov z dne 22. avgusta s konkretno navedbo vsote, koliko bi lahko privarčevali pri vsaki toni odlitega dinamoma jekla. Ko pa smo to ugotovitev in podatke uporabili v našem uvodniku »Program ukrepov za odpravo motenj in sanacijo poslovnih rezultatov v TOZD, delovnih skupnostih in Železarni«, je isti član poslovodnega odbora menil, da s tem izdajamo poslovno tajnost! Seveda je to utemeljil s stvarmi, ki nimajo s tržno, še manj pa družbeno moralo nič skupnega, čeprav ne zanikamo, da se marsikje tako obnašajo.

Kritičnega pisanja v Železarni se je dotaknil tudi delegat na zadnji seji delavskega sveta, ki ga moti, da to berejo tudi »zunaj Železarne«. Tega ne bi omenjali, če ne bi delegat popolnoma nepravilno razmišljal o dohodkovnih odnosih oziroma »dohodku kot družbeni kategoriji« in če se to ne bi povezovalo tudi z informiranjem. Res je dohodek družben, kar je nekaj drugega, kot je utemeljeval delegat, to pa pomeni, da je v družbeni lastni, ki opredeljuje vsebino celotnih produkcijskih in sploh družbenoekonomskih odnosov v naši socialistični družbi. Družbena lastnina pa se, kakor je to utemeljeval naš veliki ideolog Edvard Kardelj, izraža v pravici dela z družbenimi sredstvi, hkrati pa tudi v odgovornosti slehernega delavca, da to pravico uresničuje v popolni enakopravnosti z vsakim drugim delavcem, ki ima isto pravico, skupaj z vsemi drugimi tako pravicami kot odgovornostmi, ki so povezane s to temeljno družbenoekonomsko pravico.

Družbena lastnina je torej skupna lastnina vseh ljudi, ki delajo in koncem koncev, vsaj v perspektivi, kakor navaja Kardelj, tudi vseh članov družbe. To pa pomeni, da dohodek, ki je v družbeni lastni, ni samo rezultat delavcev določene temeljne ali delovne organizacije, marveč je tudi rezultat dela vseh drugih delovnih ljudi v družbi. Zato morajo biti tudi resnično in popolno obveščeni, kako neka temeljna oziroma delovna organizacija gospodari z družbenim dohodkom oziroma z družbenimi sredstvi. Zakaj nas potem moti, da tudi »zunaj Železarne« berejo upravičene in dobronamerne kritike, da zaostajamo za uresničevanjem družbenoekonomskih odnosov, kot jih opredeljuje naša ustava in zakon o združenem delu in da so zato vzroki v tehnokratski birokratskih odporih, ali če napišemo utemeljene notranje rezerve in vzroke za prepočasno in nedosledno uresničevanje dogovorjenega, še posebno, ker naše težave občutijo tudi drugi delavci in občani.

Res je, kot navajajo nekateri v naši železarni, da v mnogih drugih tovarniških glasilih bolj malo pišejo o svojih slabostih, odstopanjih in problemih, kar je prav gotovo posledica podrejenosti uredništva poslovodnim strukturam, kar pa še zdaleč ni v interesu delavskega razreda in samoupravnega razvoja. Ni pa rečeno da o njihovih slabostih ne govorijo delegati v zborih združenega dela, v družbenopolitičnih organizacijah, kajti prav tako so odgovorni za svoje delo in razvoj pred družbeno skupnostjo. Pri takih uredniških prav gotovo ne moremo govoriti, da njihovo informiranje oziroma glasila delujejo in se potrjujejo kot odgovoren, samostojen in vpliven družbenopolitični dejavnik samoupravnega razvoja in da so novinarji — informatorji del subjektivnih sil, ki morajo vplivati na ustvarjalno dejavnost in ki so odgovorni za krepitev samoupravljanja oziroma ustavnega položaja delavskega razreda. To pa tovarniška glasila, kot tudi ostala sredstva informiranja in novinarji morajo biti.

In če se vrnemo na domača tla, k obravnavani temi, potem se moramo vprašati, kdo ima bolj rad to našo tovarno in kdo je bližje interesom delavcev in njihovim ustavnim pravicam in dolžnostim: tisti, ki objektivistično — lakirano prikazuje stanje, ali slabosti celo prikriva ali jih noče videti, ali tisti, ki poskuša z ustvarjalno, argumentirano in pogumno kritiko, čeprav včasih tudi bolečo, stvari premakniti naprej. Vendar je praksa še nešteto-krat dokazala, da lakiranje ali prikrivanje resnice ali objektivistično prikazovanje stanja sčasoma hudo udari nazaj, žal največkrat ne samo po tistih, ki to počno, ampak tudi po kolektivih.

DELOVNO BESEDILO PREDLOGA DRUŽBENEGA DOGOVORA O SKUPNIH OSNOVAH IN MERILIH ZA SAMOUPRAVNO UREJANJE ODNOSOV PRI PRIDOBIVANJU IN DELITVI DOHODKA V SFRJ

V 25. številki Poročevalca Skupščine SR Slovenije in SFR Jugoslavije za delegacije in delegate je 11. septembra objavljeno delovno besedilo predloga družbenega dogovora o skupnih osnovah in merilih samoupravnega urejanja odnosov pri pridobivanju in delitvi dohodka v SFR Jugoslaviji z obrazložitvijo, ki jo tudi mi zaradi aktualnosti objavljamo v celoti.

V AVGUSTU PRODALI MANJ, KOT SMO NAČRTOVALI

Avgustovski rezultati prodaje nam kažejo, da smo prodali 28.871 ton naših izdelkov, prevladali pa smo še dodatno 3.246 ton, kar je skupaj 6 % manj, kot je predvideval operativni program in le 88 % nekoliko višje postavljene-
ga družbenega načrta.

Ustvarili smo 3.197 milij. din realizacije, kar je zaradi dobre strukture prodanih izdelkov in julijske in avgustovske uskladitve prodajnih cen naših izdelkov na načrtovani višini

oziroma 1 % višje od operativnega programa realizacije, ki upošteva dejansko doseganje prodajnih cen.

(Nadaljevanje na 2. strani)

PROGRAM GOSPODARSKE STABILIZACIJE ODPIRA MOŽNOSTI ZA NADALJNI USPEŠNI RAZVOJ JUGOSLOVANSKE DRUŽBE

»Glavna značilnost sedanjega obdobja v našem družbenem razvoju je boj za uresničevanje dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije, zato da se bo še naprej razvijalo socialistično samoupravljanje. Zahteve 12. kongresa ZKJ in dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije se počasi uresničujejo, ker tehnokratske, etatistične, skupinskolaistične in druge monopolistične sile zelo močno nasprotujejo uresničevanju dogovorjene politike, naj vsakdo živi od svojega dela, in se upirajo neizbežnim spremembam v družbeno-gospodarskih odnosih. Trajne in globlje spremembe v tem smislu so šele na začetku.«

To v uvodu poudarja predlog sklepov centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije o uresničevanju vodilne vloge ZKJ ter krepitvi njene idejne in akcijske enotnosti, o katerem potekajo razprave v osnovnih organizacijah in organih zveze komunistov po vsej Jugoslaviji. Do zaključka razprave v osnovnih organizacijah zveze komunistov v naši občini, ki je predviden za 15. okto-

ber, ostajajo le še dobri trije tedni, pa v posameznih okoljih oziroma organizacijah v naši železarni še niso kaj prida storili za uspešen začetek razprave, ki je ne bo mogoče opraviti na enem sestanku. To prav gotovo kaže na skrajno neodgovornost do neodložljivega in neizbežnega uresničevanja opredelitev in nalog, ki jih vsebuje predlog sklepov.

(Nadaljevanje na 2. strani)

PROSTOVOLJNO DELO V PROIZVODNJI

Na nivoju delovne organizacije je bil narejen program ukrepov za odpravo motenj v poslovanju naše železarne v prvem polletju letošnjega leta. V tem programu so zajete tudi naloge, ki smo jih s programom sanacijskih ukrepov sprejeli maja letos. Sprejeli smo tudi razne druge aktivnosti na nivoju Železarne, občine in republike. Ena od teh aktivnosti je tudi pridobivanje sredstev iz občinskih in republiških rezerv in sredstev SOZD Slovenske železarne. V naši železarni pa že potekajo tudi aktivnosti za dodatno prostovoljno delo zaposlenih.

Poslovodni odbor je po razpravi na strokovnem kolegiju in v dogovoru z vodstvi družbenopolitičnih organizacij predlagal, da vsak delavec Železarne do konca leta naredi osem učinkovitih ur v proizvodnji ali na

drugih delovnih nalogah, ki neposredno prispevajo k rezultatu poslovanja, k večji proizvodnji ali manjšim stroškom storitev.

(Nadaljevanje na 3. strani)

ŠE VEDNO ZAOSTAJAMO ZA PLANOM

Do 17. septembra smo po podatkih statistične službe izdelali 64.054,4 tone skupne proizvodnje in tako izpolnili 90,2 % operativnega programa. Operativni program skupne proizvodnje so izpolnile le tri TOZD, in sicer TOZD Valjarna debele pločevine, Livarna in Elektrode. Ostale TOZD plana za to obdobje niso dosegle.

V TOZD Plavž so izdelali 7.988,5 tone grodlja, kar je 88,1 % operativnega programa, ki je enak družbenemu planu. V TOZD Jeklarna so vili 22.142 ton jekla in tako izpolnili družbeni plan za 17 dni 94,6 % in nekoliko znižani operativni program 98,5 %.

Do 17. septembra smo odpremili 13.986,6 tone gotovih izdelkov in storitev, kar je le 77,6 % družbenega plana in 84,5 % nekoliko znižanega operativnega programa.

(Nadaljevanje na 8. strani)

Upravni odbor DIATI Jesenice

KAJ JE BOLJE: DA SO POMOŽNI OBRATI CENTRALIZIRANI ALI DECENTRALIZIRANI?

DANES

V zadnjem času se v Železarni sliši vedno več pobud, da bi delo vzdrževalcev spet združili, ker je njihova razcepljenost že ovira za dobro delo predelovalnih obratov. Tako smo v 36. številki Železarnja v zapisu pogovora z vodjem TOZD Valjarna žice Dragom Finžgarjem lahko prebrali, da je včasih težko uskladiti delo vzdrževalcev in proizvodnih delavcev. »Če že nimamo vzdrževalcev v lastni temeljni organizaciji, kar bi bilo najbrž najbolj učinkovito, pa želimo vsaj, da bi bilo kompletno vzdrževanje na enem naslovu. Tako bi natančno vedeli, kdo je za vzdrževanje odgovoren. Zaradi tega tudi podpiramo predlog o združitvi TOZD Remontne delavnice, Strojne delavnice in Vzdrževanje v eno temeljno organizacijo.«

O tem problemu, ki je vključen v program strokovnih ukrepov za sanacijo poslovnih rezultatov na področju organiziranosti Železarnje, so v sredo, 19. septembra, razpravljali tudi člani odbora za uresničevanje zakona o združenem delu. Združili naj bi se temeljni organizaciji Vzdrževanje in Remontne delavnice. Še naprej pa naj bi ostale samostojne TOZD Strojne delavnice, Livarna in Transport, ki imata prav tako delni vpliv na vzdrževanje. Združenje vzdrževanja naj z rednim vzdrževanjem proizvodnih naprav omogoči proizvodnim temeljnimi organizacijam doseganje planirane količine po čim nižji lastni ceni, ob dogovorjenih rokih in kvaliteti izdelkov. Vzdrževalne storitve bi bile tako celovitejšje z nižjimi stroški vzdrževanja. Doseči bi bilo potrebno tudi tesnejšo povezanost proizvodnih in vzdrževalnih delavcev na skupnih delovnih sredstvih in med vzdrževalnimi delavci krepiti samoupravne odnose z razvojem neposrednega samoupravljanja, delegatskega odločanja in z delovanjem subjektivnih sil.

V združenem vzdrževanju naj bi bile nekatere funkcije skupne, tako: konstrukcija, osnovna priprava dela in skupna opravila. Tekoče plansko vzdrževanje za osnovno opremo naj bi bilo razdeljeno po lokacijah: Jesenice, Bela, Javornik, za žerjave pa posebna enota; centralne delavnice pa bi združili po specialnostih: elektro delavnica, RTA, gradbene delavnice...

Tekoča planska popravila obsegajo: popravilo okvar, pregledi stanja, čiščenje in mazanje (mali remont), iskanje in odstranjevanje šibkih mest, kontrolni pregledi, planska popravila (večji remont). Centralne delavnice sodelujejo pri večjih in planskih popravilih ter opravljajo zunanje storitve.

Tako o problemih, ki nas tarejo sedaj in kako jih skušamo rešiti, oziroma popraviti napake. Da so podobne probleme poznali naši železarji tudi pred tridesetimi leti, pa zgovorno dokazuje zapis v septembrski številki Železarnja leta 1954.

V LETU 1954

Centralizirani pomožni oddelki imajo gotovo ekonomske in organizacijske prednosti pred decentraliziranimi, kar velja za vsa podjetja ne odvisno od vrste dejavnosti.

Največja ekonomska prednost centraliziranih pomožnih oddelkov je njihova povečana ekonomičnost. Vzemimo za primer mehanične delavnice v težki industriji, kjer je proizvodnja velika. Če ima vsak proizvodni obrat svojo posebno ekipo ključavničarjev itd., mora vsaka teh ekip imeti svojega režiserskega delavca (vodjo), navadno še uslužbenca (za evidenco in obračun). Poleg tega mora biti vsaka posamezna ekipa opremljena s potrebnimi obdelovalnimi stroji, orodjem itd., po večini pa se tudi dogaja, da delovni čas teh ekip ni tako izkoriščen, kot bi moral biti.

Če vse te elemente analiziramo iz vidika podjetja kot celote, vidimo, da decentralizirani pomožni oddelki

zahtevajo za isti obseg dela več različnih delavcev in količinsko večjo tehnično opremo.

Organizacijske prednosti centraliziranih pomožnih oddelkov so v tem, da se omogoči učinkovitejšje vodstvo, potrebno je manjše število vodilnega kadra, ki vedno uspešneje vodi celoto, stopnja izkoriščanja vsega delovnega časa je boljša in podobna.

Poleg teh organizacijskih prednosti centraliziranih pomožnih oddelkov pa so tudi pomanjkljivosti, ki se

ne kažejo v samih pomožnih oddelkih, ampak v glavnih proizvodnih obratih. Če kljub dobri organizaciji centralizirane dejavnosti pomožnih oddelkov trpijo glavni proizvodni obrati, je seveda potrebna njihova decentralizacija. Seveda pa je odvisna ta centralna ali decentralna dejavnost pomožnih obratov v podjetju od postrojenja, razvrstitve tehničnih procesov itd., pri čemer je potrebno posebno upoštevati vse zastoje in izgube časa, ki se pri centralizirani ureditvi pomožnih oddelkov nekoliko povečajo, kar razumljivo, na proizvodno vpliva negativno.

Tako so torej razmišljali pred tridesetimi leti. Pred podobnim problemom smo tudi danes, zato bo potrebno res skrbno pretehtati vse možnosti in prednosti ene ali druge organiziranosti.

Pakiranje žičnikov (foto I. Kučina)

PROSTOVOLJNO DELO V PROIZVODNJI

(Nadaljevanje s 1. strani)

V vseh temeljnih organizacijah proizvodnega in vzdrževalnega značaja so naloge, ki jih lahko naredijo delavci, ki niso vključeni v neposredno proizvodnjo, tako iz temeljnih organizacij kot iz delovnih skupnosti. To so predvsem naloge v adjustažah, odpremah, skladiščih, vzdrževalna dela in naloge, ki jih med remontom izvajajo druge delovne organizacije. To so čiščenje in urejanje delovnih prostorov in okolja, urejanje skladišč in podobna dela.

V vsaki temeljni organizaciji so določili odgovornega delavca, ki bo skrbel za izvajanje programa, pripravi terminski program, potrebno orodje in potrebna transportna in ostala sredstva za delo. Na podlagi teh programov bodo vodstva temeljnih organizacij do konca septembra izdelala programe vključevanja delavcev, ki ne delajo v neposredni proizvodnji.

Na centru za proučevanje samoupravljanja in informiranje smo želeli vedeti, kakšen je odziv in mnenje delavcev delovnih skupnosti o tej akciji, zato smo se pogovarjali z zaposlenimi v raziskovalnem oddelku, strokovni knjižnici, računovodstvu, skladišču, novogradnjah, pravni službi, disciplinski komisiji ter z vratarji in tekačicami.

V razgovorih so delavci izražali pripravljenost za delo v proizvodnji, vendar nekoliko dvomijo v učinek akcije. Pravijo, da bo akcija učinkovita le, če bo dobro organizirana, tako, da bodo dali pravega človeka na pravo mesto.

Nekateri so že delali v proizvodnji, in sicer v Jeklarni, vendar imajo s tem premeščanjem slabe izkušnje. Zato se pojavlja tudi dvom in nezaupanje, saj menijo, da je osem ur premalo časa, da bi nekdo iz pisarne lahko kaj bistvenega prispeval.

Delavci iz delovnih skupnosti so pripravljeni delati tudi več, če se bo to res kje poznalo. Obenem pa jih skrbi, kdo bo odgovarjal, če akcija ne bo dala pričakovanih rezultatov. Zelo veliko pomislekov je bilo glede tega, ali bo akcija zajela res vse zaposlene. Anketirani so pripravljeni delati, če bodo delali tudi ostali, ne pa tako, kot je bilo do sedaj, ko so v proizvodnji delali vedno eni in isti delavci delovnih skupnosti.

V anketi je bilo izraženo mnenje, da večjih ekonomskih učinkov verjetno ne bo in da je bistvo akcije to, da pokažemo pripravljenost za delo in pripadnost kolektivu ter tudi na ta način zmanjšamo prepada med neposrednimi proizvajalci in »pisarniški molji« in izboljšamo medsebojne odnose. S tem pa lahko posredno vplivamo na boljše motivira-

nost za delo in večjo produktivnost.

Na kadrovskem sektorju so se v akcijo zelo resno in hitro vključili, saj prve delavke že delajo v proizvodnji, predvsem v Žičarni. Tudi v drugih sektorjih izražajo delavci veliko pripravljenost, zato ne pričakujejo problemov.

V naši železarni smo že sprejemali razne ukrepe in naloge za doseganje boljših rezultatov in določili najbolj odgovorne za njihovo izvajanje. Mnogo nalog nismo izpolnili ali pa ne v dogovorjenem času, vendar nosilcev nismo poklicali na odgovornost. Zato je razumljivo, da so nekateri nezaupljivi, saj ni nobenega zagotovila, da bo tokrat drugače.

Kljub pomislekom glede učinkovitosti (ali ne bodo stroški preveliki), varnosti pri delu (kaj, če se komu kaj zgodi) in negotovosti glede prispevka njihovega dela (kaj bom pa naredil v osmih urah), so delavci pripravljeni delati, vendar pod pogojem, da tokrat ne bo nobenih izjem in da se bodo tudi vodje in člani poslovnega odbora vključili v to akcijo in jo tako tudi moralno in politično podprli. Poleg tega je treba o učinkih in rezultatih akcije sproti obveščati vse zaposlene, da ne bo akcija razvodenela, občutek negotovosti in nezaupanje med delavci pa še večji.

17. septembra so se o prostovoljnem delu v proizvodnji pogovarjali tudi na poslovnem kolegiju. Vodje temeljnih organizacij so že pripravili programe za vključevanje delavcev iz delovnih skupnosti in temeljnih organizacij v proizvodnjo. Iz programov je razvidno, da bodo delavce iz vodstev temeljnih organizacij vključevali v neposredno proizvodnjo.

Ugotovili so, da je potrebna delavci veliko več kot možnost, zato so se odločili, da bodo delavce iz delovnih skupnosti in administracije temeljnih organizacij najprej razporedili v proizvodnjo na tista dela in naloge, kjer lahko pričakujemo takojšen ekonomski učinek.

Kljub bojazni, da v naši železarni zaradi narave dela za ženske ne bomo našli ustreznih del in nalog, je iz programa del in nalog, ki so ga pripravili vodje temeljnih organizacij, razvidno, da ni tako. Za ženske je v naši železarni dovolj ustreznih del; te so pokazale zelo veliko pripravljenost in se hitro vključile v akcijo, saj so že v ponedeljek, 17. septembra, prve delavke prostovoljno delale v Žičarni.

Kljub nezaupanju in pomislekom ter proti pričakovanjem je akcija stekla hitro in brez problemov, zato lahko pričakujemo tudi njene učinke, o katerih vas bomo večkrat obveščali.

Lilijana Kos

OBVESTILA KOLEKTIVU – OBVESTILA KOLEK

RAZPORED DEŽURNIH ŽELEZARNE OD 24. DO 30. SEPTEMBRA

24. septembra, Janko PERNE, vodja invest. razvoja, Jesenice, Titova 20, tel. št. 81-904.
25. septembra, Boris PESJAK, vodja FRS, Jesenice, C. revolucije 2/a, tel. št. 82-726.
26. septembra, Janez POLJŠAK, vodja spl. sektorja, Hrušica 12.
27. septembra, Ernest PUŠNIK, vodja komerciale, Jesenice, Titova 2/a, tel. št. 81-490.
28. septembra, Bogdan RAVNIK, vodja TOZD HV Bela, Jesenice, Tavčarjeva 3/b, tel. št. 83-734.
29. septembra, VINKO ROTAR, vodja TOZD Remontne delavnice, Jesenice, C. talcev 8/a, tel. št. 82-792.
30. septembra, Jože ŠLIBAR, vodja TOZD Transport, Jesenice, C. 1. maja 58.

DEŽURNI ZA VZDRŽEVANJE V ŽELEZARNI

DATUM:	DNEVNI:	NOČNI:
PONEDELJEK – 24. 9.	MARJAN ROBIČ	DUŠAN BAK
TOREK – 25. 9.	RADO LEGAT	ALOJZ LEBAR
SREDA – 26. 9.	MIRKO ZUPAN	VOJKO MENCINGER
ČETRTEK – 27. 9.	MARJAN PINTAR	PAVEL ŽMITEK
PETEK – 28. 9.	JANEZ JAKŠIČ	MARJAN DROLČ
SOBOTA – 29. 9.	ALEŠ ROBIČ	FRANCI ZUPANČIČ
NEDELJA – 30. 9.	FRANC NOVAK	PRIMOŽ ŽVAB

SLUŽBA OBRATNE AMBULANTE

Od 24. do 29. septembra bodo delale naslednje obratne ambulante:
DOPOLDNE: II. obratna ambulanta – dr. Janez Zaletel in III. obratna ambulanta – dr. Matej Andoljšek.
POPOLDNE: I. obratna ambulanta – dr. Metod Rešek.
V soboto, 29. septembra, samo dopoldne: I. obratna ambulanta – dr. Metod Rešek.

ZOBNE AMBULANTE:

DOPOLDNE: I. zobna ambulanta – v. dent. Viktor Stražisar in II. zobna ambulanta – dr. Alojz Smolej.
Za borce vsak dan od 11. do 12. ure.
POPOLDNE: III. zobna ambulanta – mag. dr. Bela Gazafi.
Po SS za Vatrostalno vsak dan od 15.30 do 16.30.
V soboto, 29. septembra, samo dopoldne: III. zobna ambulanta – mag. dr. Bela Gazafi.

DEŽURSTVO V VATROSTALNI ZENICA TOZD JESENICE

22. in 29. septembra, Edi CENČEK, Mojstrana, Delavska 11.
Dežurni Vatrostalne je v soboto od 6. do 12. ure v Vatrostalni, telefon 81-743, oziroma telefon Železarnje 34-65. V preostalem času do ponedeljka do 6. ure zjutraj je dežurni dosegljiv na domu.

DEŽURSTVO V PROSTORIH DIATI

Eden izmed zaključkov občnega zbora društva DIATI Jesenice je bil tudi ta, da uvedemo vsakih 14 dni dežurstvo v prostorih društva v Delavskem domu pri Jelenu (I. nadstropje).

V četrtek, 20. septembra, bodo od 14. do 16. ure dežurali: Sašo Piber, Avrelj Ravnik in Janez Vidmar. Namen dežuranja:

- vpisovanje članov,
- pobiranje članarine,
- dajanje pojasnil o delovanju društva in pravilnikih, ki urejajo inova-
- cijsko dejavnost,
- sprejemanje pritožb članov društva,
- sprejemanje pobud za boljše delo društva in uveljavljanje množične inventivne dejavnosti.

Novotorji, pričakujemo vas!

UPRAVNI ODBOR DIATI Jesenice

PREGLED ODSOTNOSTI V AVGUSTU

	bolovanje %	redni letni dopust %	ost. odst. %	skupna odsotnost %
PLAVŽ	7.21	20.15	0.66	28.02
JEKLARNA	5.93	19.82	0.88	26.63
LIVARNA	7.75	16.68	1.77	26.20
VALJ. BL. ŠT.	6.63	19.02	0.59	26.24
VALJ. ŽICE	6.28	23.38	1.78	31.44
VALJ. DEB. FL.	7.27	17.10	0.75	25.12
HL. VALJ. BELA	4.52	20.72	1.14	26.38
HL. VALJ. JES.	5.60	19.71	0.90	26.21
ŽIČARNA	7.85	19.61	1.30	28.76
PROFILARNA	5.67	20.55	2.47	28.69
VRATNI FODBOJI	9.61	11.78	0.72	22.11
JEKLOVLEK	8.62	21.46	1.34	31.42
ELEKTRODE	9.34	24.52	1.33	35.19
ŽEBLJARNA	6.08	19.36	1.12	26.56
STROJ. DELAVNICE	8.13	19.93	1.50	29.56
REMONT. DELAVNICE	5.36	21.33	0.99	27.68
VZDRŽEVANJE	6.49	19.82	0.80	27.11
ENERGETIKA	5.29	20.95	0.42	26.66
TRANSPORT	7.55	16.54	1.24	25.33
KO – FI	4.84	22.34	0.48	27.66
K S I	6.80	17.79	1.11	25.70
E T N	3.89	22.70	1.32	27.91
DRUŽ. J. REHRANA	8.21	19.13	1.49	28.83
ŽELEZARNA	6.40	20.12	1.04	27.56

30. SEPTEMBRA OB 3. URI PREMİK URNIH KAZALCEV ZA ENO URO NAZAJ

Odlok zveznega Izvršnega sveta določa, da se bomo letos poslovili od poletnega računa časa v nedeljo, 30. septembra, ob tretji uri zjutraj, ko bomo premaknili urne kazalce za eno uro nazaj, to je na drugo uro zjutraj.

Tisti, ki bodo to noč lahko spali uro dlje, bodo seveda premik urnih kazalcev opravili že v soboto zvečer pred spanjem. Tisti pa, ki bodo na delu, pa bodo to opravili v času premika ob tretji uri zjutraj. Delavci na nočni izmeni bodo tokrat morali delati uro dlje, da se ujame normalen ritem izmen in prevozov.

SAMOUPRAVNI ORGANI V PRETEKLEM TEDNU

NA 16. SEJI DELAVSKEGA SVETA KSI O PROGRAMU ZA ODPRAVO MOTENJ V POSLOVANJU ŽELEZARNE

Delavski svet delovne skupnosti KSI je na 16. seji v sredo, 12. septembra, poleg refinanciranja kreditov in osnutka samoupravnega sporazuma o oblikovanju in uporabi prihodka, razporejanju skupnega dohodka in o združevanju v sklade Ljubljanske banke, Temeljne banke Gorenjske, obravnaval še program za odpravo motenj v poslovanju Železarne.

Vodja splošnega sektorja Janez Poljšak je v uvodu v razpravo podal najnovejša podatke o poslovanju Železarne, ki jih na tem mestu ne bi ponavljali. Razprava se je razvnela, ko so obravnavali sklepe zadnje seje odbora za gospodarstvo, ki je zadolžen, da tekoče spremlja realizacijo ukrepov za odpravo motenj v poslovanju. Eden od ukrepov (delavski svet Železarne jih je sprejel 16. maja 1984) je bil zmanjšati režijo za 5%. Janez Poljšak je menil, da ukrep ni več potreben, saj smo stroške v delovni skupnosti ustrezno zmanjšali. Vendar menim, da kljub temu ne smemo pozabiti, da se v Železarni zadnja leta stalno zmanjšuje število zaposlenih v proizvodnji, število režijskih delavcev pa ostaja nespremenjeno.

Na seji so precej razpravljali o reorganizaciji tekaške službe in rešilnih postaj. Reorganizacija bi občutno zmanjšala število zaposlenih v delovni skupnosti, vendar je še vedno vprašljiva, saj je povezana z nabavo ustreznih vozil, za kar pa, kot je pokazala razprava, ni razpoložljivih sredstev.

Odbor za gospodarstvo se ni strinjal s predlogom, da se fotokopirni stroj s CPSI prenese v oddelke splošne administracije. Delavski svet je po razpravi sklenil, da se ta sklep odbora odloži, dokler splošni sektor ne pripravi poročila, kakšno je stanje na področju fotokopirnih strojev in katere fotokopirne stroje bi lahko prenesli v oddelke splošne administracije. Pripraviti se mora tudi predlog razvoja razmnoževalnice.

V okviru programa za odpravo motenj v poslovanju Železarne je Janez Poljšak razložil pobudo poslovnega odbora Železarne, naj vsi delavci TOZD in delovnih skupnosti v letoš-

njem letu prostovoljno opravijo osem učinkovitih ur v proizvodnji ali na drugih nalogah. Pred občinsko in republiško javnostjo moramo naj-

prej z lastnim delom opravičiti naše zahteve za pomoč iz občinske in republiške rezerve pri pokrivanju poslovne izgube.

Predsednica delavskega sveta je predlagala sklep (ki je bil tudi sprejet, en delegat je bil proti), da je vsak delavec dolžan (podčrtal I. P.) opraviti osem ur dela na prosti dan v proizvodnji ali na drugih delih do konca letošnjega leta. O pojmihi »dolžnost« in »prostovoljnost« je bilo na seji precej razprave, kajti če gre za dejansko prostovoljnost, potem je sklepanje odveč in je potrebno le dogovarjanje med delavci. Ivan Puc

TOZD Jeklovlek

15. SEJA ODBORA ZA DELOVNA RAZMERJA

V TOZD Jeklovlek je bila 7. septembra 15. redna seja odbora za delovna razmerja, ki jo je vodil predsednik Marijan Stojan. Odbor je najprej obravnaval predlog vodstva o zasedenosti brusilnega stroja TOS 3, glede na sklep 13. redne seje, ki ni bil izpolnjen. Vodstvo je odboru predlagalo tri kandida-

te; odbor jih je potrdil. Odbor je zahteval, da se razpis za drugega orodnega ključavničarja ponovno objavi v tedniku Železar. Potrdili so razporeditev dveh novospredanih delavcev, odločbo sodelavcu za delo za nedoločen čas in odločbo o prerazporeditvi sodelavca.

V zvezi s prošnjo za ponovni sprejem Marjana Kokošineka so sprejeli sklep, da se ga sprejme za določen čas šestih mesecev.

Obravnavali so tudi prošnjo Muminu Nuhica za sprejem v delovno razmerje in zadolžili kadrovnika, da opravi z njim razgovor glede stanovanjskega vprašanja. Prošnjo sodelavca za prekinitev delovnega razmerja so ugodno rešili.

Sedem dni izredno plačanega dopusta so odobrili sodelavcu za toplisko zdravljenje v Sklenih Teplicah v ČSSR.

Odbor se je seznanil z dopisom kadrovskega sektorja vodjem TOZD, v

katerem navajajo, da bodo pomanjkanje delavcev v proizvodnji nadomestili z režijskimi delavci.

E. T.

Železarski globus

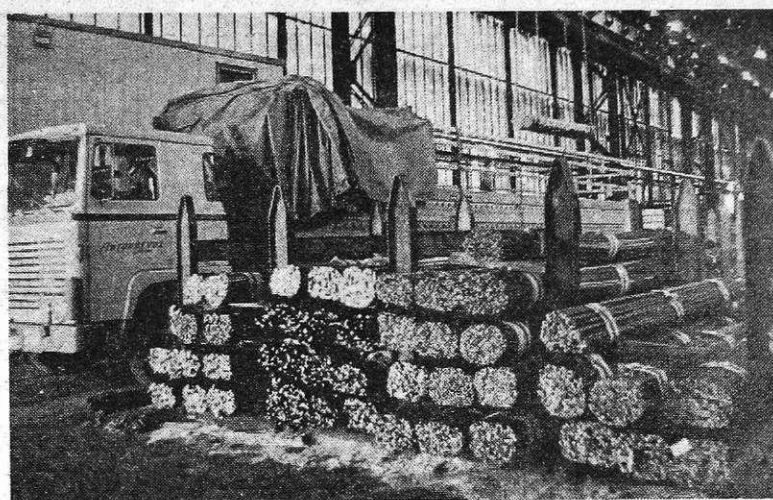
ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE

Predstavniki ameriškega združenja za predelavo in pripravo odpadnih kovin je pred kratkim posvaril vladni urad za zaščito okolja, naj ne pretirava s svojimi predpisi, ki jih

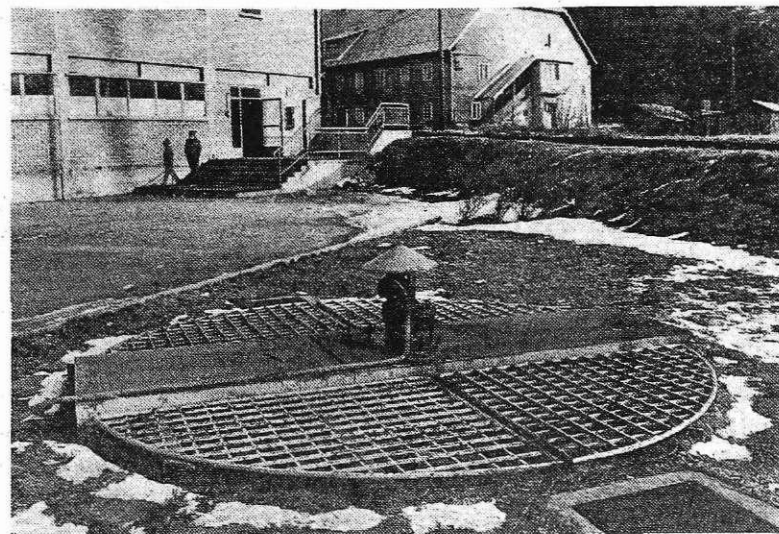
morajo upoštevati pri delu podjetja tega združenja. Po njegovem mnenju bodo zaradi vedno večjih zahtev tega urada mnoga podjetja prisiljena ustaviti obratovanje, ker zaradi ekonomske računanice predpisov ne bodo mogli uresničiti. To pa bo zmanjšalo promet z odpadnimi kovinami tako na domačem tržišču kakor tudi v izvozu. Med drugim je povedal, da zbiranje in priprava kovinskih odpadkov prispeva k odstranitvi odpadkov iz okolja in je zato zelo ironična, da želi vlada ukrepati na tako negativen način.

FRANCIJA

Francoska vlada je predložila dve-ma železarskima družbama Usinor in Sacilor sodelovanje pri izdelavi študije o prihodnosti rudnikov železove rude v Loreni, severovzhodnem delu Francije. Ti rudniki nakopljejo največ železove rude med državami Evropske gospodarske skupnosti, vendar je zaradi majhne vsebnosti železa v njihovi rudi padla proizvodnja s 60 milijonov ton letno pred dvajsetimi leti, na sedanjih manj kot 16 milijonov ton. Predvsem je potrebno določiti prihodnje vloge teh rudnikov v francoski železarski industriji glede na vedno večji uvoz z železom bogatih železovih rud iz prekomorskih dežel in povečanega deleža obločnih električnih peči z jeklenim odpadkom kot vložkom pri proizvodnji surovega jekla.

Odprema v TOZD Jeklovlek (foto I. Kučina)

Biološka čistilna naprava v TOZD Vratni podboji

DOPISUJTE V ŽELEZARJA

PREGLED SESTANKOV SDS

V minulih dneh smo prejeli že večino zapisnikov s sestankov samoupravnih delovnih skupin, na katerih so obravnavale program samoupravnih aktivnosti za september. Poleg predloga za razpis referendumu o pravilniku o urejanju stanovanjskih zadev in o spremembah in dopolnitvah statuta DO ŽJ, ki bo 27. septembra, so bile na dnevnem redu tudi take zanimive (in ne samo to) teme, kot: predlog povečanja osnov osebnega dohodka na osnovi pričakovanih rezultatov, refinanciranje tujih kreditov za Valjarno bluming-štel, Jeklarne ter delovno skupnost EK-TKR-NGR ter program ukrepov za odpravo motenj v poslovanju Železarne. V okviru slednjega so se posamezne SDS opredeljevale tudi do pobude poslovnega odbora o organiziranem osemurnem prostovoljnem delu, s katerim naj bi vsi delavci Železarne v svojem prostem času pomagali sanirati izgubo. — Teme torej, ki kar same od sebe silijo k poglobljeni, kritični oceni sedanjega stanja in prihodnosti več kot šestisočlanskega kolektiva, saj s klasičnimi načini, kot so, na primer, zmanjševanje cene delovne sile (padanje vrednosti osebnega dohodka), povečevanje intenzivnosti dela (vse večje zaostrovanje delovne in tehnološke discipline v kombinaciji z nagrajevanjem) ter povečevanje delovnega dne (v našem primeru delo na proste sobote, nadurno delo — in zadnji ukrep: dodatno prostovoljno delo — ob siceršnjem dodatnem delu izven rednega delovnega razmerja), ki jih Marx podrobno analizira v petem oddelku I. knjige Kapitala (»Produkcija absolutne in relativne presežne vrednosti«), ne bomo mogli reševati situacije v nedogled. Vendar pa mlačne razprave — sodeč po stališčih in številu pripomb in predlogov SDS — kažejo bodisi na njihovo nemoč, bodisi na še nedozorelo zavest o resnosti lastnega položaja, in same po sebi postavljajo pred subjektivne sile problem, ob katerem bi se kazalo zamisliti in ga proučiti. Razprave o sklepih 13. seje CK ZKJ so prava priložnost za to.

Omenimo naj še, da so SDS v okviru programa samoupravnih aktivnosti za september obravnavale tudi osnutek sporazuma o oblikovanju in uporabi prihodka, razporejanju skupnega prihodka ter o združevanju v sklade Ljubljanske banke, Temeljne banke Gorenjske Kranj. Pri povzemanju vseh teh stališč, pripomb in predlogov SDS se bomo držali že ustaljenega načina: poudarek bomo dali predvsem ožji obratni problematiki.

Iz TOZD PLAVŽ smo prejeli zapisnike SDS vodstvo TOZD, aglomeracija 1, 2 in 3 ter plavž 1, 2, 3 in 4. SDS vodstvo TOZD pod razno opozarja, da je pomanjkanje domače kvalitete rude kritično. Takole pišejo v zapisniku z dne 12. septembra: »Zaloga je še za teden dni obratovanja. V mešanici za aglomerat smo prisiljeni povečevati delež tehnološko popolnoma neuporabne rude siderit. To se odraža na rezultatih proizvodnje visokih peči.« Vprašujejo se, kako s takimi surovinami, ki jih imajo na razpolago, znižati proizvodne stroške. Pestí jih tudi pomanjkanje delavcev. »Stanje je kritično. Agregati obratujejo z nepopolnimi posadami. Varnost pri delu. Osební dohodki so na kritično nizki ravni,« opozarjajo člani SDS vodstvo. SDS aglomeracija 1, 2 in 3 vprašujejo, kdaj bo remont na portalnem žerjavu in kdaj v aglomeraciji. SDS plavž 2 v zvezi z ukrepi opozarja na nekatere motnje v obratu, kot so, na primer, »skrajna kritična situacija s preskrbo aglorude, pomanjkanje vagonov za pesek in časovno slab odzvojem grodja v SM jeklarne«. Predlagali so tudi, naj bi se delavcem, ki delajo pri pečeh in so izpostavljeni raznim plinom (žveplov dioksid, ogljikov

monoksid in svinčeve pare), omogočilo, da dobe mleko ter da naj se nabavi košare za pranje delovnih oblek. Razpravljali so tudi o medsebojnih odnosih, ki »so se poslabšali«. Podobni so predlogi tudi v SDS plavž 3, ki pa dodaja še, da je treba povečati odvzem tekočega grodja v jeklarni (za tretjo, četrto in peto peč), izboljšati odvoz granulacijske žindre za Anhovo (promet, vagoni) ter dokončati remont GHV vetrila za vpihovanje zraka (traja že šest mesecev). Tudi SDS je vprašanje odprave motenj v poslovanju TOZD obravnavala poglobljeno, pa tudi z dobršo mero čustvenosti, kot je videti iz obširnega, a žal ne najbolj čitljivega zapisnika: »... Na preskrbo z zadostnimi količinami rude in koks delavci nimamo vpliva, naši osebni dohodki pa so odvisni tudi od tega. Tehnološka disciplina se upošteva v zadovoljivi meri. Pri vzdrževanju agregatov sodelujemo, kolikor je to v naši moči. Zavedati se je treba, da so stranski agregati (razen peči in kavperjev) zastareli in dotrajani. Ko bo nabavljen nov mlin, bo tudi ostružkov dovolj. Kontrolo nad tujimi firmami je treba poostrižiti in skrajšati storitvene roke. Obveščanje delavcev v TOZD je zadovoljivo. Menimo pa, da za zagotavljanje zadostnega števila delavcev kadrovskega sektorja ni storil svojega. Za koriščenje letnih dopustov so delavci s svojo zavestjo pripomogli, da smo obratovali nemoteno (delo na proste dneve). Menimo pa, da to ne more iti v nedogled. Delo se odvija v glavnem z zmanjšanimi posadami, kar gre v glavnem na breme delavcev in odgovornosti delovodij. Po drugi strani pa za to prejemamo večkrat slabše osebne dohodke kot dobre. Praksa je pokazala, da so dobri osebni dohodki le tiste mesece, ko delamo na državne praznike. Kot toplinski obrat se primerjamo z jeklarne. Pri tem pa nas oni močno presegajo. Res je, da imajo zastarelo tehnologijo in iztrošene agregate, vendar je tudi pri nas podobno, če izvzamemo same plavže. Ob dotrajanih stranskih agregatih, pomanjkanju kvalitete vložka in pomanjkanju delavcev, pa nam sama plavža tudi ne moreta delati dobro. Treba je vedeti, da ob slabih pogojih, ki nas premilajo, proizvodnja pada, da pa takrat količina težkega fizičnega dela močno naraste, da delavci takrat vlagajo maksimum svojih moči, za kar pa so potem še slabo nagrajeni. Odgovorni, ki računajo naše osebne dohodke, bi morali to že enkrat upoštevati in težko fizično delo ceniti drugače, kot ga cenijo sedaj, kajti če bodo naši plavži ugasnili, potem se bo v naši Železarni ustavilo še marsikaj. Tega pa si plavžarji nikakor ne želimo in apeliramo na odgovorne ljudi, da to preprečijo in da parola »Delu čast in oblast« ne bo samo parola ampak stvarnost.«

Iz TOZD JEKLARNA smo prejeli zapisnike SDS SM peči 1, 2, 3 in 4, livna jama, 1, 2, 3 in 4, priprava vložka 1, 2, 3 in 4, elektropeči 1, 2, 3 in 4, BBC, kontiliv 1 in 2, predelava topilniških odpadkov, kamnolom Trebež, ponvično gospodarstvo 1, 2 in 3. SDS SM peči 1 in livna jama 1 v zvezi s povečanimi osnovami OD predlagata »da bi se na oglasno desko pritrila lista zaslužkov z ostalimi dodatki«, SDS SM peč in livna jama 2 pa »da bi posade, pri katerih se več naredi (na primer peč 04), bolj nagrajevali«. SDS SM peči 4 in livna jama 4 ugotavljata, da je veliko dejavnikov za izgubo takšnih, na katere delavci nimajo vpliva. Opozarjajo predvsem na problem izbire vložka. »Velikokrat se dogaja, da so na vseh pečeh na programu nizkoogljivena jekla, raztalitve pa so visoke in obratno. Tu gre veliko energije v izgubo. Priprava dela naj vsaj nekaj pozornosti namení tudi temu problemu (naročila kar se le da prilagoditi trenutnim možnostim)«, opozarjata omenjeni delovni skupini. Glede osebnih dohodkov pa opozarjata, da je »osnova absolutno prenizka in odločilno vpliva pri bolovanju za daljšo dobo in pri odhodu v pokoj. Osnova naj se poveča na račun dodatkov — stalnih — ali kako drugače, če je možno«. SDS priprav vložka 2 se pritožuje nad pomanjkanjem delavcev ter nad preveliko količino balasta v reni, ki prihaja z vagoni in v grodju iz Smedereva. SDS priprava vložka 3 pa opozarja na pomanjka-

nje delavcev in na dotrajane delovne naprave. SDS elektropeči 2 in 4 ter BBC peči so program ukrepov vzele »na znanje, z znanimi pripombami o problemih s kadri in ponvami«. Na tako pogostokrat omenjene probleme kadrovanja in nagrajevanja v Železarni pa opozarja tudi tale zanimiva, čeprav nekoliko nerodno zapisana ugotovitev v njihovem zapisniku: »Sporno je dejstvo o dohodku pogodbenih delavcev iz drugih TOZD. Ti delavci z osmimi dninami (podčrtala SDS) dosegajo dve tretjini dohodka rednih delavcev, ki pa morajo za ta denar napraviti 23 dnin. Poleg tega ta delavec ne mora napraviti tega učinka, kot redni, saj ni samostojen in ni sposoben opravljati katera koli ključna dela. Polnjenje stroja za zasipanje, če ga je treba večkrat v dnini in stalno čiščenje pa že odklanjajo.« SDS kamnolom Trebež v zapisniku omenja, da so delavci postavljali največ vprašanj v zvezi z odpisi naše proizvodnje, neizpolnjevanjem proizvodnega plana, osebno odgovornostjo itd.«

Iz TOZD LIVARNA smo prejeli zapisnike SDS vodstvo TOZD, modelna mizarna, jeklolivarna 1 in 2 ter čistilnica odlitkov. Na sestanku SDS vodstvo TOZD in modelna mizarna se je 14 članov SDS odločilo »da dajo osem ur efektivnega dela v proizvodnji«, eden pa se je vzdržal »s poudarkom na resničnem izvajanju tega sklepa«. SDS jeklolivarna 1 se je s programom ukrepov za odpravo motenj v poslovanju strinjala z nekaj opombami. Zanima jih, zakaj kontiliv ne obratuje tako, kot je predvideno. Glede delavca, ki »gre iz pisarne pomagat v jeklarne«, predlagajo »naj mu pripade kategorija v jeklarni, na kateri dela in ne njegova iz pisarne«. Glede svoje TOZD menijo, »da je potrebno za vsako ceno zadržati proizvodnjo in zunanjo prodajo, tako da bo Livarna izpolnila vsaj 100 % svoje letne obveze«. Med drugim tudi vprašuje, »če so resnične govorice, da bo poslovodni odbor in »prizadeži« resnično izvedel piknik na račun Železarne zaradi začetka gradnje nove jeklarne na Beli«. Z osemurnim prostovoljnim delom SDS načelno soglašata, a ima tudi nekaj svojih predlogov. Seznanjeni so bili namreč, da so v jeklarni in plavžu izredno problematične livne (žlindrne) banje in da je TOZD Plavž dal pobudo, da bi banje naročili v drugih livarnah. Po njihovi oceni to ni najbolj smotno (to ni v interesu Livarne, ker bi bile še enkrat dražje). Zato so predlagali, da naj bi se vodstvo dogovorilo o izredni izdelavi banj in za plačilo v gotovem znesku (»na primer tako kot v jeklarni«). Menijo namreč, da bi se v to akcijo lahko vključil z osmimi urami prostovoljnega dela vsak livar, pa tudi pomočnik in še marsikateri neproizvodni delavec. (S predlogom se je strinjalo 14 navzočih, dva sta se vzdržala, eden pa je bil proti). Poleg tega pa so vodstvu predlagali, naj bi razmislilo o »pospravljanju koks pod rakami z ljudmi iz pisarn, ker delo ni nevarno in ker se že dela škoda«. Skupina pod razno opozarja tudi na pravočasno popravilo zahodnih vrat v jeklarni (zima je pred vrati) ter na popravilo dotrajane in nevarne električne instalacije na stebrih, pa tudi na nepravilno ravnanje jeklarjev z njihovim 50-tonskim kavljem, ki je bil izdelan za obračanje kalupov. Jeklarji ga namreč uporabljajo za trganje svinj. Vodstvo naj bi se z jeklarji dogovorilo tudi glede pazljivejšega prevažanja svinj skozi zahodna vrata. Sedaj jih namreč prevažajo tako, da se pri prevozu raztrosijo. Zaradi nemotenega poteka dela pa jih morajo livarji seveda sproti odstranjevati, kar pa jim vzame precej časa. SDS jeklolivarna 2 in čistilnica odlitkov soglašata z organizacijo osemurnega prostovoljnega dela, vendar pa pripominjajo, da le-to »leži« bolj na delavcih v neposredni proizvodnji, manj pa na uslužbencih. »Menimo, da ljudje iz pisarn ne morejo toliko narediti, kot mi v proizvodnji.« Zahtevali so tudi, da se uredi vse potrebno v zvezi z izdelavo banj za potrebe jeklarne in plavža izven rednega delovnega časa.

(nadaljevanje prihodnjic)

Center za proučevanje samoupravljanja ter informiranje — Božidar Lakota

ORGANIZACIJA IN DELOVANJE SAMOPOMOČI V ZSMS

»Deklarativna politična podpora organov in organizacij ZSMS že dolgo ni več dovolj, ko gre za povsem konkretne posamične pa tudi skupne probleme mladih pri pridobivanju stanovanj, ko gre za spore o osebnih dohodkih v tovarnah, o delovnih razmerjih, za odnose med učenci in učitelji, za zaposlitev, socialno varnost, organiziranje koncerta ali prireditve in za druge stvari, ki zadevajo mlade ljudi. Naša organizacija mora zato poleg družbenopolitične organiziranosti mladim ljudem omogočiti povsem konkretno pomoč. Ta obsega strokovno (pravno, svetovalno), družbeno in drugo pomoč. Gre torej za organiziranje pomoči mladim delavcem, brezposelnim, študentom, učencem in drugim mladim ljudem, ki so bodisi neseznanjeni z zakonodajo, svojimi pravicami in dolžnostmi in splošnimi človekovimi pravicami pri nas, ki ne poznajo formalnih pa tudi neformalnih možnosti in jih velikokrat prepeljejo žejne čez vodo.«

Tako se glasi uvod smernic za delovanje in organiziranje mladinske samopomoči v organizacijah ZSMS, ki jih je sprejela republiška konferenca ZSMS na svoji seji 21. januarja 1984. Opisana je tudi vsebina dela in možnosti organiziranja mladinske samopomoči. Le-to predsedstvo RK ZSMS definira kot boj za boljše izkoriščanje obstoječih možnosti za reševanje različnih problemov mladih. Mladinska samopomoč naj bi bila koristna v treh smereh:

a) pomagati mladim, ki iščejo nasvete v zvezi z zaposlovanjem, štipendiranjem itd.;
b) pomagati tistim, ki menijo, da jim je bila storjena krivica pri iskanju zaposlitve, podelitvi štipendij, na delovnem mestu, v upravnem postopku, skratka tistim, ki menijo, da so bile kršene njihove samoupravne pravice;

c) mladinska samopomoč naj bi nudila usluge in pomoč tudi tistim mladim, ki so bili dalj časa izključeni iz določene sredine (npr. da so bili v vzgojnih zavodih, zaporu ipd.) in ki se vračajo vanjo in se ob tem srečujejo z različnimi težavami, etiketiranjem in nerazumevanjem.

Oblike, metode in načini dela naj bi bili prilagojeni posameznim okoliščinam, je poudarjeno v smernicah, vendar je hkrati podana tudi shema organiziranja mladinske samopomoči. Večje osnovne organizacije v krajevnih skupnostih, predvsem pa občinske konference ZSMS naj bi organizirale posebne komisije ali odbore mladinske samopomoči, ki naj bi bili financirani iz sredstev za funkcionalne izdatke. V delu teh odborov naj bi se sestajali redno ali po potrebi, predvsem pa naj bi sodelovali s službo pravne pomoči pri občinskih skupščinah, v organizacijah združenega dela in s službo pravne pomoči zveze sindikatov, prav tako pa tudi s komisijami za reševanje vlog in pritožb občanov na republiškem in občinskem nivoju, s samoupravnim delavsko kontrolo, združenim pravnobranilcem samoupravljanja ipd.

Poglejmo si poglobljeno vsebino dela, kakršno posameznim mladinskim organizacijam predlaga predsedstvo RK ZSMS. V organizacijah združenega dela naj bi odbori samopomoči pomagali reševati probleme v zvezi z delovnimi razmerji, stano-

vanjskimi vprašanji, nagrajevanjem, štipendiranjem, izobraževanjem ob delu in iz dela in delom pripravnikov. V šolah naj bi se odbori oziroma komisije mladinske samopomoči ukvarjali s pravicami in dolžnostmi učencev in učiteljev, štipendiranjem, nudenjem pomoči manj uspešnim učencem, z nadaljnjim izobraževanjem in poklicnim usmerjanjem ter organiziranjem nekaterih interesnih dejavnosti. V krajevni skupnosti naj bi se odbori ukvarjali s stanovanjskim vprašanjem, socialnimi problemi, zaposlovanjem ipd. Odbori pri OK ZSMS naj bi dajali nasvete v zvezi z zaposlovanjem, štipendiranjem, delovnimi razmerji, socialno politiko, dedovanjem, zdravstvenim varstvom, vojaško obveznostjo, upravnim postopkom, v zvezi z možnostjo pridobitve družbenonajemnih ali podnajemniških stanovanj, konkretno bi pomagali posameznikom pri iskanju zaposlitve, štipendije in stanovanja ter posredovali pri ustreznih organih v primerih, ko so bile kršene samoupravne pravice človeka, ustrezen odbor pri RK ZSMS pa naj bi reševal »težje primeres«.

Ko smo na predsedstvu OK ZSMS Jesenice obravnavali smernice za organiziranje in delovanje mladinske samopomoči, smo nehoti dobili občutek, da razpravljamo o stvarih, o katerih smo razpravljali že mnogokrat in da v smernicah pravzaprav nismo prebrali ničesar novega ali spodbudnega. Nasprotno, zdelo se nam je, da so to stvari, ki naj bi jih ZSMS opravljala neprenehoma in brez spodbud »od zgoraj« in da si ZSMS s tako organizirano akcijo skuša prilastiti vsakršno mladinsko dejavnost tudi izven ZSMS (oz. ki ni neposredno v delokrogu mladinske organizacije) in tako skuša ustvariti navidezno sliko o aktivnosti ZSMS.

SESTANEK PREDSEDSTVA OO ZSMS TOZD VBŠ

V četrtek, 13. septembra, smo člani predsedstva osnovne organizacije ZSMS TOZD Valjarna bluming-štel imeli sestanek. Govorili smo o delu in aktivnostih naše organizacije v minulem obdobju in o izvedbi mladinske akcije v TOZD. Največ pozornosti smo namenili programu aktivnosti za odpravo motenj v poslovanju Železarne.

Predsednik je poročal o enoletnem delu organizacije. V tem času je bilo izvedenih osem delovnih akcij, na katerih so predvsem zbirali staro železo, pakirali pločevino za izvoz in pospravljali »striper« halo. Na prostovoljnih delovnih akcijah so zbrali 20 ton železa, zapakirali 150 ton pločevine za izvoz in trikrat pospravili halo. Prejšnja leta so to delo opravljali delavci »Gradbinca«, kar je TOZD morala plačati, mladinci pa so to delo opravili prostovoljno. Omenil je, da so nekateri mladinci na akcije prihajali celo iz nočne izmene.

V poročilu je tudi povedano, da so se mladi izkazali še na drugih področjih, najbolj na športnih tekmovanjih. V sodelovanju s koordinacijskim svetom ZSMS Železarne in osnovno organizacijo sindikata TOZD so organizirali turnir v malem nogometu v kegljanju na asfaltu, v

Kajti aktivnosti, našete v smernicah, bi morale biti pravzaprav vedno prisotne v delu mladinske organizacije, ne pa da v ta namen organiziramo nove komisije in odbore poleg teh, ki jih mladinska organizacija že ima in ki se bodo po določenem času (in to bo prav kmalu) izkazale za jalove in bodo kot mnoge druge ostale samo na papirju. Tako lahko ugotovimo, da zelo hitro zbledi up o tem, da bo mladinska organizacija reševala tudi povsem konkretne, posamične probleme dejansko in ne le deklarativno. Morda pa prav v tem grmu tiči zajec: sama ZSMS se zaveda svoje nemoči v zaostreni situaciji (bodisi politične, bodisi ekonomske) in na ta način, torej z ustanavljanjem novih in novih teles, skuša ustvariti fikcijo o aktivni zvezi socialistične mladine. Pri tem pa pozablja, da pod aktivnost v prvi vrsti štejemo revolucionarno misel in prakso, kritiko obstoječega in lasten pogled na probleme.

Ob vsem tem pa imamo ves čas občutek, da mladi kot družbena kategorija še vedno pobiramo drobtinice tam, kjer bi morali dobiti najdebelejši kos pogače. Mladi smo vendar prihodnost družbe, mar ne?

Nenazadnje velja omeniti še to, da je predsedstvo OK ZSMS Jesenice sprejelo sklep, da zaenkrat ne ustanavlja nikakršnih komisij ali odborov, pač pa bo obvestilo vse osnovne organizacije v občini o tem, da lahko posamezni člani (pa tudi nečlani) mladinske organizacije oziroma vsak mladinec dobi kakršnokoli informacijo in pomoč na OK ZSMS. Predvsem naj bi mladi uporabljali telefon. Predsednik in sekretar OK ZSMS sta obljubila, da na odgovor na bo treba čakati dlje kot dva dni. Torej, mladinci in mladinke, če vas karkoli teži, pa ne veste, kako bi se zadeve lotili, pokličite tja, kamor bi morali poklicati že zdavnaj: na OK ZSMS, telefon 064 81-596, ali po internem telefonu Železarne štev. 3263.

Roman Lavtar

PRIPRAVLJENOST JE VEDNO BOLJŠA KAKOR GLO PRIČAKOVANJE

TITO

Ker te ekipe nimajo popolnega znanja, izvajajo identifikacijo z naslednjimi metodami:

- razpoznavanje,
- pregled osebnih dokumentov,
- konzerviranje osebnih predmetov,
- opis,
- samo za popolnoma identificirane še daktiloskopijo in fotografiranje.

Delo ekip se odvija po naslednjem vrstnem redu. Na znak zračne nevarnosti odhajajo ekipe za identifikacijo v zaklonišče. Ob znaku prenehanja zračne nevarnosti se zberejo na vnaprej določenem mestu in se pridružijo ostalim ekipam civilne zaščite. Čim se pojavi truplo, vodja ekipe za razpoznavanje išče pomoč zdravnika, da ugotovi vrsto smrti (to navedejo v karton). Takoj za tem nosači odnesejo truplo na določeno mesto. Tam se vpiše pod številko in ta številka na kartonu se namesti okrog vratu žrtve. Številka, ki jo žrtev prejme, je tudi oštevilčena na vrečki, kjer so osebni predmeti preminule žrtve.

Prva naloga ekipe je, da prepozna truplo. Če je razpozna pozitivno, namestijo na truplo rimsko številko I. in truplo fotografirajo. Nato se truplo odnese do mesta pokopa.

Druga možnost je, da se truplo razpozna na osnovi najdenih predmetov. Nadaljni postopek je isti. Če tudi ta način odpove, se truplo izloči in pokaže sorodnikom in znanecem, ki iščejo svoje pogrešane. Pred razpoznavo mora oseba, ki naj razpozna preminulo žrtev, dati opis preminulega. Takoj nato pokažejo osebne predmete preminulega in truplo. V primeru pozitivne razpoznave, truplo označijo s tablico, na kateri je rimska številka I. Truplo se fotografira, vzamejo prstne odtise in v moglo je pokop žrtve.

Dogodi se pa, da preminula žrtev ni razpozna, tedaj namestijo ploščico z napisom NI. Tako truplo dostavijo na specialni pregled strokovnjakom, skupaj z najdenimi osebnimi predmeti.

ORGANIZACIJA RAZPOZNAV V MIRNEM ČASU

V slučaju elementarnih in prometnih nesreč večjega obsega (avion, vlak) niso predvidene laične, temveč samo specialistične ekipe za razpoznavo. Sestav je naslednji: več kriminalističnih delavcev, nekaj zdravnikov in pomožna osebje. Poleg tega spadajo v to ekipo še identifikatorji — specialisti, administratorji, fotograf, daktiloskop in po možnosti šminker.

Zdravstvena ekipa je sestavljena iz zdravnikov sodne medicine in stomatologa. Delo poteka tako-le: če so prisotne osebe, ki truplo razpoznajo, potem je postopek kratek.

V nasprotnem pa odnesejo nosači truplo na postajo — center za specialno identifikacijo. Truplo prevzamejo najprej kriminalistični delavci. Oni opravijo slačenje žrtve, tehtanje in merjenje višine trupla, pregledujejo osebne predmete, opravijo opis obleke in pregledajo, če ima truplo posebne znake. V posebno vrečo spravijo vzorce tkanine za poznejšo analizo. Nato namestijo truplo na posebno mizo, kjer izvedejo »toaletno« obraza (šivanje ran na obrazu, pudranje, namestitev glicerina v očesne jamice — z namenom, da pridobi obraz žrtve naraven izgled. Nato se žrtev fotografira en face, profil in polprofil, istočasno poteka jemanje prstnih odtisov. Če dokumenti potrjujejo verodostojnost razpoznavne, je nadaljna obdelava nepotrebna. Truplo odnesejo še k zdravniku sodne medicine. Ta uporablja pri svojem opisu žrtve naslednje sheme:

— shema celotnega dela telesa spredaj; shema celotnega dela telesa zadaj; obraz en face; desni profil; levi profil; desna roka; leva roka; desno stopalo in levo stopalo.

Na teh shemah očrtava vsa najdena posebna znamenja žrtve. Obenem izmeri obseg pasu, dolžina tretjega prsta na roki, dolžina stopala (na tej osnovi izračuna številko obutve), razporeditev las (na čelu, zalisci in brada). Ne opisuje pa barve las, temveč odreže kot vzorec pramen las. Barva oči se zaznamuje s številko (razvidna iz posebne barvne skale). Z analizo las se postopek znatno skrajša. Zdravnik vzame na kos gaze kri iz vene zaradi določitve krvne skupine in Rh-faktorja žrtve.

Medtem pa stomatolog (zobozdravnik) nanaša v zobni karton vse ugotovljene značilnosti zob.

Šele nato sledi obdukcija trupla ali njegovih delov. Namen obdukcije v tem primeru ni ugotavljanje vzrokov smrti kot pri vseh drugih obdukcijah, temveč ugotavljanje morebitnih značilnih življenjskih sprememb. Vsed tega je obdukcija krajša.

Tak način dela (vedno isti vrstni red!), omogoča hitro in uspešno delo ne, da bi kvaliteta dela trpela. Po zaključenem postopku odpremo truplo na pokop.

Nadaljevanje

TEHNIČNI FELJTON — TEHNIČNI FELJTON — TEHNIČNI FELJTON — TEHNIČNI FELJTON — TEHNIČNI FELJTO

PRIHODNI ENERGETSKI POLOŽAJ V DEŽELAH SEV

Znano je, da so evropske socialistične države, ki so članice organizacije za gospodarsko pomoč SEV, v nasprotju z zahodnoevropskimi industrijsko razvitimi državami preskrbljene z energijo iz lastnih virov. Medtem ko so morale države zahodne Evrope uvoziti leta 1980 približno polovico potrebnih energetskih virov, so imele dežele SEV celo izvozne presežke. Pridobljena energija je v teh deželah za 7 % ali za 163 milijonov ton enot črnega premoga presežala porabo. Vendar je ta presežek, namenjen izvozu, v primerjavi s porabo tako majhen, da imajo lahko še majhna nihanja v rasti proizvodnje in porabe precejšen vpliv na možnosti neto izvoza.

Energetske rezerve so v državah SEV zelo različno porazdeljene. Skoraj 90 % vseh nahajališč energetskih virov je na ozemlju Sovjetske zveze. Vendar je tudi v tej državi razporejenost zelo neprimerna, saj je največji del rezerv v oddaljenih in skoraj nenaseljenih področjih Sibirije. V tradicionalnih središčih energetskih rezerv že nekaj let pridobljene količine upadajo in zato je treba nadomestilo in dodatne količine kriti iz oddaljenih in težko dostopnih območij. Vendar so v teh novih nahajališčih stroški pridobivanja in transporta izredno visoki in potrebno je tudi veliko finančnih sredstev za gradnjo ustreznih infrastrukturnih objektov.

Nafta je v Sovjetski zvezi daleč največji nosilec energije, vendar njeno izkoriščanje v prihodnje ne bo najbolj ugodno in zato predvidevajo v prihodnjem desetletju rahlo znižanje pridobljene količine.

Nasprotno pa so možnosti izkoriščanja zemeljskega plina zelo dobre. Po sovjetskih podatkih naj bi zemeljski plin v začetku prihodnjega desetletja prevzel nafti prvo mesto. Njegove zanesljive rezerve se gibljejo okoli 28 bilijonov kub. m, kar zagotavlja izkoriščanje na sedanji ravni za prihodnjih 80 let.

Vendar je treba povedati, da izkoriščanje zemeljskega plina — podobno kot pri premogu in nafti — postopoma prehaja iz evropskega dela Sovjetske zveze v zahodno Sibirijo. V tradicionalnih nahajališčih, ki ležijo v bližini velikih industrijskih središč v Ukrajini in na Kavkazu, rahlo nazaduje proizvodnja že od začetka 70 let naprej. V sedanjem desetletju bodo porabo lahko krili samo iz nahajališč v zahodni Sibiriji.

Na prihodnje povečanje pridobljene količine zemeljskega plina ne bo vplivala samo razpoložljiva količina rezerv ali zmogljivost črpalnih naprav, temveč tudi hitrost gradnje plinovodov, potrebnih za njegov transport. Leta 1981 je dosegla mreža sovjetskega plinovodov skupno dolžino 136.000 km in moč kompresorskih postaj več kot 20 milijonov kW. V tekočem petletnem načrtu 1981—1985 bodo zgradili prek 40.000 km novih plinovodov. Pri tem odpade 19.000 km na šest plinovodov, ki bodo povezovali nahajališča v zahodni Sibiriji z zahodnim delom Sovjetske zveze. Ti plinovodi bodo imeli cevi s premerom 1.420 mm in za njihovo gradnjo predvidevajo vsoto 25 milijard rublov.

Čeprav ima Sovjetska zveza več kot polovico svetovnih rezerv premoga, vendar je potekal razvoj izkoriščanja premoga počasneje kot pri drugih virih energije. Delež premoga pri skupni proizvodnji energije se je znižal z 78 % v letu 1950 na 25 % v letu 1980. Ob koncu 60 let ga je dohitela nafta, ki predstavlja danes okoli 43 % vse energetske porabe. Delež zemeljskega plina se je povečal z 9 % v letu 1960 na 27 % v letu 1980. V drugi polovici 70 let je opazen proces zaostajanja rasti proizvodnje premoga. Glavna vzroka sta pomanjkanje delavcev in finančnih sredstev, potrebnih za modernizacijo obstoječih in odpiranje novih premostovnikov. Opazno je tudi delno zmanjšanje ambicioznih načrtov za gradnjo novih jedrskih elektrarn, čeprav je pri tem rast še vedno znatna.

V nasprotju s Sovjetsko zvezo je energetska prihodnost ostalih socialističnih držav manj obetavna. V geološko podobnem položaju kot zahodna Evropa so doslej obdržale sorazmerno visoko stopnjo lastne preskrbe z energijo. To so lahko dosegle, ker so proizvodnjo energije povečale do skrajnih meja svojih možnosti. Močno povečanje cene zemeljskega plina na svetovnem tržišču je sicer premaknilo navzdol mejo nahajališč, sposobnih za ekonomsko izkoriščanje. Vendar lahko povečanje proizvodnje energije v večini teh dežel pričakujemo predvsem v čim bolj intenzivnem izkoriščanju jedrske energije.

POSLOVANJE SOZD SŽ

(Nadaljevanje s 1. strani)

Osrednji problem pa ostaja še naprej splošna gospodarska učinkovitost, ki se nazaduje, tako da se gospodarstvo praktično ni več sposobno enostavno reproducirati. Zato je treba tudi za v naprej pričakovati, da se bodo razmere na sploh še bolj zaostrovale.

PROIZVODNJA V SLOVENSKEH ŽELEZARNAH

Ta je glede na lansko enako obdobje pri surovem železu nazadovale (za 6 %), nižja je bila tudi pri surovem jeklu (za 2 %), blagovna proizvodnja pa se je nasprotno povečala (za 5 %), čeprav je za linearnim načrtom tudi zaostala. V poprečju so torej proizvodni dosežki razmeroma skromni. To še tem prej, ker je porast blagovne proizvodnje v nemajhni meri odraz tega, da smo bili lani v tem pogledu izrazito učinkoviti, saj je, na primer, letošnja blagovna proizvodnja celo nekoliko nižja kot je bila pred dvema leti v prvem polletju. Po posameznih delovnih organizacijah so tudi to pot proizvodni dosežki različni. Razmeroma lepe uspehe beleži predvsem Železarna Štore.

PRODAJA

S prodajo na domačem trgu tudi to pot ni bilo resnejših težav, ker je konjunktura, predvsem za jeklo, še vedno zelo visoka. Iztržki od prodaje so se bistveno povečali, seveda predvsem na račun porasta cen. Tako je bila skupna eksterna prodaja v prvem polletju po vrednosti v poprečju kar za 67 % večja kot lani v enakem času; ta porast pa je še vseeno znatno nižji od načrtovanega.

ZUNANJE-TRGOVINSKA MENJAVA

Vrednost izvoza Slovenskih železarn je znašala v prvem polletju 41,5 mio dolarjev, od česar je odpadlo na konvertibilni izvoz 31,1 mio dolarjev. Glede na lansko prvo polletje se je konvertibilni izvoz povečal za 12 %, klirinški pa se je bistveno znižal (za 40 %), tako da je tudi skupni izvoz nižji, kot je bil lani. Še bolj izraziti pa so zaostanki za načrti, saj smo recimo na konvertibilna tržišča izvozili v prvem polletju za 18 % manj, kot predvideva načrt. Zaostajanje za načrtom izvoza je opaziti praktično v vseh delovnih organizacijah.

Gibanja uvoza so v letošnjem letu v SOZD Slovenske železarn zopet presenetljiva. Skupen uvoz je namreč za 16 % nižji, kot je bil lani v prvem polletju, za načrtom pa zostaja kar za 37 %. Konvertibilni uvoz surovin in materiala je bil dosežen na približno enaki ravni kot lani, za načrtom pa tudi bistveno zaostaja. Po svoje je presenetljivo, da nam uspeva ohraniti obseg proizvodnje več ali manj na isti ravni, pa čeprav se nam uvoz že več let zmanjšuje.

Pri deviznem financiranju se še vedno srečujemo z velikimi primanjkljaji. V letošnjem letu bi naj velik del svojih deviznih potreb pokrili z nakupi na deviznem trgu, vendar nam po tej poti doslej ni uspelo dobiti niti dolarja. Tako skušamo devizne primanjkljaje še vedno reševati predvsem preko združevanja s kupci, kar pa nam letos slabše uspeva kot lani.

Svojo kratkoročno devizno zadolženost smo ponovno povečali, pa čeprav smo za uvoz namenili precej manj deviz kot lani in tudi anuitet v tujino nismo odplačevali (razen obresti). Pomanjkanje deviz ostaja zato še naprej eden osrednjih ekonomskih problemov Slovenskih železarn, ki posebno bremeni železarni Jesenice in Ravne.

INVESTICIJE

V prvem polletju smo za investicije v osnovna sredstva porabili 2.246 mio dinarjev, kar je 20 % manj od minimalne amortizacije, ki smo jo v tem času obračunali. Še posebno pa je investicijska poraba zaostala za letnim načrtom, saj je bila v prvem polletju približno za polovico izpod načrtovane ravni. Tudi to pot je relativno najmanj investirala Železarna Jesenice. Obseg investicij pa se bo v drugem polletju gotovo povečal, med drugim tudi zato, ker je Železarna Jesenice vendarle uspelo priprave za investicijo v jeklarno 2 zaključiti do te mere, da bo lahko začela z njenim neposrednim izvajanjem.

LIKVIDNOST

Likvidnost SOZD Slovenske železarn se je v lanskem letu močno poslabšala. Za letošnje leto smo predvideli nadaljnje poslabšanje, predvsem zaradi visoke načrtovane investicijske potrošnje. Po drugi strani pa bi naj po načrtu na likvidnost v letošnjem letu ugodno delovala visoka akumulacija, ki smo jo pričakovali. Ta finančna pričakovanja pa se

vsaj v prvem polletju niso uresničila. Namesto zelo velike investicijske potrošnje je bila le-ta dokaj skromna. Namesto razmeroma visoke akumulacije smo ustvarili velike izgube, namesto povečanih zalog pa ugotovljamo njihovo znižanje. Posledica vsega tega je, da se nam je likvidnost celo nekoliko popravila, in ne poslabšala, kot smo načrtovali.

Likvidnostne razmere tudi to pot niso v vseh delovnih organizacijah enake. V Železarni Jesenice so se v primerjavi z lanskim letom precej popravile, predvsem zaradi močnega zmanjšanja zalog. Tudi v Železarni Ravne je likvidnost ob koncu polletja boljše, kot je bila na začetku leta, pa čeprav so se v tem času njene zaloge precej povečale, pa tudi v osnovna sredstva je investirala razmeroma veliko. V Železarni Štore pa se je nasprotno likvidnost poslabšala in isto velja za Verigo. Likvidnost je v Verigi sedaj na sploh daleč najbolj zaostrena.

ZAPOSLENI IN OSEBNI DOHODKI

V poprečju je v prvem polletju delalo v delovnih organizacijah SOZD Slovenske železarn 18.382 delavcev, kar je 1 % več kot lani v enakem času. Porast zaposlenih gre predvsem na račun Železarni Ravne in Štore, medtem ko se je v Železarni Jesenice tudi to pot število delavcev nekoliko zmanjšalo.

Poprečni osebni dohodek na delavca je znašal v Slovenskih železarnah v prvem polletju 23.814 dinarjev, kar je 37 % več kot lani v enakem času. Osební dohodki so naraščali precej počasneje kot življenjski stroški (53 %), pa tudi za rastjo v gospodarstvu smo precej zaostali, saj so bili osebni dohodki v Sloveniji v poprečju letos za 47 % višji kot lani. Skromni rast osebni dohodkov sta dosegli predvsem železarni Jesenice in Ravne, pri predelovalcih pa je izraziteje zaostal Tovil. Zaostajanje naših osebni dohodkov je predvsem posledica bistveno zmanjšane dohodkovne učinkovitosti, s katero se letos v Slovenskih železarnah srečujemo.

CELOTNI PRIHODEK IN NJEGOVA DELITEV

Celotni prihodek nam je glede na lansko leto izredno porastel (v poprečju za 72 %), kar je seveda predvsem posledica visoke inflacije. Žal pa nam to pot niso v enaki meri porastle tudi druge ekonomske kategorije, ki jih izvajamo iz celotnega prihodka. Tako je družbeni proizvod večji zgolj za 18 %, dohodek pa samo za 13 %, medtem ko je doseženi čisti dohodek celo nižji (za 16 %), kot je bil lani v enakem času.

Ker so se nam sredstva za osebne dohodke povečala precej hitreje (za 35 %), so se v našem poslovanju pojavile poslovne izgube. Njihova nekonsolidirana vrednost znaša 1.845 mio dinarjev, konsolidirana vrednost pa 996 mio dinarjev. Tako slabih poslovnih rezultatov v Slovenskih železarnah doslej nismo nikoli zabeležili, eden glavnih vzrokov za to pa je predvsem v tem, da so naši stroški zaradi inflacije to pot rasti veliko hitreje kot prihodki od prodaje. Izgube so se pojavile predvsem v črni metalurgiji.

SPLOŠNA OCENA FINANČNO-EKONOMSKE UČINKOVITOSTI

Oglejmo si in primerjajmo najprej naslednje relativne podatke o rasti oziroma delitvi družbenega proizvoda v prvem polletju letošnjega in lanskega leta v SOZD Slovenske železarn ter v gospodarstvu Slovenije:

Opis	Indeksi rasti 84:83		Struktura delitve			
	SŽ	gosp. SRS	SŽ	gosp. SRS	1983	1984
1	2	3	4	5	6	7
1. Družbeni proizvod	118	159	100	100	100	100
— dohodek	113	163	74	71	85	87
— amort.-min.	132	136	26	29	15	13
2. Obvez. iz dohodka	150	172	33	42	33	36
3. Os. doh. in sk. poraba	132	144	36	40	40	35
4. Akumulacija (1-2-3)	69	166	31	18	27	29
5. Poveč. zalog	—	268	16	—	13	23
6. Akum. za ost. namene (4-5)	201	65	15	25	14	6

Podatki o vrednosti neto dohodkovne mere po posameznih delovnih organizacijah:

	1983	1984	IND
1. Železarna Jesenice	0,63	—	—
2. Železarna Ravne	1,08	0,87	81
3. Železarna Štore	1,03	0,75	73
4. Skupaj železarn	0,87	0,43	49
5. Veriga Lesce	0,85	1,01	119
6. Plamen Kropa	1,16	0,95	82
7. Tovil Ljubljana	0,83	0,80	96
8. Žična Celje	1,05	0,90	86
9. Skupaj predelovalci	0,94	0,96	102
10. SOZD v povprečju	0,88	0,50	57

PROIZVODNI IN EKONOMSKI PODATKI SOZD SŽ ZA PRVO POLLETJE

Opis	Leto	Surovo		Blagovna proizvod.	Eksterna prodaja	Z v o z v g o d. g. konvert.	Uvoz v 000 g. konvertib.	Fopr. št. zaposlenih 12 ur	Fopr. 00 ur
		Železo	Jeklo						
Železarna Jesenice	1983	88.300	250.563	183.363	8.359.539	8.564	14.101	6.342	17.195
	1984	75.590	238.273	188.625	14.123.321	10.738	15.484	6.270	23.382
	IND	85/90	95/98	102/93	169/78	125/75	110/76	99/98	136/92
Železarna Ravne	1983	—	110.432	69.360	5.355.317	8.676	16.027	5.649	17.658
	1984	—	111.695	71.465	8.344.107	9.468	12.430	6.594	23.225
	IND	—	101/97	103/94	155/85	109/83	78/77	102/97	132/91
Železarna Štore	1983	18.228	67.231	85.199	3.978.086	9.805	11.772	3.433	17.806
	1984	24.533	67.997	95.004	7.080.876	9.586	10.126	11.878	25.949
	IND	134/110	101/103	111/102	177/92	98/92	86/84	119/115	146/104
Veriga Lesce	1983	—	—	6.548	819.615	1.241	1.942	1.363	14.808
	1984	—	—	6.628	1.466.079	1.215	1.977	1.703	22.345
	IND	—	—	101/99	178/100	98/95	102/97	124/101	154/101
Plamen Kropa	1983	—	—	4.411	467.924	442	945	541	15.625
	1984	—	—	4.277	688.573	556	924	532	22.417
	IND	—	—	96/101	152/111	128/105	98/98	98/99	143/96
Tovil Ljubljana	1983	—	—	1.185	192.230	58	58	301	16.530
	1984	—	—	1.193	303.832	223	232	310	21.647
	IND	—	—	101/107	158/96	384/172	400/179	103/97	131/90
Žična Celje	1983	—	—	5.905	427.024	58	403	439	15.365
	1984	—	—	6.955	700.506	53	318	424	22.226
	IND	—	—	117/73	164/85	91/106	84/29	97/96	145/102
Metallurški inštitut	1983	—	—	—	—	—	23	97	23.151
	1984	—	—	—	—	—	13	97	32.314
	IND	—	—	—	—	—	57/33	100/96	100/98
SOZD SŽ	1983	—	—	—	—	—	—	34	23.761
	1984	—	—	—	—	—	—	34	33.252
	IND	—	—	—	—	—	—	100/94	140/95
Belovna skup. IB	1983	—	—	—	—	—	—	17	22.182
	1984	—	—	—	—	—	—	18	30.923
	IND	—	—	—	—	—	—	106/95	135/95
SOZD SŽ (1-9)	1983	106.618	428.226	365.971	19.589.795	28.844	45.248	18.224	17.357
	1984	100.123	418.965	374.354	32.717.384	31.859	41.511	18.382	23.774
	IND	94/94	98/98	105/95	167/84	110/82	92/77	101/98	137/95
Železarn	1983	106.618	428.226	357.922	17.682.942	27.046	41.900	15.229	17.629
	1984	100.123	418.965	355.295	29.548.304	29.802	38.000	15.616	23.913
	IND	94/94	98/98	105/95	167/83	110/83	91/78	101/98	135/95
predelovalci	1983	—	—	18.049	1.886.853	1.789	3.340	2.654	15.486
	1984	—	—	19.069	3.169.080	2.057	3.471	2.635	22.516
	IND	—	—	105/88	167/98	114/71	104/67	99/96	146/98
stor. organ.	1983	—	—	—	—	—	23	131	23.310
	1984	—	—	—	—	—	13	131	32.554
	IND	—	—	—	—	—	57/33	100/96	140/97

Prvi indeks pomeni primerjavo z istim obdobjem lani, drugi pa primerjavo s planom.

CELOTEN PRIHODEK IN NJEGOVA DELITEV V SOZD SŽ V PRVEM POLLETJU (V 000 DIN)

Opis	Leto	Celotni prihodek	Družbeni proizvod	Minimalna amortizac.	Dohodek	Amort. nad predp. št.	Poveč. čisti dohodek	Sredstva za 00	Akumul. iz dohoda	Sklad. stor. por.	Izgube
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Železarna Jesenice	1983	11.778.489	3.088.593	1.115.728	1.912.865	-	954.919	952.055	15.761	18.625	183.404
	1984	26.991.876	2.666.734	1.420.162	1.236.572	-	1.66.964	1.250.866	1.241.679	41.845	1.576.682
	IND	178/98	88/57	127/102	65/38	-	-	131/95	-	225/21	860
Železarna Ravne	1983	9.630.768	2.444.329	474.938	1.969.670	41.200	1.264.332	632.679	323.004	108.769	-
	1984	15.493.257	3.178.181	656.885	2.521.296	-	1.523.778	1.080.766	357.745	85.327	124.262
	IND	161/91	130/93	139/91	128/79	-	121/76	130/89	111/47	79/42	-
Železarna Štore	1983	7.337.023	1.650.059	304.057	1.346.002	25.301	893.324	526.264	157.157	49.903	60.202
	1984	13.302.186	2.236.250	420.408	1.815.842	44.934	772.918	757.469	29.497	44.946	144.460
	IND	181/99	136/95	133/91	135/85	178/118	113/60	144/96	-	90/41	240
Veriga Lesce	1983	1.401.671	525.635	88.334	437.351	-	26.502	173.023	8.289	25.190	14.979
	1984	2.310.115	851.339	123.718	727.621	-	353.882	251.354	75.069	27.449	-
	IND	165/103	162/104	140/96	166/106	-	171/107	145/99	906/145	109/110	-
Plamen Kropa	1983	498.459	265.411	51.066	154.345	-	107.986	67.729	32.513	7.744	-
	1984	727.182	275.527	69.069	265.658	-	139.504	95.841	33.595	10.068	-
	IND	146/102	134/92	137/101	133/90	-	129/85	142/96	103/63	130/66	-
Tovil Ljubljana	1983	198.308	99.087	23.669	75.478	-	49.005	41.499	3.231	4.275	-
	1984	309.473	148.333	33.310	115.023	-	69.532	56.183	6.691	6.658	-
	IND	156/95	150/103	141/99	152/104	-	142/91	135/89	207/117	156/95	-
Žična Celje	1983	491.997	134.487	16.993	117.499	-	80.533	54.530	17.777	8.226	-
	1984	755.865	161.608	22.626	158.962	-	94.740	74.710	9.658	10.372	-
	IND	155/95	135/88	133/91	135/87	-	118/71	137/99	54/29	126/99	-
Metallurški inštitut	1983	54.337	38.953	8.929	30.034	-	26.113	18.495	6.618	800	-
	1984	78.263	55.393	10.794	44.589	-	39.623	24.638	12.052	2.933	-
	IND	144/108	142/104	121/127	148/99	-	152/98	133/93	177/112	367/94	-
SSS SZ	1983	12.269	9.305	435	8.910	-	7.435	6.641	-	794	-
	1984	17.365	12.122	572	11.560	-	9.942	8.771	-	1.171	-
	IND	142/91	130/90	132/92	130/89	-	134/91	132/89	-	147/110	-
ISOZD SZ (1 do 1983)	1983	31.390.312	8.135.958	2.083.814	6.052.144	66.501	3.360.209	2.672.915	483.028	224.266	258.585
	1984	54.025.552	9.595.477	2.758.344	6.837.133	44.934	2.854.955	3.600.548	956.362	230.789	1.845.404
	IND	172/93	118/76	132/99	113/70	69/115	84/88	135/94	-	103/40	714
Železarne	1983	28.746.221	7.122.980	1.894.443	5.226.537	66.501	2.902.635	2.310.998	414.400	177.237	243.666
	1984	49.787.319	8.071.165	2.497.455	5.573.710	44.934	2.127.732	3.089.011	1.133.427	172.118	1.845.404
	IND	173/92	113/73	132/99	107/65	69/115	73/41	134/93	-	97/34	759
predelovalc	1983	2.590.435	964.670	180.007	784.663	-	444.025	336.781	61.810	45.435	14.979
	1984	4.142.635	1.466.807	249.523	1.267.284	-	657.668	478.098	125.013	54.547	-
	IND	161/101	151/99	133/97	154/100	-	148/95	142/87	202/97	129/96	-
stor.org.	1983	66.656	48.309	9.354	38.944	-	33.548	25.136	6.618	1.594	-
(8 + 9)	1984	95.588	67.505	11.368	56.138	-	49.565	33.469	12.052	4.104	-
	IND	143/104	140/101	121/125	144/97	-	148/97	133/92	177/112	259/98	-

VISOKONAPETOSTNA STIKALIŠČA KOT ELEMENT ELEKTROENERGETSKIH SISTEMOV

Med elemente elektroenergetskih sistemov spadajo med drugim tudi stikalne postaje ali stikališča za razdelitev električne energije. Do obratovne napetosti 60 kV jih gradimo v notranjosti stavb. Izjemoma tudi 110 kV stikališča vgradimo v stavbo, če se stikališče nahaja v kraju z agresivno atmosfero. Stikališča z obratovno napetostjo večjo od 110 kV pa vedno stojijo na prostem.

STIKALIŠČA V STAVBAH

Elektroopremo takih stikališč vgradimo v celice, nad katere namestimo zbiralke. Včasih so prevladovala zidane izvedbe celic; vedno bolj pa se uveljavljajo montažne pločevinate izvedbe.

Pri zidanih izvedbah je ogródje celic iz jeklenih profilov, vmesne stene pa so zalite z zidarskim materialom (heraklitne plošče, zalite in ometane z mavčnim ometom). Oprema je montirana samo na ogródje. Gradnja takih celic zahteva precej časa. Izgradnja stikališča lahko pospešimo na ta način, da izdelamo vmesne stene iz azbestnega cementa (salonita) ali pa iz pločevine. V napravah z majhnimi kratkostičnimi močmi lahko uporabljamo namesto sten tudi mreže.

Celice z enim sistemom zbiralk prislonimo navadno ob steno, tako da so dostopne samo s sprednje strani. Sprednjo stran celice tvorijo vrata razen ozkega pasu ob strani, na katerega namestimo opremo za strežbo. Celice z dvema sistemoma zbiralk so prostostoječe in običajno dostopne z obeh strani.

Če nastane v celici kratak stik, morajo vmesne stene preprečiti nastanek poškodb v sosednjih celicah. Vemo pa, da oblok zaradi elektromagnetnega delovanja potuje v smeri proč od izvora. Da se torej oblok ne bi prenesel na zbiralke in se izdijal na ostali elektroopremi, vgrajujemo na vrhu celic zaščito pred oblikom (betonsko ali heraklitno ploščo s skozniki). V napravah z manjšimi kratkostičnimi močmi (do 100 MVA) te zaščite ne delamo.

Obliko celice določa število in namestitev zbiralk ter elektrooprema, ki jo nameravamo vgraditi. Pri manjših napravah imamo običajno en sam sistem zbiralk, pri večjih in pomembnejših napravah pa dva ali celo tri. Oblike celic in njihove dimenzije so normirane, kakor tudi širine hodnikov za nadzor in strežbo. Pri enojnih zbiralkah je potrebno včasih predvideti možnost naknadne dograditve še enega sistema zbiralk. Pri razporeditvi in gradnji naprav je treba upoštevati, da mora imeti strežno osebo v primeru nesreče možnost, da hitro zapusti nevarno območje. Zato morajo imeti daljši prostori na vsaki strani en izhod.

Svetlobna telesa morajo biti v visokonapetostnih stikališčih nameščena v taki višini, da lahko zamenjamo žarnice brez lestve, kjer obstaja nevarnost, da človek izgubi ravnotežje in se dotakne delov pod napetostjo.

Ker se večkrat pripetijo nesreče zaradi zamenjave celic, morajo biti le-te z obeh strani vidno in jasno označene in oštevilčene. Isto velja za sisteme zbiralk. V večjih napravah, kjer prožimo ločilnike in odklopnike daljinsko, imamo poseben komandni prostor, v katerem na komandni plošči nameščeni vsi aparati za nadzor in daljinsko proženje.

Večkrat uporabljamo celice zmanjšanih dimenzij v montažni izvedbi. Te celice, oziroma kar cele skupine celic izdelajo v tovarni, kjer vanje tudi montirajo vso opremo in vse električne aparate tudi med seboj povežejo. Serijska izdelava takih celic pomeni izdelek, na mestu uporabe pa so potrebna neznatna dela in je taka naprava v izredno kratkem času usposobljena za obratovanje. Imamo tudi oklopljene izvedbe, kjer so vsi deli, ki so pod napetostjo, zaprti v pločevinaste škatle. Odklopnik je na vozičku in ga lahko odstranimo iz celice, ne da bi se človek nahajal v nevarnem območju.

STIKALIŠČA NA PROSTEM

Visokonapetostne naprave za višje napetosti gradimo v splošnem na prostem. Naprave za visoke napetosti potrebujejo velike preskočne in varnostne razdalje, torej mnogo prostora. Zato je bolj gospodarno, če uporabimo zunanje montažne aparate, ki so sicer dražji, vendar si prištedimo stroške za zgradbo. Naprave na prostem lahko tudi smotno in pregledno razporedimo, po potrebi pa tudi lažje razširimo, kot če so v zgradbi. Seveda pa morajo biti aparati tako izdelani, da lahko kljubujejo atmosferskim navsečnostim (padavine, temperaturne spremembe, sončni žarki, prah in podobno), pa tudi montaža in remontu so na prostem precej bolj neprijetni kot v zgradbi.

V posameznih poljih, kot rečemo celicam na prostem, je nameščena oprema poslednjem vrstnem redu ventilski odvodnik, visokonapetostni

kondenzator in dušilka za visokofrekvenčno telefonijo, daljnovodni ločilnik, tokovni in napetostni merilni transformator, odklopnik, sistemska ločilnika, zbiralke. To je seveda opis opreme daljnovodnega polja, ki se v stikališčih na prostem največkrat pojavlja. Poleg daljnovodnih poznamo tudi spojna, merilna, transformatorska polja in tako naprej.

Kjer smo v stiski s prostorom, uporabljamo visoko izvedbo, za katero je značilen visoki T portal, ki nosi zbiralke. Pri srednje visoki ali klasični izvedbi je dovod od odklopnika do sistemskih ločilnikov nad zbiralkami. Stikališče je zelo pregledno, potrebno pa je sorazmerno veliko izolatorjev, nosilnih konstrukcij in temeljev.

Tandem izvedba je dobila to ime zato, ker so sistemski ločilniki eden za drugim v eni vrsti. Sistem je zelo pregleden, potrebuje malo ogródij in izolatorjev ter mnogo prostora v smeri voda (dolga polja).

Poznamo še nekaj izvedb stikališč na prostem in njihovih inčih, od katerih je najbolj zanimiva varianta s točkastimi ločilniki. Uporabljamo jo v stikališčih z najvišjimi napetostmi. Njena značilnost so ločilniki z enim samim podpornikom, katerega nož se giblje vertikalno. Izvedba je enostavna, pregledna, poceni in potrebuje malo prostora.

Vse naprave v visokonapetostnih stikališčih prožimo daljinsko, zato imamo zraven stikališča zgradbo, v kateri je komandni prostor, akumulatorska baterija, kompresorska naprava za stisnjen zrak, naprave za visokofrekvenčno telefonijo, računalniki za vodenje sistema in podobno. Poleg tega je lahko v zgradbi še stikališče za srednje napetosti, manjši transformatorji za razne namene in še razne druge stvari. Pri razdelilnih transformatorskih postajah so seveda potrebne tudi remontne delavnice in skladišča za rezervne dele, pisarniški prostori in podobno.

V stikališčih za najvišje napetosti kot, na primer, v Sloveniji RTP Kleče, RTP Beričevo, RTP Maribor in RTP Divača uporabljamo sisteme reletnih hišic. Običajno je ena hišica namenjena dvema poljema 110 ali 380 kV napetosti. V osrednji komandni zgradbi je lahko tudi nadrejeni dispečerski center. Vse reletne hišice so med seboj povezane z asfaltiranimi cestami, tako da je možen kamionski dostop do vsakega aparata. Signalni kabli med reletnimi hišicami, kakor tudi signalni kabli med reletnimi hišicami in osrednjo komandno zgradbo, so položeni v zemljo.

Kot zanimivost naj navedem, da se celotna RTP Ljubljana II (Beričevo) razprostira na površini 16 ha in da znaša celotna dolžina povezovalnih asfaltnih cest med reletnimi hišicami 5 km. Stikalničar na rednih in izrednih obhodih stikališča zaradi velikih razdalj uporablja službeni avtomobil z zastavo 101.

TRANSFORMATORSKE POSTAJE

Daljnovodi povezujejo velika področja v povezane elektroenergetske sisteme in prenašajo električno energijo iz energetske bogatih področij v energetske revna področja. Izhajajo iz razdelilnih transformatorskih postaj in se vanje spet stekajo. Razdelilne transformatorske postaje so torej vložišča prenosnih mrež najvišjih napetosti 400 oz. 380 kV, 220 kV in 110 kV. V njih pa imamo tudi transformacijo od prenosnih na razdelilne mreže napetosti 35 in 10 kV, ki napajajo posamezne porabniške centre. Napajalne transformatorske postaje delimo na podeželske, mestne in industrijske. Zanimivejša je delitev napajalnih transformatorskih postaj na končne in prehodne. Pri prehodnih imamo za razliko od končnih na visokonapetostni strani vsaj dva voda in so v zaključeni zanki. Napajamo jih lahko z dveh strani, zato so zanesljivejši v obratovanju, seveda pa nekoliko dražje.

Po načinu gradnje razlikujemo jamborske, zidane, montažne in mobilne transformatorske postaje. Montažne so izdelane v celoti v tovarni in jih dobavljajo s skladišča. Potrebujejo malo prostora in jih postavimo kamorkoli. Mobilne so slične pločevinastim, samo da so nameščene na kolesa, sami, avto, vagon in podobno. Uporabljamo jih v izrednih primerih, npr. začasno napajanje gradbišč ali kot rezervo, če nastane okvara v elektroenergetskem sistemu.

NAVODILA ZA OBRATOVANJE

V obratovanju visokonapetostna stikališča kot tudi ostale elektroenergetske naprave niso prepuščene same sebi, razen redkih popolnoma avtomatiziranih naprav. Strežno osebo jih stalno ali občasno nadzira in kadar je potrebno, izvrši razne posege, ki vnašajo spremembe v obratovanje naprav. Ker so naprave dragocene in kar je še najvažnejše, njihov izpad lahko povzroči občutno gospodarsko škodo, se ne moremo zanešati samo na budnost strežnega oseboja, ampak opremo naprave še z ustrezno zaščito, ki ima to prednost, da je njen odziv na motnjo neprimerno hitrejši in preciznejši kot pri človeku. Zato je pomembno, da so zaščitne naprave, pa naj gre za klasično relejno tehniko ali za moderno računalniško izvedbo zaščite, vedno v brezhibnem stanju, o čemer se prepričamo z občasnimi meritvami in preizkusi.

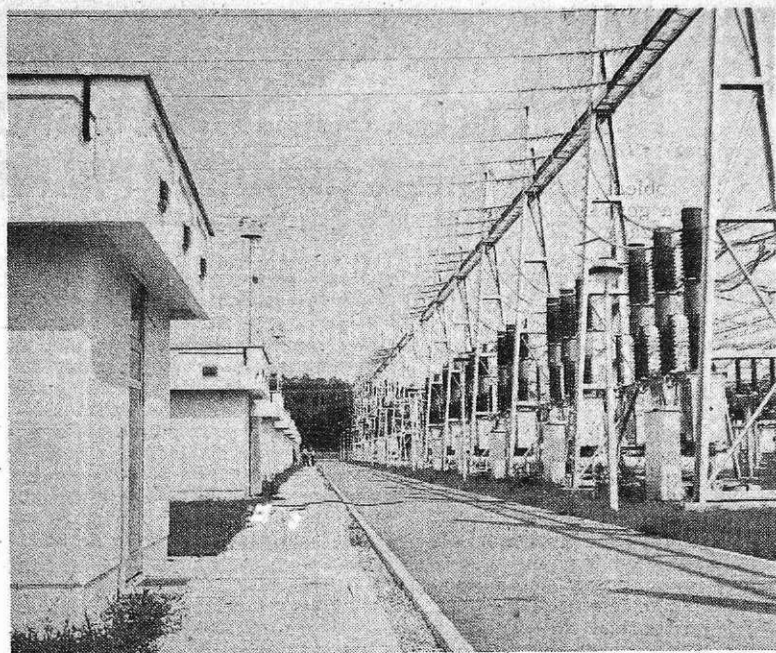
Tudi ostale naprave moramo nadzirati in vzdrževati. Pri tem je mišljeno: čiščenje naprav, zamenjava poškodovanih delov, vzdrževanje pogonov, mehanizmov, akumulatorske baterije, naprave za komprimiran zrak, revizije in remont odklopnikov, zamenjave in čiščenje transformatorskega olja, občasno barvanje nosilnih konstrukcij v stikališčih na prostem (zaščita proti koroziji), kontrolne meritve ozemljitvenih upornosti in podobno. Pri vseh takih in podobnih delih pa je nujno dobro poznavanje opreme in delovanja aparatov, kar najbolje spoznamo iz tehničnih opisov in navodil za vzdrževanje. To in ostala tehnična dokumentacija (projekt, sheme delovanja, vezalni načrti) so sestavni in neločljivi del opreme in je zanj treba voditi evidenco ravno tako kot za inventar. Najbolje je, da osebe sodeluje že pri gradnji in montaži opreme.

Poleg opreme za prvo pomoč, gasilne naprave in enopolne sheme morajo biti v obratovnih prostorih tudi jedratna napisana navodila za obratovanje. V njih najde stikalnik napotke za vsakodnevne stikalne manipulacije. Delovanje naprav zasleduje stikalnik na merilnih instrumentih, pokazateljih položaja ali pa z neposrednim opazovanjem naprave. Če se iz katerega koli razloga odloči za svojevoljni poseg v obratovanje naprave (izklop, vklop, preklop in podobno), mora najprej ugotoviti trenutno stanje, nato pa dobro premisliti zaporedje stikalnih manipulacij. Mnogo škode in tudi žrtve bi bilo manj, če bi lahko popolnoma odpravili človeški faktor pri strežnem obdobju. Pri tem velja, da nikoli nismo dovolj previdni in da se nam neumestno pogum, pomanjkljivo znanje in premajhna zbranost kaj hitro maščujejo.

Preden začne naprava prvič obratovati, morajo biti izvedene vse potrebne kontrolne meritve in preizkusi kot, na primer: meritve ponikalne upornosti, meritve raznih izolacijskih vrednosti, umerjanje in nastavitve opreme za zaščito in podobno. O meritvah je treba sestaviti merilni protokol. Naprave je treba pregledati, če so postavljene v skladu s projektom in predpisi. Pri tem je treba posvetiti tudi vso pozornost solidni izvedbi, paziti zlasti na varnostne in preskočne razdalje, solidno izvedbo spojev (vijčana mesta) in podobno.

Celice, zbiralke, transformatorske komore, polja v stikališčih na prostem, polja na komandnih ploščah in pulthi morajo biti vidno oštevilčena in označena. Pozabiti ne smemo tudi na opozorilne napise. Zlasti pa se moramo prepričati, če naprava ne ogroža strežnega oseboja, torej skrbno pregledati ozemljitve posameznih delov in se prepričati, kako so zaščiteni pred nenamernim dotikom deli naprav, ki so pod napetostjo. Tudi vse zaščitne ograje morajo biti na svojih mestih. Če je možno, preizkusimo tudi delovanje posameznih aparatov v breznapetostnem stanju. Vse naprave in prostori morajo biti skrbno očiščeni, odstraniti moramo vso nepotrebno navlako, pregledati in po možnosti preizkusiti naprave in tudi na oljne jame transformatorjev ne smemo pozabiti. Vsa vrata se morajo dobro zapirati in zaklepati. Ko smo z vsemi navedenimi pripravi končali, si ogledamo naprave še elektroenergetski inšpektor in predstavnik distribucijskega podjetja, nakar dobimo dovoljenje za priklop. Čeprav ima vsaka naprava svoje posebnosti, lahko kljub temu izluščimo iz navodil za ravnanje s stikalnimi napravami nekaj splošnih navodil.

Preden priklopimo na napetost neko napravo, ki dalj časa ni obratovala, ali pa sploh še ni obratovala, se moramo o tem sporazumeti z osebam, ki se jih to tiče, pregledati napravo, zapreti prostore in opozoriti ljudi, ki prihajajo v bližino te naprave.

Nadalje se moramo prepričati, če so izklopljeni ločilniki in odklopniki, preko katerih lahko pride katerikoli del naprave na napetost, pregledati vložke v visokonapetostnih in nizkonapetostnih varovalkah in vklopiti zaščito. Ko smo s temi pripravi končali, vklopimo vse pomožne vire energije (izmenično napetost za pogon motorjev in razsvetljave, enosmerno napetost za zaščitne, signalne in krmilne tokokroge, odpremo dovod komprimiranega zraka in podobno). Prepričamo se še, če so odstranjene vse provizorične ozemljitve in kratki spoji z naprav, ki jih hočemo priklopiti, izklopimo ozemljitvene nože daljnovodnih ločilnikov in naprave kot celota je pripravljena za priklop.

Velja pomembno pravilo, naj vsako dejanje povzroči čim manjšo trenutno spremembo v sistemu. To pomeni, da ne vklopimo ali izklopimo cele skupine porabnikov naenkrat, ampak vsakega posebej. Generator najprej počasi razbremenimo, nato ga šele izklopimo. Izjemoma prekršimo seveda to pravilo, če grozi nevarnost, ali če se je pripetila nesreča, pa moramo napravo takoj izklopiti. Če je nastala motnja v mreži, prepustimo, če je le mogoče, vso stvar delovanju zaščite. Panični poseg včasih povzroči še večjo škodo. Pri tem seveda predvidevamo, da delujejo vse zaščitne naprave brezhibno.

V večjih stikališčih prožimo ločilnike daljinsko. Tu nam medsebojne blokade preprečujejo napačne posege, vendar se na to ne smemo nikoli

zanašati, ampak moramo vsak ukrep dobro premisliti. Če moramo opraviti posege v zamotanih situacijah, si lahko pomagamo z enopolnimi shemami, ali pa si v ta namen narišemo razne skice. Ko smo vso stvar mirno premislili, vklopimo in izklopimo odločno, brez obotavljanja. Če prožimo daljinsko, se moramo po vsakem koraku prepričati, če je aparat res sledil komandnemu impulzu (pokazala položaja, signalne žarnice). Preden odpremo vrata celice, za katero menimo, da je v breznapetostnem stanju, se moramo prepričati, če ne dobivamo z druge strani povratno napetost. Take možnosti obstajajo na primer pri transformatorskih celicah, če je transformator izklopljen samo z ene strani. Zaradi opustitve takih in podobnih varnostnih ukrepov so se že dogajale nesreče, ki so terjale tudi človeška življenja.

Kolikor je dovoljeval obseg pripevka, smo se vsaj v grobem seznanili z raznimi stikališči in z navodili za njihovo obratovanje, vendar to še zdaleč ni vse. Vsak, ki zapusti šolo in se hoče strokovno uveljaviti v praksi, mora pridno izpopolnjevati svoje znanje s samostojnim študijem strokovne literature, ki je ne manjka. Razvoj tehnike je tako hiter in vsestranski, da je to, kar je danes moderno, jutri že zastarelo. Če hoče biti elektrikar, tehnik ali inženir vsaj na svojem ozkem področju na tekočem, ne sme njegov študij prenehati tisti dan, ko prejme diplomu.

Aleš Soklič

POZORNOST DO NAJSTAREJŠIH

Tudi letos Društvo upokojencev Jesenice ni pozabilo na svoje najstarejše člane. V sredo, 12. septembra, popoldne so v društvenem domu Pod gozdom 13 pripravili srečanje za tiste člane, ki so ali še bodo v letošnjem letu dopolnili 80 let in starejše, med njimi celo dva devetdesetletnika. Že sam sprejem je bil zelo prisrčen, vsakemu so pri vstopu v dvorano pripeli šopek.

Vse udeležence je pozdravil predsednik društva Janko Burnik in se jim zahvalil, da so se kljub letom in težavam, ki jih tarejo, odzvali vabilu. V svojem govoru je poudaril: »Vi ste generacija, ki je preživela že prvo svetovno vojno, ki je pozneje sodelovala v delavskem gibanju in se v zadnji vojni vključila v NOB ali drugače pomagala k osvoboditvi naše domovine, potem pa sodelovala pri obnovi in izgradnji domovine. Tako, da je bila vaša življenjska pot ena sama borba, trpljenje in odrekanje. Zato želim, da bi lahko še dolgo in v miru ter pri močeh preživljali jesen svojega življenja.« Nato sta s tajnikom društva Jožetom Veharjem izročila vsem jubilatoma čestitke in skromna denarna darila.

Moški pevski zbor društva je zapel več pesmi, med njimi tudi pesem Emila Ulaga »Svoje delo smo končali«, ki so jo ob tej priliki prvič zapeli. Tudi v pevskem zboru so imeli jubilarja, dolgoletni član France Trsoč, ki je dopolnil 80 let. Z rdečim nageljnomo na prsni in poln življenjske vedrine je bil tokrat videti kot mladenič.

Srečanja sta se udeležila tudi predstavnik občinskega sindikalnega sveta France Taler in predsednik krajevnih skupnosti Sava Maks Dimnik. Po programu sta se oba vključila v sproščen razgovor z udeleženci in organizatorji srečanja. To popoldne so naši najstarejši člani ob zakuski, medsebojnem kramljanju, obujanju spominov in poslušanju lepih narodnih in domačih pesmi preživeli res nekaj lepih uric, ki jim bodo ostale v spominu. Preden so se poslovili, so skupaj s člani pevskega zbora zapeli »En starček je živel«, osemdesetletna jubilarica Minka Balohova pa je recitala Aškerčevu pesem »Muteč Osojski«.

Vsi udeleženci so bili veseli priložnosti, ki jim jo posveča njihovo dru-

štvo in občutek, da niso osamljeni, in je naredil slovo še bolj prisrčno in ganljivo. Izražali so eno samo veliko željo, da bi se prihodnje leto zopet srečali.

Vse tiste osemdesetletnike, ki se niso mogli udeležiti slovesnosti, bodo v prihodnjih dneh obiskali člani društvene socialne komisije na domu in jim izročili čestitke in darila.

Iv. Torkar

Železarski globus

ZAMBIJA

Zambijska vlada je naročila pri nekem japonskem podjetju pripravljeno študijo za gradnjo prve železarnice v tej afriški deželi. Danes potrebuje Zambija letno 160.000 ton železarskih izdelkov in od te količine je 70.000 ton palicastega jekla, valjane žice in lahkih profilov. Prvo železarno naj bi zgradili v dveh stopnjah, in sicer v prvi stopnji valjarno za prevajanje v tujini nabavljenih gredic in v drugi jeklarski del z elektro jeklarno in napravo za pridobivanje železove gobe s premogom kot reductom. Vendar bo zaradi današnjega slabega gospodarskega stanja te države minilo še nekaj let predno bodo pričeli z gradnjo prve stopnje projekta.

ŠVEDSKA

Švedska rudarska družba LKAB je pred kratkim sklenila pogodbo z zahodnonemško železarno Peine-Salzgitter o dobavi dveh milijonov ton železove rude do leta 1990. O njeni ceni se bodo dogovarjali predstavniki obeh družb vsako leto posebej.

DELOVNO BESEDILO PREDLOGA DRUŽBENEGA DOGOVORA O SKUPNIH OSNOVAH IN MERILIH ZA SAMOUPRAVNO UREJANJE ODNOSOV PRI PRIDOBIVANJU IN DELITVI DOHODKA V SFRJ

(Nadaljevanje s 1. strani)

nizacij združenega dela, nadaljnje izboljševanje samoupravnih dohodkovnih odnosov in delitve po delu na osnovah dosledne uporabe in nadaljnje razdelave ustave SFRJ, zakona o združenem delu in usmeritev dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije.

To mora prispevati k uresničevanju vseh pomembnih ciljev in nalog stabilizacijskega programa, k večjemu aktiviranju vseh proizvodnih dejavnikov, preseganju skupinsko lastniškega vedenja in zapiranja v meje temeljnih organizacij združenega dela, občine in regij, k hitrejšemu samoupravnemu združevanju in povezovanju organizacij združenega dela na enotnem jugoslovanskem gospodarskem območju, k usklajevanju potrošnje za ustvarjenim dohodkom, k večji motiviranosti delavcev za povečanje produktivnosti, bolj odgovornemu odnosu do uporabe in upravljanja z družbenimi sredstvi, k večjemu varčevanju in zmanjševanju stroškov. Zato vsi najbolj odgovorni dejavniki v družbi ocenjujejo, da gre za enega najpomembnejših dokumentov, ki ga je potrebno sprejeti v prvi fazi dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije.

Pri izdelavi družbenega dogovora se je izhajalo iz ocene stanja in problemov na tem področju, še posebej od osnovnih usmeritev dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije, s katerimi se ugotavlja nujnost zagotovitve nadaljnjega razvoja samoupravnih dohodkovnih odnosov na enotnih osnovah, ob dosledni uporabi načela, da delavci odločajo o pogojih pridobivanja dohodka in njegovi delitvi, večje medsebojne odvisnosti med osebnimi dohodki in akumulacijo, usklajevanja vseh vrst porabe za ustvarjenim dohodkom, izdelave stimulativnejšega sistema delitve po delu in rezultatih dela, preseganja uravnilovke pri delitvi in nepravilnih medpanožnih razlik v osebnih dohodkih in sredstvih za skupno porabo ter večje vrednotenje proizvodnega dela in ustvarjalnosti ter dela v težkih pogojih.

V družbenem dogovoru so predlagane skupne osnove za urejanje odnosov pri pridobivanju, skupne osnove in merila za razporejanje dohodka in čistega dohodka ter za delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo delavcev. S tem dogovorom predlagane skupne osnove in merila se ne bi neposredno uporabljale. Iz njih bi se izhajalo pri urejanju teh odnosov v družbenih dogovorih republik in avtonomnih pokrajin, kot tudi v samoupravnih sporazumih in samoupravnih splošnih aktih v organizacijah združenega dela. S sprejetjem tega družbenega dogovora ni zanikana ne potreba ne zmanjšana vloga in pomen družbenih dogovorov republik in avtonomnih pokrajin, temveč se prizadeva urejati samoupravne odnose na tem področju na enotnih osnovah.

3. O osnutku družbenega dogovora je v marcu in aprilu 1984 potekala zelo široka razprava. Na podlagi poročila udeležencev dogovora je koordinacijski odbor ocenil, da je bila javna razprava obsežna, dobro organizirana, kritična in konstruktivna ter je izzvala veliko zanimanje delavcev v združenem delu za nadaljnjo dograditev samoupravnih dohodkovnih odnosov. V razpravi so sodelovale vse organizirane oblike zveze sindikatov, odbori sindikata, občinski, medobčinski in mestni sveti ter določeno število osnovnih organizacij zveze sindikatov. Poleg tega se je razpravljalo v velikem številu delovnih, sestavljenih kot tudi v znatnem številu temeljnih organizacij združenega dela. Razpravo so organizirali tudi ostali udeleženci dogovora: Skupščina SFRJ, skupščine socialističnih republik in socialističnih avtonomnih pokrajin, Gospodarska zbornica Jugoslavije in gospodarske zbornice socialističnih republik in avtonomnih pokrajin. V republikah in avtonomnih pokrajinah so organizirali posvete in znanstvena srečanja, na katerih so sodelovali znanstveni in strokovni delavci, ki se neposredno ukvarjajo z delitvijo in dohodkovnim sistemom v organizacijah združenega dela in delovnih skupnostih.

Razprava je povsem podprla spremembo družbenega dogovora na nivoju države in njegove osnovne opredelitve. Izpolnjen je velik interes delovnih ljudi za uravnavanje ključnih vprašanj dohodka in delitve na enotnih osnovah. Posebej se je zahteva-

lo ustvarjanje pogojev za vzpostavljanje enotnega dohodkovnega sistema, s katerim se zagotavlja, da samo delo in rezultati dela opredeljujejo materialni in socialni položaj delavca ter se presegajo nepravilne razlike v osebnih dohodkih, ki ne izvirajo iz dela in rezultatov dela. Največ pripomb in predlogov za nadaljnjo dograditev dohodkovnega sistema se nanaša na dosledno uporabo načela delitve po delu in rezultatih dela.

4. Po objavljeni razpravi je bil izdelan pregled pripomb in mnenj ter povzetek razprave. Koordinacijski odbor je osnoval več delovnih skupin z nalogo, da na podlagi teh mnenj in pripomb pripravijo delovno besedilo predloga dogovora. Na sejah 5. in 6. julija letos je koordinacijski odbor proučil na teh osnovah pripravljen tekst in sprejel stališča za njegovo dograditev.

Na seji 16. julija letos je sprejel delovno besedilo predloga dogovora.

Pri izdelavi delovnega besedila predloga so predstavljale osnovo za dograditev spremembe osnutka zbrane pripombe udeležencev iz razprave. Izhajajoč iz značaja tega dogovora, dogovorjenega sistema družbenega dogovarjanja in samoupravnega sporazumevanja o dohodku v državi ter drugih družbenih opredelitev, določenih pripomb niso mogli upoštevati. Večje število takih predlogov in mnenj je lahko predmet družbenega dogovarjanja in samoupravnega sporazumevanja v republikah in avtonomnih pokrajinah oziroma v organizacijah združenega dela.

II. OBRAZLOŽITVE OSNOVNIH REŠITEV, VSEBOVANIH V TEM DRUŽBENEM DOGOVORU.

1. Po zahtevah javne razprave je spremenjen naslov tega družbenega dogovora zaradi njegovega skrčenja, pri čemer pa je tudi v skrajšanem naslovu vsebovana vsebina vprašanj, obravnavanih v družbenem dogovoru.

Ta družbeni dogovor ureja skupne osnove in merila, ki bodo podrobneje razdelani v družbenih dogovorih republik in pokrajin ter konkretnizirani v samoupravnih sporazumih in samoupravnih splošnih aktih organizacij združenega dela (2. člen).

V razpravi je bilo veliko pripomb glede ciljev tega družbenega dogovora. Zahtevali so realno dosegljive cilje in samo tiste, ki so uresničljivi ob določenih ter skupnih osnovah in merilih tega družbenega dogovora. V tem smislu je spremenjen 4. člen.

Skupne osnove in merila se nanašajo na delavce v vseh samoupravnih organizacijah in skupnostih, ne glede na kraj opravljanja dejavnosti (5. člen). Pri urejanju medsebojnih odnosov pri pridobivanju in razporejanju dohodka ter delitvi sredstev za osebne dohodke, naj bi se izhajalo iz skupnih osnov in meril, opredeljenih v tem družbenem dogovoru oziroma iz skupnih osnov in meril, opredeljenih v družbenih dogovorih republik in avtonomnih pokrajin ter v samoupravnih sporazumih.

V 7. členu so definirani osnovni pojmi, ki se uporabljajo in razdeljujejo v tem družbenem dogovoru, in sicer: akumulacija in bruto osebni dohodek, z namenom njihove enotne uporabe v vseh njihovih funkcijah. Pri definiranju akumulacije je potrebno najti sprejemljivejšo rešitev glede upoštevanja visokih obresti, ki se izdajajo iz dohodka zato, da organizacije združenega dela zaradi visokih obresti ne bi morale zmanjševati osebnih dohodkov pri primerjanju po tem kazalcu.

2. V delu družbenega dogovora o pridobivanju dohodka se določa obveznost udeležencev dogovora, da z

ukrepi, predpisi in aktivnostjo, v okviru svojih pravic in pristojnosti, ustvarjajo enakopravne pogoje pridobivanja dohodka v vseh dejavnostih in panogah na enotnem jugoslovanskem trgu (8. člen). Ustvarjanje enakopravnih pogojev pridobivanja dohodka mora omogočiti, da se za približno isto količino in isto kvaliteto dela ter dosežene rezultate pri upravljanju z družbenimi sredstvi v vseh dejavnostih oziroma panogah dosega približno isti bruto osebni dohodek na delavca in približno ista akumulacija v primerjavi z uporabljenimi sredstvi, upoštevajoč pri tem osnovne cilje in razvojne prioritete, določene z družbenimi plani. Ustvarjanje enakopravnih splošnih pogojev gospodarjenja ne pomeni tudi enakosti v delitvi, temveč pogoje, da temeljijo razlike v osebnih dohodkih in sredstvih za razširitev materialne osnove dela na razlikah v doseženih delovnih rezultatih. S tem se ustvarjajo pogoji za preseganje obstoječih razlik v osebnih dohodkih med posameznimi panogami in dejavnostmi, ki ne temeljijo na razlikah glede rezultatov dela in učinkovitosti pri uporabi družbenih sredstev.

Zaradi tega cilja je določena obveznost udeležencev dogovora za ustvarjanje pogojev, da se ne bodo mogle ob izvajanju sistema in politike cen — kot enega osnovnih pogojev za enakopravno pridobivanje dohodka na enotnem jugoslovanskem trgu — krhati reproduktivne povezave tehnološko in dohodkovno povezanih organizacij, ter da ne bo razlik v cenah istih proizvodov in storitev, ki so predmet menjave na enotnem jugoslovanskem trgu (9. člen).

V zakonu o združenem delu in zakonu o razširjeni reprodukciji in minulem delu so dane osnove za samoupravno urejanje dohodkovnih odnosov na osnovi združevanja dela in sredstev ter za pridobivanje skupnega prihodka in skupnega dohodka. Izhajajoč iz tega se določajo v dogovoru obveznosti udeležencev: ustvarjati s predpisi in ukrepi ekonomske politike ter drugim pogoje ekonomske motiviranosti za pridobivanje skupnega dohodka in prihodka na osnovi združevanja dela in sredstev ter na teh osnovah za samoupravno koncentracijo družbenih sredstev in racionalnejšo družbeno delitev dela (10. člen). V 11. in 12. členu so poudarjene osnovne aktivnosti udeležencev, ki so potrebne pri urejanju medsebojnih odnosov in drugih vprašanj pridobivanja skupnega prihodka in dohodka. V 13. členu je predvideno, da se pri ugotavljanju prispevka v skupnem prihodu in dohodku uporabijo kazalci, ki so opredeljeni s tem družbenim dogovorom.

Skupne osnove in merila za pridobivanje dohodka družbenih dejavnosti na osnovi svobodne menjave dela obsegajo kriterije za oblikovanje cen storitev. Pri ugotavljanju cen storitev se izhaja iz samoupravno dogovorjenih standardov in normativov materialnih stroškov in živega dela. V strukturi cene storitve se ugotavlja dohodek družbenih dejavnosti na osnovi povprečnega dohodka na delavca v gospodarstvu občine ali druge družbenopolitične skupnosti, zmanjšane za sredstva za izboljševanje in razširitev materialne osnove dela. Pri tem se določa živo delo na osnovi normativov. Ob izdelavi delovnega besedila predloga je bilo prisotno mnenje, ki pa ni bilo sprejeto, da je pri uporabi kazalca dohodka na delavca gospodarstva, potrebno slednjega zmanjšati tudi za obresti.

Poleg osnovnih opredelitev in načel pridobivanja dohodka v delovnih skupnostih po načelu svobodne me-

njave dela je določeno, da praviloma tudi ne more biti rast osebnega dohodka na delavca v delovni skupnosti večja od porasta osebnega dohodka na delavca v temeljnih organizacijah združenega dela. Takšno stališče mora prispevati, da se ob pomanjkanju natančnejših meril prispevkov dohodku materialne proizvodnje, osebni dohodki v delovnih skupnostih gibljejo v skladu s povprečnimi osebnimi dohodki delavcev, ki neposredno ustvarjajo dohodek v temeljnih organizacijah materialne proizvodnje.

V javni razpravi je bilo precej zahtev po konkretnosti ureditvi pogojev pridobivanja dohodka. To se je nanašalo na cene, skupni prihodek in skupni dohodek ter svobodno menjavo dela. Koordinacijski odbor je ocenil, da ne more bolj konkretnizirati teh določil zaradi značaja tega družbenega dogovora in opredelitev sistema družbenega dogovarjanja in samoupravnega sporazumevanja. Ker se cene urejajo s sistemskim zakonom in s samoupravnimi sporazumi, so v delovnem besedilu predloga le ključne opredelitve, iz katerih je potrebno izhajati pri ustvarjanju enakopravnih pogojev poslovanja in urejanja cen. Hkrati so v pripravi naslednji zakon: zakon o sistemu in družbeni kontroli cen (komisija ga je proučila in sprejela stališča na sejah 13. in 24. julija); zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o temeljnih sistema planiranja in družbenem planu Jugoslavije; zakon o ugotavljanju in razporejanju celotnega prihodka in dohodka idr., katerih določila bodo povsem neposredno vplivala na vprašanja pridobivanja in delitve dohodka. Zato je potrebno zagotoviti usklajenost določil družbenega dogovora z vsemi temi zakonskimi predpisi, s katerimi se opredeljujejo tudi pogoji pridobivanja dohodka. Glede pridobivanja dohodka kot deleža v skupnem prihodu in dohodku se ocenjuje, da je dana z zakonom o združenem delu široka osnova za urejanje teh odnosov, in se konkretna merila urejujejo v samoupravnih sporazumih organizacij združenega dela, ki proizvajajo skupni proizvod ali nudijo skupno storitev. Pridobivanje dohodka družbenih dejavnosti na načelu svobodne menjave dela je razdelano v skladu s stališči zveznih družbenih svetov in z resolucijo o svobodni menjavi dela. Ocenjeno je, da ni možno nadalje razdeljevati, kar pa z vidika značaja dogovora niti ni nujno. V razpravi so zahtevali, da se v tem dogovoru določijo merila prispevkov družbenih dejavnosti k dohodku materialne proizvodnje. Ker se v dosežanju delu ni dalo določiti teh meril, ostaja realno določanje cene storitve kot merilo svobodne menjave dela.

3. Glede na osnutek tega družbenega dogovora so v delu o planiranju dohodka ter razporejanju dohodka in čistega dohodka pomembne spremembe.

Jasneje je določeno, da se določajo odnosi pri delitvi dohodka in čistega dohodka v delovnih in sestavljenih organizacijah s samoupravnimi sporazumi o temeljnih plana. Družbeno usmerjanje odnosov pri razporejanju dohodka naj bi se zasnovo na osnovnih proporcijah, ki se določajo v družbenih planih republik in avtonomnih pokrajin oziroma v družbenem planu Jugoslavije.

V delovnem besedilu predloga je določeno, kar ni bilo v osnutku, da se določajo v družbenih planih republik in avtonomnih pokrajin izhodiščne velikosti in osnovna razmerja razporejanja dohodka. Izhodiščne velikosti in osnovna razmerja predstavljajo osnovo za primerjanje pri planiranju v temeljnih in drugih organizacijah združenega dela.

V 21., 22. in 23. členu je podano osnovno načelo planiranja, po katerem se lahko pri planiranju večjega dohodka na delavca in uporabljenih sredstvih planira tudi večji bruto osebni dohodek na delavca glede na izhodiščno velikost, določeno za gospodarstvo republike oziroma avtonomne pokrajine, ob pogoju, da je planirano tudi večje izdajanje za akumulacijo v primerjavi z uporabljenimi sredstvi glede na izhodiščno velikost, določeno za gospodarstvo republike oziroma avtonomne pokrajine. Po delovnem besedilu predloga je to osnovno določilo. V prehodnem obdobju pa je zaradi razlik v pogojih gospodarjenja predlagano, da se primerjanje pri planiranju izvaja glede na izhodiščne velikosti, določene za enako ali sorodno dejavnost v republiki oziroma avtonomni pokrajini, ali na nivoju države, kadar je to določeno v družbe-

nem dogovoru republike oziroma avtonomne pokrajine.

V 24., 25., 26. in 27. členu je določena obveznost, da je potrebno določiti pri planiranju obveznosti za zadovoljevanje skupnih in splošnih družbenih potreb nivo, nad katerim se ne morejo določati obveznosti temeljne organizacije: vse z namenom, da ne bi zaradi teh obveznosti temeljne organizacije poslovale z izgubo oziroma za zavarovanje čistega dohodka temeljne organizacije. Predlagano je bilo, da se ta meja določa v dogovoru o temeljnih družbenega plana Jugoslavije kot spodnja meja sredstev za osebno in skupno porabo delavcev in minimalna akumulacija v primerjavi z uporabljenimi sredstvi. Ta znesek sredstev bi zagotavljali v temeljnih organizacijah pred izpolnjevanjem obveznosti iz dohodka. V razpravi ni bila sprejeta zamisel določanja spodnje meje sredstev za osebne dohodke in skupno porabo ter minimalne akumulacije v družbenem planu države. Zato je ostala obveznost samoupravnega sporazumevanja določanja meje, nad katero se ne morejo izdajati sredstva za skupne in splošne družbene potrebe.

Prav tako je predlagano, da se ob predlaganju obveznosti za zadovoljevanje skupnih in splošnih družbenih potreb pripravi skupen pregled teh potreb in predloži delavcem v izjavljanje, da ga pregledajo in ocenijo vpliv teh obveznosti na možnost zadovoljevanje osebnih in skupnih potreb delavcev in potreb razširjene reprodukcije.

Določena je tudi obveznost obveščanja delavcev ob izjavljanju delavcev o skupnih obveznostih za zadovoljevanje skupnih in splošnih družbenih potreb, glede vpliva obveznosti na dohodek njihove organizacije in na možnost zadovoljevanja njihovih osebnih in skupnih potreb kot tudi potreb razširjene reprodukcije. Na tej osnovi bi delavci odločali in usmerjali svoje delegate pri odločanju v skupščinah družbenopolitičnih in samoupravnih interesnih skupnosti.

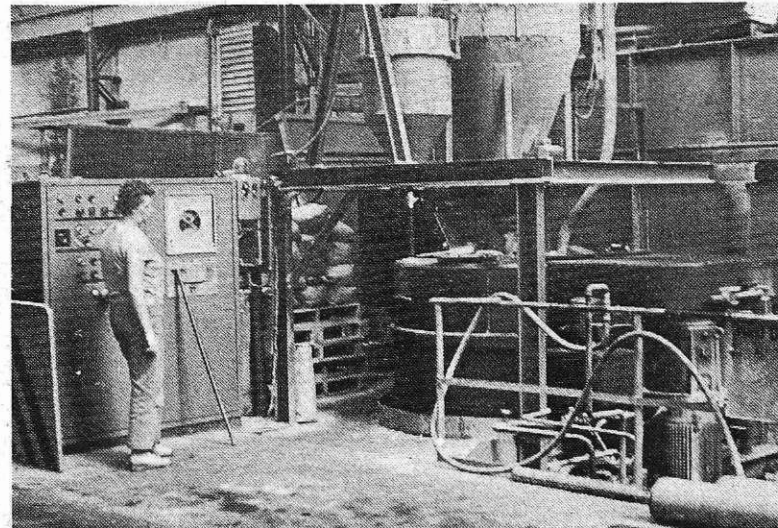
Razdelan je način odločanja o celotnem dohodku oziroma o izdajanju sredstev za zadovoljevanje skupnih, splošnih in drugih družbenih potreb iz dohodka. Določen je namreč mehanizem, da delavci sprožijo postopek razbremenjevanja preko svojih delegacij in delegatov v zboru združenega dela občine oziroma republike, za zmanjšanja skupnih obveznosti iz dohodka, preden nastopi poslovanje z izgubo. Skupščine družbenopolitične skupnosti in samoupravne interesne skupnosti so dolžne uskladiti te obveznosti z doseženim dohodkom in materialnimi možnostmi organizacij združenega dela ali pa pokrenejo postopek sanacije ali likvidacije, če se oceni, da rezultati poslovanja niso v skladu z uporabljenimi družbenimi sredstvi.

V 28. členu je dana rešitev izdajanja dela dohodka, ki je rezultat izjemnih ugodnosti. Koordinacijski odbor je ocenil, da tudi ta rešitev povsem ne ustreza zahtevam iz razprave. Vseeno je bilo ocenjeno, da lahko služi kot začasna — do sprejetja posebnih dogovorov republik in avtonomnih pokrajin, s katerimi bo določen ta del dohodka po virih njegovega nastajanja. Ob tem je poudarjeno, da se del dohodka, ki je rezultat izjemnih ugodnosti, izloča progresivno za akumulacijo glede na sredstva za osebne dohodke: s progresivnim izdajanjem sredstev za akumulacijo do določene meje, v primerih, ko se dosega nadpovprečni osebni dohodek, toda s predlogom, da bi se preko te meje izdajal celotni znesek sredstev za razširitev materialne osnove dela. Predložena rešitev bi se uporabljala za izdajanje dela dohodka, ki je rezultat izjemnih ugodnosti za akumulacijo organizacij združenega dela, kar bi se uredilo s samoupravnim sporazumom.

29. člen določa, da izhajajo delavci pri razporejanju čistega dohodka iz samoupravno dogovorjenih razmerij, iz doseženih rezultatov dela in poslovanja in iz prevzetih obveznosti s samoupravnim sporazumom o temeljnih plana. Doseženi rezultati poslovanja se po 30. členu primerjajo s kazalci: bruto osebni dohodek na delavca in akumulacija v primerjavi z uporabljenimi sredstvi.

Pri razporejanju dohodka je potrebno vzpostavljati zakonito medsebojno odvisnost med akumulacijo in porabo na osnovi teh dveh kriterijev, ki predstavljata objektivizirano merilo delitve dohodka, upoštevajoč medsebojno pogojenost živega in minulega dela.

Druga dva kriterija (ali kazalca) dohodka na delavca in dohodek v

V TOZD Elektrode (foto I. Kučina)

primerjavi z uporabljenimi sredstvi, kot tudi drugi kazalci, so uporabni za planske in druge namene, toda pri delitvi sta uporabna le navedena kazalca in lahko pravilno odražata razlike med kvaliteto rezultatov dela gospodarskih subjektov. Srž tega dogovora pa predstavlja dohodek kot temeljni produkcijski odnos. Dohodek je temeljni motiv gospodarjenja in so določila tega dogovora usmerjena na zagotavljanje pogojev, da delavci odločajo o celotnem dohodku, njegovem pridobivanju in delitvi.

Razporejanje čistega dohodka naj se primerja z doseženim povprečjem republike oziroma avtonomne pokrajine (kot trajna rešitev) oziroma iste ali sorodne dejavnosti v republiki oziroma avtonomni pokrajini, ali povprečjem iste ali sorodne dejavnosti na nivoju države. To je potrebno določiti z družbenim dogovorom v republiki oziroma avtonomni pokrajini. V prehodnem obdobju, ko bi se akumulacija v primerjavi z uporabljenimi sredstvi primerjala z isto ali sorodno dejavnostjo na nivoju republike oziroma pokrajine ali na nivoju države, naj bi se primerjal bruto osebni dohodek na delavca s povprečjem republike.

Uporabo teh kazalcev naj se ne zpira v okvir skupin in republik, temveč se morajo uporabljati kazalci pri pridobivanju in delitvi dohodka v proizvodnijskih in dohodkovnih povezavah. Na ta način bi pospeševali združevanje in povezovanje s ciljem pridobivanja dohodka na osnovi skupnega prihodka in skupnega dohodka ter presegali preveč poudarjen panožni, skupinski in regionalni vidik.

Pri razporejanju čistega dohodka so delavci dolžni, če izdajajo več sredstev za bruto osebne dohodke, izdajati več sredstev za akumulacijo v primerjavi z uporabljenimi sredstvi. Če ustvarja večje bruto osebne dohodke na delavca, a manjšo akumulacijo v primerjavi s sredstvi, mora temeljna organizacija povečati delež akumulacije v čistem dohodku.

V 34. členu sta določena dva korektivna koeficienta bruto osebne dohodka na delavca, in sicer: koeficient zahtevnosti in pogojev dela, ki se ugotavlja za isto ali sorodno dejavnost. Ti koeficienti se uporabljajo za primerjanje bruto osebne dohodka na delavca temeljne organizacije s povprečjem republike oziroma avtonomne pokrajine. Tako bi se upoštevale razlike v stopnji zahtevnosti in pogojev dela, ki so med različnimi dejavnostmi. Da bi se to lahko izvajalo, je določena obveznost Zveznega zavoda za statistiko, da določi skupne elemente stopnje zahtevnosti del, svet Zveze sindikatov Jugoslavije in Gospodarska zbornica Jugoslavije pa skupne osnove za ugotavljanje stopnje zahtevnosti posebnih pogojev dela, iz katerih bi se izhajalo v organizacijah združenega dela pri

ugotavljanju razlik med osebnimi dohodki po teh osnovah. Istočasno je zaradi primerljivosti bruto osebne dohodka določena obveznost, da se v dogovorih skupščin republik in avtonomnih pokrajin določi potrebno izdajanje sredstev iz bruto osebne dohodka za zadovoljevanje skupnih in splošnih družbenih potreb.

4. Namen skupnih osnov in meril za delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo je izdelati enoten pristop vrednotenja dela in delovnega prispevka delavca, kot tudi za večje in ustreznejše vrednotenje opravil in nalog temeljnih nosilcev proizvodnje, težkih pogojev dela in ustvarjalnosti.

To mora prispevati h krepitvi ekonomske vloge osebne dohodka, kot tudi da se ugotavlja prispevek vseh delavcev na osnovi rezultatov dela, ustvarjenih v živim in minulim delom ter inovacij, racionalizacij in drugih vidikov ustvarjalnosti.

V tem družbenem dogovoru so predlagane skupne osnove za ugotavljanje mesečne akontacije sredstev za osebne dohodke. Po teh je potrebno posamične osebne dohodke delavcev izdvojiti iz skupnih sredstev, ki se določajo glede na rezultate dela (37. člen). To se zagotavlja na podlagi doseženih proizvodnih rezultatov in ekonomičnosti poslovanja, v družbenih dejavnostih in delovnih skupnostih pa na podlagi izpolnitve programa dela, kvalitete dela in dogovorjenih rokov.

Skupne osnove in merila za ugotavljanje zahtevnosti dela, odgovornosti in pogojev dela bi bile uporabljene za izdelavo izhodiščnih osnov metodologije vrednotenja del in nalog v istosrednih ali sorodnih dejavnostih (39., 40. in 41. člen). Organizacije Zveze sindikatov in gospodarske zbornice bodo organizirale izdelavo teh izhodiščnih osnov.

Pri zahtevnosti del je predvideno izhajanje iz tehnologije dela, predmetov dela, delovnih sredstev in drugih objektivnih elementov dela. S tem se ustvarjajo pogoji za onemogočanje uporabe formalnih kriterijev pri delitvi sredstev za osebne dohodke, kot so šolska izobrazba, izkušnje in hierarhija delovnega mesta.

Skupne osnove in merila za ugotavljanje rezultatov dela, uspešnost pri uporabi delovnih sredstev, prihranki in izkoriščanje delovnega časa (44., 45. in 46. člen). Kot merila za te osnove so predloženi: kvaliteta proizvodov in storitev, stopnja izkoriščenosti zmogljivosti, koeficient obračanja sredstev, prihranki pri stroških, razmerja med dejanskim delom in delovnim časom, razlika med planiranimi in doseženimi roki ter drugo.

Posebej so v tem dogovoru predlagane osnove za ugotavljanje rezultatov dela organizatorjev dela, zlasti v materialni proizvodnji in še posebej v družbenih dejavnostih in delovnih skupnostih (47. in 48. člen). Predloženi

nih je več osnov, ki se uporabljajo odvisno od dejanskih pogojev dela. Uporablja se ena ali več osnov, kar je odvisno od vrste opravil organizatorja dela. Kazalci rezultatov dela so vrednostni ali naravni (dohodek na delavca, dohodek v primerjavi z uporabljenimi sredstvi, akumulacija v primerjavi z uporabljenimi sredstvi, fizični obseg proizvodnje na delavca, stopnja izkoriščanja zmogljivosti in drugo).

Kot skupne osnove in merila za ugotavljanje višine sredstev za osebne dohodke na podlagi minulega dela so predlagani: nivo in dinamika akumulacije v primerjavi s sredstvi, dohodek v primerjavi s sredstvi, akumulacija na čisti dohodek. Poleg teh kazalcev se lahko uporabljajo še drugi kazalci, odvisno od dejanskih pogojev dela in vrste proizvodnje.

Tako ugotovljena masa osebne dohodka ima v celotni masi osebne dohodkov svojo spodnjo in zgornjo mejo. Spodnja meja udeležbe je določena z akumulacijo v primerjavi z uporabljenimi sredstvi v sorodni dejavnosti. Zgornja meja udeležbe pa je določena z akumulacijo v primerjavi z dohodkom gospodarstva republike oziroma avtonomne pokrajine v dvojnem znesku.

Udeležba delavcev v delitvi sredstev za osebne dohodke na osnovi gospodarjenja z družbenimi sredstvi je odvisna od osebne dohodka delavcev na podlagi živega dela, osebne dohodka v letih, v katerih je delavec prispeval k ustvarjanju akumulacije ter skupnega trajanja dela z družbenimi sredstvi.

Udeležba delavcev v delitvi sredstev za osebne dohodke na podlagi minulega dela v družbenih dejavnostih in delovnih skupnostih se ugotavlja na osnovi povprečnega osebne dohodka delavca, skupnega delovnega časa delavcev z družbenimi sredstvi in drugih kazalcev individualnega prispevka k skupnim rezultatom minulega dela.

Vprašanja inovacij in racionalizacij niso podrobno razčlenjena, ker o njih obstajajo posebni družbeni dogovori.

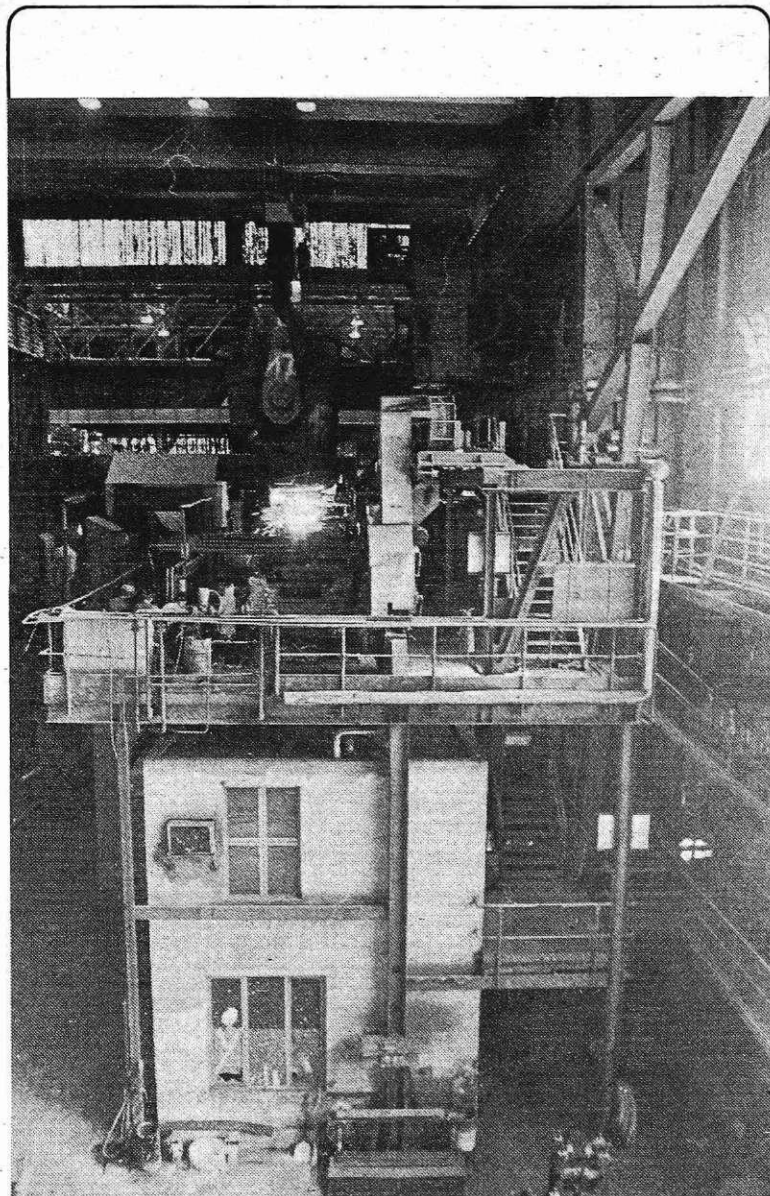
V družbenih dogovorih republik in avtonomnih pokrajin se podrobneje razčlenijo osnove in merila za določanje sredstev solidarnosti (zmanjšana sposobnost zaradi poškodb pri delu, poklicnih obolenj, starosti, izčrpanosti zaradi dela, težkih pogojev dela in drugo).

Zajamčeni osebni dohodek v delovnem besedilu tega družbenega dogovora ni podrobneje razdelan, temveč se je opredelilo, da se to stori v družbenih dogovorih republik in avtonomnih pokrajin. To zato, ker so predlagane osnove za ugotavljanje višine zajamčenega osebne dohodka, kot tudi da z zakonom zajamčeni osebni dohodek ne more biti manjši od 65 % povprečnega osebne dohodka gospodarstva republike oziroma avtonomne pokrajine (58.

člen). Različna so mnenja o tem, ali je z zakonom zajamčeni osebni dohodek enak za vse delavce, ne glede na zahtevnost del in pogoje dela. Zato morajo v nadaljnji fazi priprave predloga vsi udeleženci podrobno proučiti to vprašanje.

S tem družbenim dogovorom se vzpostavlja ekonomska odvisnost med delavci v proizvodnji in delavci družbenih dejavnosti in delovnih skupnosti pri oblikovanju višine regresa za letni dopust. Osnova za pro-

izvodne organizacije je do 60 % povprečnega osebne dohodka gospodarstva republike oziroma avtonomne pokrajine. Osnova za organizacije v družbenih dejavnostih in za delovne skupnosti pa je znesek regresa za letni dopust na delavca v organizacijah, za katere je opravljala dela v predhodnem letu. Tako določena sredstva se delijo delavcem diferencirano v odvisnosti od prihodkov na člana gospodinjstva in drugih pogojev, določenih s samoupravnim sporazumom.

Kontiliv — vliivanje (foto I. Kučina)

TEHNIČNI FELJTON — TEHNIČNI FELJTON — TEHNIČNI FELJTON — TEHNIČNI FELJTON

RENTABILNOST JEDRSKIH ELEKTRARN V ZDA IN EVROPI

V borbi proti gradnji jadrskih elektrarn so pričeli njihovi nasprotniki v zahodni Evropi uporabljati tudi ekonomske argumente. Opozarjajo na najnovejši razvoj ZDA, kjer danes že dajejo prednost cenejši elektro energiji iz termoelektarn na premog in že pet let ni bila naročena nobena nova jedrska elektrarna. Poleg tega je bilo v letih 1972—1982 razveljavljeno okoli 100 naročil za gradnjo jadrskih elektrarn. Znano je tudi, da so nekatera podjetja, ki skrbijo za pridobivanje električne energije, v resnih finančnih težavah.

Težav na tržišču jadrskih elektrarn v ZDA ni mogoče zanikati. Vendar je treba dodati, da se ZDA razprostirajo na velikem zemljepisnem območju in je zato upravičeno različno gledanje na ta problem. V študijah ministrstva za energijo ZDA je med drugim navedeno opozorilo, da ni smiselna globalna primerjava med jedrskimi elektrarnami in termoelektarnami na premog. Poleg tega na energetskem področju v ZDA veljajo nekateri dejavniki, ki jih v Evropi in na Japonskem ni in zato ekonomski problemi gradnje jadrskih elektrarn v tej državi ne morejo veljati kot pravilo za ostali svet.

To dejstvo je potrdilo tudi poročilo strokovnjakov OECD (organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj), ki je bilo izdelano ob koncu leta 1983. Njegov zaključek je, da bodo v jadrskih elektrarnah, ki bodo pričele obratovati po letu 1990 v Evropi in na Japonskem, pridobivali, v primerjavi s termoelektarnami na premog, za 30—75 % cenejšo električno energijo. Za Japonsko so izračunali 51 % nižjo ceno, za ZR Nemčijo 64 % in za Francijo celo 75 %. Pri tem so upoštevali povprečno izkoriščenost naprav 75 %, življenjsko dobo 20 let in odpis 5 %. K temu je treba pri rentabilnostnih primerjavah prišteti tudi tveganje, celotna predvidevanja o gibanju stroškov za gradnjo in gorivo in s tem v zvezi še druge ekonomske pogoje, kot so obresti, inflacija, kurzi valut in povpraševanje po električni energiji.

Vendar strokovnjaki OECD istočasno v študiji pravilno svarijo pred brezpozornim upoštevanjem rezultatov njihove študije, kajti predvidevanja imajo vedno svoje pasti. Poleg tega opozarjajo na močne mednarodne in v okviru posameznih držav regionalne posebnosti. K temu je treba dodati še, da čisto obratovno ekonomsko gledanje na ocenjevanje posameznih tipov elektrarn ne zadostuje in sploh ni možno. Treba je upoštevati tudi takšne pogoje, kot je sprejemljivost določenih tehnologij v družbi, kakor tudi zanesljivost obratovanja. Pri tem so pomembni tudi ekološki pomisleki.

Kljub tem pomislekom strokovnjaki OECD ne dvomijo, da bo ostala električna energija, pridobljena v jadrskih elektrarnah v Evropi in na Japonskem z veliko verjetnostjo še naprej

konkurenčna. Da bi to dokazali, so v študiji raziskovali tudi občutljivost predvidenih stroškov za pridobivanje električne energije na sicer proti pričakovanju poslabšanih okvornih pogojih. Pri tem so ugotovili, da ostane jedrska energija za Evropo in Japonsko še vedno ekonomsko privlačna, in sicer pri prekošenju investicijskih stroškov za 50 %, pri trikratnem povečanju stroškov za gorivo in pri zmanjšanju izkoriščenosti naprav pod 50 %, namesto 75 %.

Številni ekonomski pogojeni preklici naročenih jadrskih elektrarn v ZDA se bodo kmalu pojavili tudi v Evropi. Prva znamenja so že opazna v Franciji, ki je morala svoj zelo ambiciozno postavljen program za gradnjo jadrskih elektrarn nekoliko omejiti (o tem smo v Železaru pred kratkim že pisali). Vendar je treba poudariti, da preklici v ZDA niso v prvi vrsti ali samo posledica nezadostne ekonomičnosti jedrske električne energije. To kaže anketa med prizadetimi ameriškimi podjetji, ki se ukvarjajo s pridobivanjem jedrske električne energije in je njene rezultate objavilo v preteklem letu ministrstvo za energijo ZDA. Med 173 odgovori o vzrokih preklica je bilo 51 zaradi manjših stopenj rasti proizvodnje električne energije, kot so pričakovali, 44 odgovorov je navajalo finančne probleme in 18 spremenjeno oceno ekonomičnosti jedrske energije. 37 jih je navedlo spremenjene pogoje za dovoljenje in njihovo zanesljivost in šest odklonitev dovoljenj v posameznih zveznih državah. Ostali vzroki so bili navedeni v 17 odgovorih.

Za stagnacijo na tržišču jadrskih elektrarn niso imela majhnega pomena neizpolnjena pričakovanja v zvezi z razvojem potreb po električni energiji. Svetovna gospodarska recesija je v zadnjih letih tako v ZDA kot tudi v ostalih industrijsko razvitih deželah zahodnega sveta dejansko negativno vplivala na povpraševanje po električni energiji. Do leta 1973 je dosegla povprečno letno rast okoli 7 %. Po prvi naftni krizi se je do leta 1982 znižala na povprečno 3 %.

Ta razvoj sicer nima nobene zveze z ekonomičnostjo jadrskih elektrarn, čeprav manjša izkoriščenost pri napravah z visoko investicijsko vrednostjo negativno vpliva na proizvodne stroške. Manjše povpraševanje po električni energiji je prizadelo tako jedrske, kakor tudi termoelektarne. Zato v preteklih letih v ZDA niso zgradili 84, sicer načrtovanih termoelektarn na premog. To je dejstvo, ki ga ne tako redko podcenjujejo. Da zmanjšanje gradnje jadrskih elektrarn ni povezano z njihovo konkurenčno sposobnostjo, dokazuje razvoj na Japonskem in v Franciji. V obeh deželah so sicer zmanjšali program gradnje jadrskih elektrarn, vendar vztrajajo pri končnem cilju, povečati delež jedrske energije v celotni količini električne energije.

Poleg na splošno slabšega povpraševanja po električni energiji so v ZDA vzbudili določeno družbeno nezaupanje do jadrskih elektrarn tudi dogodki na Otoku treh milj. K temu je treba dodati, da ni dvoma o slabšem ekonomskem položaju jadrskih elektrarn v ZDA, kot je ta na Japonskem in v Evropi.

Vendar je to povezano z okvirnimi ekonomskimi pogoji, ki so specifični za ZDA in jih ni mogoče prenesti v evropske razmere. Pri tem ne gre samo za močno povečane stroške gradnje, ki v ZDA dejansko niso bistven problem. Obsežne varnostne naprave, dolgotrajne gradnje, težave z dovoljenji in zavlačevanje vseh vrst so v Evropi povzročili eksplozijo gradbenih stroškov. Vendar je razlika med obema celinama ta, da je v Evropi jedrska energija zaenkrat še konkurenčna zaradi problemov s kislim dežjem in povečanjem koncentracije ogljikovega dioksida v ozračju, na kar imajo velik vpliv termoelektarne na vse vrste goriv.

Glavni vzrok za vprašljivo ekonomičnost jadrskih elektrarn v ZDA so visoke obresti na kapital in nizki proizvodni stroški v pregovornikih. Pri jadrskih elektrarnah v ZDA dosega stroški kapitala (obresti in odpisi) 60 % in s tem največji del v ceni pridobljene električne energije, medtem ko se gibljejo pri termoelektarnah na premog nekaj prek 20 %. Razlika v odstotkih med Evropo in ZDA dosega 4—6 % in zato povzroča podvojitve odstotkov s 4 na 8 % pri jadrski elektrarni podražitev električne energije za okoli 25 %, medtem ko je pri investicijsko cenejši termoelektarni na premog ta številka okoli 5 %. Dodatno k temu je k slabši ekonomičnosti jadrskih elektrarn v ZDA prispevala tudi njihova slabša izkoriščenost, ki je v povprečju 60 %.

Pri termoelektarnah na premog imajo pomembno vlogo stroški za gorivo in je njihov delež v skupnih proizvodnih stroških okoli 66 %. Pri jadrskih elektrarnah je ta številka nižja, in sicer med 30 % in 40 %. Zato je v ZDA, ki imajo velike zaloge cenenega in kakovostnega premoga, pri primerjanju ekonomičnosti to tudi odločujoč dejavnik.

Vendar je potrebno tudi svarilo pred poenostavljanjem ameriške situacije, kajti na ceno premoga ne vplivajo samo proizvodni temveč tudi transportni stroški, ki jih v tako prostorni deželi, kot so ZDA, ne kaže zanemariti. Raziskave ministrstva za energijo ZDA so pokazale, da termoelektarne na premog niso na vseh zemljepisnih področjih dežele v ekonomski prednosti pred jadrskimi elektrarnami. Za jedrske elektrarne, ki bodo pričele obratovati leta 1995 z življenjsko dobo 30 let, so ugotovili ekonomske prednosti, če bodo zgrajene na severnem in jugovzhodnem delu ZDA.

Zato je ugotovitev, da so jedrske elektrarne v ZDA svojo vlogo zaradi slabe ekonomičnosti v glavnem opravile, preveč poenostavljena, kajti razmer v tej državi ni mogoče enostavno prenesti v Evropo. Šele podrobna analiza celotne situacije na obeh celinah kaže pravo podobo in tako tudi očitki nasprotnikov jedrske energije o njeni neekonomičnosti v ZDA in s tem tudi v Evropi še zdaleč niso dovolj dokumentirani in upravičeni.

USTANOVITEV POVELJSTVA »OBERKRÄINER SELBSTSCHUTZ« (GORENJSKE SAMOZAŠČITE) ALI »GORENJSKEGA DOMOBRANSTVA«

Zborovanje je seveda sklical šef GD Erich Dichtl z vednostjo in sodelovanjem STAPO izpostav v Kranju, v Radovljici, v Škofji Loki, na Jesenicah, v Litiji in v Kamniku. Poleg Dichtla sta temu zborovanju prisostvovala tudi Rudolf Messner in gestapovski propagandist Weisch, od domobrancev pa so se ga udeležili poveljniki postojank, njihovi namestniki, vojaški inštruktorji in propagandisti. Vsebinsko zborovanje je bila tako pomembna in tajna, da vnaprej niso javili niti dnevnega reda; udeležencem je bil sporočen šele na začetku zborovanja.

Takoj po novem letu, 3. januarja, se je v gradu na Brdu začel prvi tečaj poveljnikov gorenjskih domobranskih postojank. Vsak tečaj je trajal tri tedne.

Delovanje organiziranega, zagnanega in zagrinjenega centra gorenjskega domobranstva je tako za Koprski odred kot za terenske organizacije KP in OF — zlasti v kranjskem okrožju — postajalo vse resnejša in nevarna ovira. Bolj ko se je bližal konec vojne, huje je bilo. Kdor tega dejstva ni videl, ne spoznal ali priznal, je bil kaj kratkoviden in naven.

OBVEŠČEVALSKA PRESENEČENJA OKOLI TRŽIČA IN KRANJA

Nove žrtve večje prikrita agenta Franca Longarja pri partizanski Benedičičevi družini v Pristavi pri Tržiču — Drzno obveščevalko Jelko Peštajevu ujamejo sredi Kranja — Na gestapu v Kranju Jelka sreča raztrganca Miho Perka, ujetega Janeza Finžgarja in agenta Franca Longarja — Grozljivo spoznanje o Longarju — Jelkina igra pred gestapovcem Rudolfom Messnerjem — Messner je o vsem poučen — Mrzlični načrti za beg — Dne 19. marca 1945 Janez Finžgar reši sebe in Jelko — Razkritje agenta Longarja v odredu.

Spet je šlo predvsem za izpostavljeni drugi bataljon Koprškega odreda, ki se je gibal v okolici Tržiča, in za odredni štab.

Zato bo zdaj beseda o nekaterih vzemirljivih dogodkih obveščevalcev in obveščevalk v marcu, ki bi se bili, ko ne bi bilo vmes poseglo čudno naključje, končali z velikim uspehom gestapovskih agentov.

Žrtve so na strani obveščevalcev Koprškega odreda že začele padati. Najprej so ujeli drzno obveščevalko Jelko Miklavžina-Peštaj, potem pa so ubili obveščevalnega oficirja pod-

poročnika Jožeta Čufarja-Skalo, 5. marca 1945 so v Medvodju nad Tržičem napadli drugi bataljon, na terenu so aretirali več obveščevalcev in obveščevalk. Vse to se ni pripetilo naključno. Da bi vse postalo bolj jasno, moramo seči nekaj tednov nazaj, čeprav vsega ni mogoče razjasniti.

Obveščevalci sami pravijo, da so sicer računali z možnostjo, da med njimi delujejo skriti okupatorjevi sodelavci, vendar so stvar zaupanja in nezaupanja dostikrat preveč ponostavljali. »Zato smo neredko šele iz bojnih porazov in spopadov z gestapovsko mrežo oziroma iz zmag nad njo ali po naključju prišli do presenetljivih odkritij,« pravi tedanja obveščevalka Jelka Miklavžina-Peštaj.

Natanko 1. marca 1945, torej tisti dan, ko so Angloameričani bombardirali Jesenice, je v Kranju izdajalec — partizanski dezertir prepoznal obveščevalko Jelko Miklavžina-Peštajevu. Obklečena v navadno deklško obleko je opravljala nevarne obveščevalske naloge.

Priprave na tako nevarne obveščevalske naloge, na »legalni način«, so se začele že sredi februarja 1945 v štabu Koprškega odreda, posebej se v njegovem obveščevalnem centru.

Po večkratnih poskusih so v tehniški Koprškega odreda ponaredili legitimacije in jih 22. februarja izročili uporabnikom. (Legitimacije so bile pripravljene za Andreja Stegnarja-Silva, člana PO OF za Gorenjsko, in za odredni obveščevalki Sonjo Knez-Sifrer in Jelko Miklavžina-Peštaj.)

Za ponarejene legitimacije ni vedel nihče izmed nepoklicanih.

Andrej Stegnar-Silvo je potem hodil po svojih političnih opravkih. Proti Kranju sta se obe obveščevalki, Sonja Knez in Jelka Miklavžina, odpeljali s kolesi. Obe sta bili namreč iz Celja in ju ljudje tod niso poznali. Pri obveščevalnem delu so jima pomagali znanje, hladnokrvnost in drznost.

Pri teh opravilih sta največ pomoči dobili v Pristavi pri Benedičičevih, kjer so bili shranjeni tudi odredni eksploziv in drugi predmeti obveščevalcev, Benedičičevih vsakdanjih gostov. Iz taborišča Dachau se je vrnil in pri Benedičičevih stanoval že omenjeni Franc Longar, ki je hodil z Benedičičevo hčerko, bil pa je tudi pripravljen sodelovati z obveščevalci.

(Franca Longarja, zaupnika obveščevalcev Koprškega odreda, ki se je zadrževal pri Benedičičevih, je nekaj poprej gestapo aretirali in zaprl. V zaporu je pristal na sodelo-

vanje z gestapom in domobranci, zato so ga spustili domov. Poslej je bil dober gestapovski sodelavec, ki ga partizani nekaj časa niso mogli odkriti.

Nadaljeval je delo z obveščevalci KO: z Mravljeto, s Čufarjem, z Jelko Miklavžina, s Sonjo Knez in z drugimi. Njegova prva žrtev je bil Čufar, potem pa naj bi sovražnika prepeljal tudi do bataljonov.)

Benedičičevi so bili prepričani v Longarjevo poštenost. Pri Benedičičevih, katerih hiša je stala tik ob gozdu, sta bila tudi že obveščevalna oficirja Koprškega odreda Jože Čufar-Skala in Franc Mravljeta-Silvo. Razpoloženi Jože Čufar-Skala je Jelko in Sonjo vabil, naj se drugi dan, ko se bosta vrnila iz Kranja, spet oglasita pri Benedičičevih, da bi proslavili dveletnico Čufarjevega partizanstva in njegovega napredovanja v poročnika.

Za vse to je seveda vedel tudi Franc Longar.

Sredi Kranja sta pred pošto, prav med letalskim alarmom, 1. marca 1945 Jelko Peštajevu zgrabila dva moška, katerih eden ji je povedal, da jo pozna še iz 2. bataljona Koprškega odreda. Zdaj ponarejena legitimacija ni nič zalegla.

Za njo so se na sedežu kranjskega gestapa kmalu zaprla težka vrata bunkerja.

Preden so jo odvedli na zaslišanje, je še imela toliko časa, da se je pripravila na kolikor toliko verjeten zagovor, malo pa je računala tudi na znanje nemščine. Ni si mislila, da o njej vedo vse.

Imela je srečo, da jo je najprej zasliševal gestapovec Sturmscharführer Franz Gürtelbauer, Dunajčan, o katerem je bilo že znano, da ni surov. To se je pokazalo tudi med Jelkinim zasliševanjem: ni izsiljeval odgovorov od nje.

»Če bi naju kdo poslušal,« je pripovedovala Jelka, »bi mislili, da sta vlogi zamenjani — da sem jaz zasliševalec in on obtoženec... Pripovedoval mi je, da nikomur ni storil nič zalega, da ve, da je samo človek in podobno. Imela sva dolge debate o našem osvobodilnem boju, o morali v naši NOV, o našem odnosu do vere in podobno.«

A tako je bilo le, dokler jo je zasliševal on. Gürtelbauer ji je namenoma pomagal tako, da jo je zasliševal počasi, obzirno in da ji je na videz vse verjel. Jelka si je zato domisljala, da je gestapovce temeljito ukani. Nazadnje ji je Gürtelbauer rekel: »Zdaj vam moram povedati, da bo zapisnik dobil v roke šef Rudolf Messner. Ta pa je drugačen kot jaz... On ne izbira sredstev, če hoče kaj zvedeti.«

Ob misli na srečanje z grozovitim Messnerjem je Jelki zaledenela kri v žilah.

V kranjskih gestapovskih prostorih je Jelko pretreslo še troje srečanj, povezanih z obveščevalnim delom in s Koprškim odredom. Najprej jo je 4. marca jutraj na poti k zaslišanju na hodniku prestregel uniformirani Miha Perko.

Nadaljevanje

»Na pomorski agenciji sem iskal delo. Nisem bil v Muggii.«

»Na pomorski agenciji si bil? Si mar pomorščak?« Načelnik ga je zaničljivo premeril od nog do glave. Spet nekdo, ki zija v moje škrpete, je spreltel Serža. Spet nekdo, ki se zatika v luknje na mojih hlačah.

»Ti si zingaro, ne pa pomorščak. Pomorščaki ne hodijo v umazanih capah naokoli in ne spijo v kontejnerjih. To delajo samo zingari.«

Serž mu je pokazal pomorsko knjižico. Načelnik si jo je bežno ogledal in jo potem odrinil nazaj k Seržu.

»Nikar ne misli, da si se zdaj izmazal. Ob kateri uri si bil na agenciji?«

»Saj nisem bil samo na eni. Ves popoldan sem tekal po agencijah.«

»Ob polpetih, kje si bil ob pol petih? To hočem vedeti.«

Pred Serževimi očmi se je še enkrat zavrtel ves film prejšnjega dne. Razen tega zvečer sploh nimamo uradnih ur. Samo do petih. In zdaj bo ura vsak čas pet... Ob tem prizoru se je film v njegovi glavi ustavil in se fiksiral v negibno sliko.

»Že vem. Bil sem pri Borgheseju.«

»Kdo je ta Borghese? Ne poznam ga.«

»Borghese Feruccio. Privatni agent. Mislim sem, da me bo spravil na kakšno barko, pa nisem imel denarja, da bi mu plačal.«

»Dobro, bomo preverili,« je hladno pokimal načelnik. »Pospravi zdaj te svoje stvari.«

»Torej lahko grem?«

»Ti bi rad šel, a?« je spet zrasel načelnik.

»Saj ste rekli...«

»Rekel sem, da pospravi svoje stvari. Sem mogoče rekel še kaj drugega?«

»Mislim sem...«

»Kaj me briga, kaj si ti mislil.« In čez čas zlobno: »Saj boš šel, — samo ne tja, kamor si ti mislil... Hej, Francesco!«

V pisarno je prišel mlajši od obeh policajev, ki sta ga bila prej pripeljala v karabinerijo.

»Vrzi ga čez mejo — tega cigana.« Potem se je še enkrat obrnil proti Seržu: »Pravzaprav bi te moral zapreti... V svinjak, ne v zapor... Naši zaporji so predobri za take kot si ti.«

5

Najprej so se prebudile podgane. Še preden se je zjutraj zasukalo, so prilezle iz svojih vlažnih lukenj pod tramovi in z vso vnemo začele stikati po kolibi, da bi si našle kaj za pod zob. Dolga decembrska noč jih je naredila lačne in popadljive. Ko je že kazalo, da je vse zaman in da si bodo morale zajtrk poiskati kje zunaj, je največja, najbolj požrešna, in v svoji požrešnosti najbolj predrzna podgana splezala na kup

EDO TORKAR

ZIMA SERŽA POLAJNARJA

gnile slame, kjer je ležal Serž in začela ovohavati belo papirnato vrečko ob njegovem vzglavju. V vrečki je bil majhen košček sira in krajec rženega kruha. Ta sir in kruh si je bil Serž pritrgal od večerje, da bi mu ostal za zajtrk. Prejšnji dan je namreč na Odpuhu prodal staro svinčeno cev, ki jo je bil našel na nekem gradbišču v Žusterni pri Koprju. Zanj je dobil ravno toliko, da si je lahko kupil deset dek sira in pol kile kruha.

Ko so podgane videle, da si je ena izmed njih našla hrano, so vse hkrati pridrele za njo na pograd, nestrpno razcefrale vrečko in se pohlepno zagrizle v kruh in sir. Sira je bilo malo in deležne so ga bile samo najmočnejše in najbolj popadljive živali; mlajše in šibkejše so se morale zadovoljiti s kruhom.

Podgane se v navalu slepe požrešnosti seveda niso utegnile sprasati o upravičenosti svojega početja. Prav nič jih ni zanimalo, iz čigave skleda žrejo. Niti niso videli, da se niso za fanta, ki je ležal na pogradu, zavrt v oedejo, izpod katere je gledal samo šop skuštranih las in v splojnom snu zatisnjene oči. Njegova usta so bila narahlo odprta, koža na ustnicah pa bela in posušena od tople sape, ki jo je izdihaval.

V nežno tkivo njegovih sanj so se nenadoma prikradli glasovi od zunaj: drobno, ihtavo sopnenje tik ob njegovem ušesu, šelestenje papirja in pokanje slamnih bilk. V hipu je bil buden; planil je pokonci, z eno roko je samogibno zgrabil za nož, ki je bil zasajen v deski nad njegovo glavo, z drugo pa baterijo in posvetil predse v temo. V krogu svetlobe, ki jo je pršila baterijska svetilka, je tik ob svojem vzglavju zagledal raztrgano vrečko, ogledane sirove in krušne skorje, okoli njih pa pol ducata od nenadnega strahu otrpilih podgan, njihove mokre smrčke in mrzle izbuljene oči.

»Pssssss... pssssss...« Po kačje je zasikal in hkrati zamahnil z roko, v kateri je stiskal nož. Podgane so zviška poskakale na tla in lezle nazaj v svoje luknje.

»Golazen!« Z otepom slame je pometel skorjice in drobtine z ležišča na tla. Zvil se je v klopčič, da bi mu bilo topleje na vlažni slami in si potegnil oedejo čez glavo. Bil je utrujen in je hotel spati, vendar ni mogel več zatisniti oči.

Nadaljevanje

PETER PAVLOVEC

33

ČLOVEK IMA TAKOJ KAMEN V ROKI

»Produktivnost jih nič ne briga. Brigajo jih samo njihovi stolčki!«

»Kakaj smo pa potem sploh telovadili, mojster?« je spet vprašal Jaka.

»Zaradi moje neumnosti fantje. Sem športnik in sem mislil, da šport koristi pri delu, zaradi kondicije in počutja in tudi zaradi boljših medčloveških odnosov. Zmotil sem se pač fantje. Zgoraj gledajo na to drugače. Fantje, meni so parole tuje in tako se poslavljam.«

»A zaradi tega, ker smo telovadili goli?« je rekel Jaka.

»Da fantje.«

»Kaj pa tiste četrt Evrope, ki kaže svoje gole riti, vampe in tiste z mavhane joške ob naši obali?« je jezno rekel Jaka.

»O tem Jaka pa ne bi razpravljaj,« je rekel mojster.

Potem se je Jaka obrnil in odšel proti vratom, ter rekel: »Fantje, dal bom odpoved!« Odšel je. Odšel sem za njim. V pisarni smo se kmalu zbrali vsi z našega oddelka, da bi dali odpoved. Bili so v pisarni hladni in jim nič ni bilo mar, da njihov najboljši kolektiv daje v celoti odpoved.

Smo bili pa le kolektiv mojster. Spominjal se bom vsega še dolgo, no sploh nikdar ne bom pozabil. Ko smo se vrnili v oddelk, so mojstru drle solze iz oči.

»Fantje, še bomo skupaj delali, pa čeprav kje drugje. Pa nas je le združila telovadba, kajne?« je dejal vžhičeno.

»Tako je, mojster,« smo odgovorili v zboru.

Tako je oče. Kolektiv je navsezadnje le zmagal, pa čeprav tako žalostno.

GAŠPER RAVNIK JE POSTAL POMOČNI USLUŽBENEC

Sporočam ti moj oče, da so me sprejeli! Postal bom torej pomožni uslužbenec. Konec je moje nekvalificirane osebe. Neizmerno sem srečen. Moja sreča je tako popolna, da vidim samo sonce, pa cvetoče travnike in slišim meni tako drago mukanje krav in šumenje gozdov.

Dobil sem obvestilo, naj se zglašim v podjetju in sem torej šel tja. Človek, ki me je sprejel, je bil zelo priazen. Ni se hlinil. Zakaj pa bi se naj hlinil. Bil je priazen po naravi, to sem dobro čutil, kajti imam prekleto dober nos za tiste pesjane, ki samo hlinijo prijaznost, v resnici bi te pa najraje zadavili. Ko mi je povedal, kakšno plačo bom imel, sem se začudil in seveda tudi razveselil. Začudil zato, ker bom imel že takoj na začetku večjo kot kdajkoli prej kot nekvalificirani delavec! Pa sem takrat garal in opravljal najtežja in najbolj umazana dela. Tu pa bom opravljal le nekakšna pomožna pisarniška dela. Kakšna bodo ta dela, sploh nisem vedel in me pravzaprav tudi ni zanimalo. Zaživel bom torej popolnoma novo življenje. Vem sicer, da bom tudi tu imel gospodarje, toda ne bom več zadnji hlapec pri hiši in ne bom dobival le kosti, ampak tudi nekaj meska na kosteh. To pa je že napredek.

Zakaj so sprejeli ravno mene, res ne vem in se tudi nisem upal vprašati, čeprav sem bil močno radoveden. Če bom kdaj zvedel, ti bom že pisal. Potem me je vprašal, kdaj lahko nastopim službo, pa sem mu odgovoril, da takoj, zdajle, če je potrebno. No, takšne potrebe le niso imeli. Zmenila sva se za naslednji dan. Šla sva nato še v oddelek, kjer bom služboval. Predstavil me je šefu, ki je bil spet zelo priazen in mi je krepko stisnil roko. Predstavil me je še drugim uslužbencem, ki niso bili nič manj prijazni. Zdelo se mi je, da sem prišel v popolnoma nov svet: mavrični svet, svet brez nadutih gospodarjev, pravični svet pravice in ljubezni. No ja, človeka zanese, ko vstopa v novo življenje in mu tudi ni zameriti, če pretirava. Pretiraval sem v občutkih in videnjih. Šef mi je pokazal pisalno mizo, za katero bom delal. Bila je majhna, skromna in je stala v kotu. Gledal sem nekaj časa to svojo prihodnost: to svojo pisalno mizo v vsej njeni neznatnosti in si mislil, da pač začetek v skromnosti pogojuje veličino.

Naslednji dan sem prišel v službo ob sedmih, kot je bilo rečeno. Poslali so me po pošto, ki sem jo potem razvrščal. Potem sem šel po malico za kolege iz pisarne in še za sosednjo sobo. Nobenega pametnega dela nisam imel in me je vse sku-

paj silno dolgočasilo. Mislim sem, da bo v naslednjih dneh bolje. Pa ni bilo. Ure in ure sem presedel za pisalno mizo v brezdelju in se počutil zelo nesrečno. Pravzaprav sem preživljal peklenske muke. Bolela me je zadnjica, s katero sem drgnil stol. Bolel me je križ. Bolele so me oči od buljenja v stene. Najhujše pa je bilo z zadnjico: prekladal sem jo z ene blazinice na drugo, pa spet obratno in vse skupaj ni nič pomagalo. Zgodilo se mi je, da sem bliskovito planil na noge. Uslužbenci so dvignili glave in se za nekaj časa zazrli v moj ob bolečin spazmi obraz. Kaj so si mislili, ne vem. Seveda sem takoj spet sedel in glave so se povesele. Trpel sem, toda tolažil sem se z mislijo, da je na začetku novega življenja pač treba trpeti. Kadar sem bil v pisarni sam, sem vstal in telovadil. To moje dejavnost so opazili in začeli so šušljati, da sem malo čez les. Nisem jim zameril, saj imajo pravico misliti karkoli. Nekega dne sem še posebno težko sedel na stolu. Zelo pogosto sem se dvigoval in sedal. Pravzaprav sem se kar metal v zrak, kot riba iz vode. Videl sem zaskrbljene poglede kolegov in kolegic. Toda kaj sem hotel? Odšel sem na stranišče, kjer sem se dolgo zadržal in ko sem se končno vračal, sem naletel na odprta vrata naše pisane in zaslišal mojega šefa: »Danes ima pa Ravnik zelo pogoste napade in bati se je najhujšega.«

Moramo biti zelo previdni.«

»Mislite, da je zares tako kritično?« je nekdo vprašal.

»Da! Veste, poznam to bolezen in pri Ravniku danes opazim simptome, ki potrjujejo mojo domnevo. Kar naprej skače na noge. Oči ima nevarno izbuljene. Ustnice ima spazmične in mu trzajo. Bledica je bolj opazna kot druge dneve. Že takrat bi morali vedeti, kako je z njim, ko smo brali njegovo prošnjo za sprejem v službo. Saj veste, kako je bila napisana. Meni se je že takrat zdelo sumljivo, toda moral sem molčati.« Tako je govoril moj šef in mene je postalo groza. Torej me imejo resnično za blesavega. Da bi prišel k sebi, sem odšel nazaj v stranišče. Kaj naj storim danes? Naj pobegnem, ko sem konaj začel delati. Ne, ne smem tega storiti za nič na svetu. Vzravnal sem se in odšel do vrat, ki so bila še vedno odprta. Znotraj pa je bilo kot v panju. Vstopil sem in v trenutku je panj utihnil. Strmeli so vame kot v sedmo čudo. Sedel sem. Tisti, in teh ni bilo malo, iz drugih pisarn so odšli. Zavladal je mir, vendar sem imel občutek, da me opazujejo. No pa kaj bi, naj me opazujejo. Vrag naj jih vzame.

Nadaljevanje prihodnjega

NOVICE

IZ RADOVLJSKE OBČINE

Izvršni svet občinske skupščine Radovljica je na 94. seji 11. septembra obravnaval analizo razvojnih možnosti občine Radovljica za obdobje 1985—1995 oz. do leta 2000. Sprejeli so osnutek družbenega dogovora o izplačevanju osebnih dohodkov funkcionarjev v SRS in imenovali veterinarskega inšpektorja. Sprejeli so tudi sklep o nujno pomoči pobrateni občini Brus, ki jo je v začetku septembra ponovno prizadel rušilni potres.

Na zadnjem posvetu sekretarjev vseh 110 osnovnih organizacij ZK v občini Radovljica so sprejeli program aktivnosti, ki se nanašajo na razprave in sooblikovanje predlogov sklepov 13. seje CK ZKJ. Opredelili so naloge osnovnih organizacij, aktivov in drugih teles ZK v razčlenjevanju lastnih razmer in v delu komunistov v SZDL in drugih družbenopolitičnih organizacijah, v delegacijah in samoupravnih organih.

Predsedstvo občinskega sveta zveze sindikatov Radovljica je na 23. seji 13. septembra presojalo uresničevanje resolucije o družbenoekonomskem razvoju občine za leto 1984 na osnovi ugotovitev iz razprav o polletnih obračunih gospodarjenja. Spregovorili so tudi o težavah pri zaposlovanju in o njihovih rešitvah na območju občine.

Na posvetovanju predsednikov in sekretarjev osnovnih organizacij ZSMS iz radovljske občine 12. septembra v sejni dvorani občinske skupščine so spregovorili o najbolj aktualnih vprašanjih, ki jih morajo reševati mladi. Poseben poudarek so dali organiziranju in delovanju mladinske samopomoči pri zaposlovanju, štipendiranju in reševanju stanovanjske stiske. Spregovorili so tudi o predlogih možnih kandidatov za vodilne funkcije v občinskih telesih ZSMS ter o pripravah na javno razpravo o praznovanju dneva mladosti prihodnjega leta.

V Radovljici so se sestali predsedniki društev prijateljev mladine, predstavniki KO SZDL ter občinske in republiške zveze prijateljev mladine. Na pobudo predsedstva OK SZDL Radovljica so spregovorili o dosedanjih problemih organiziranosti in o delu te organizacije ter o smernicah za prihodnje.

O problematiki usmerjenega izobraževanja in možnih oblikah njegovega nadaljnjega razvoja v občini Radovljica je tekla razprava na posvetu 12. septembra, ki ga je s sodelovanjem Izobraževalne skupnosti Radovljica sklical predsednik OK SZDL Miroslav Birk. Udeležili so se ga predstavniki vseh srednjih šol Izobraževalne skupnosti, upravnih organov in družbenopolitičnih organizacij. Sprejeli so več predlogov izhodišč za širši posvet o tej problematiki 17. septembra.

Po poldrugem mesecu delovanja skupne strokovne službe SIS občine Radovljica, ki jo je na sestanku s predsedniki skupščin SIS družbenih dejavnosti predstavil vodja Jože Rebec, je bilo izrečeno pozitivno mnenje. Od predvidenih 13 delavcev jih

je zaposlenih le 11. Vse delo je usklajeno, prav tako pa bodo usklajeni sklici skupščin in seje delovnih teles SIS. Dogovorili so se tudi o potrebi za izdajanje lastnega informativnega delegatskega glasila.

Zadnje avgustovsko sejo je izvršni svet Skupščine občine Radovljica posvetil razčlenjevanju in oceni uresničevanja družbenogospodarskega razvoja občine v polletju 1984 in obravnavi ter sprejemu izhodišč in ocen možnosti razvoja v letu 1985. Poudariti kaže, da so bile glavne naloge in ciljne usmeritve iz letošnje resolucije o družbenogospodarskem razvoju občine v polletju dosežene. Vrednost teh rezultatov žal zmanjšuje visoka inflacija in naraščanje cen. Takšno oceno je izvršni svet posredoval v obravnavo tudi občinski skupščini, ki jo je v celoti potrdila.

Po poročilu komiteja za družbene dejavnosti in občo upravo pri OS Radovljica so prihodki občinskega proračuna v prvih šestih mesecih 1984 znašali 102.677.526 din. To je za 12 % več kot lani in 37 % planiranih dohodkov za leto. Porabnikom proračunskih sredstev je bilo v tem času razporejeno nekaj nad 98,5 milijona din, kar je 5 % več kot lani v tem obdobju in 35 % planirane višine odhodkov za leto 1984.

Koordinacijski odbor za svobodno menjavo dela pri Zdravstveni skupnosti Radovljica je prejšnji teden pod predsedstvom Pavle Klevče obravnaval delovni osnutek analize razvojnih možnosti in smernic v letih 1985—1995 in 2000. Na dnevnem redu je bila tudi razprava o stališčih v zvezi z organizacijo udeležencev v svobodni menjavi dela. Člani odbora so bili seznanjeni še s polletnim poslovanjem in finančnim rezultatom osnovnega zdravstva v občini ter s problematiko zobozdravstva v Bohinju.

Po programu in rokovniku priprav za oblikovanje srednje-ročnih planov razvoja gospodarstva in družbenih dejavnosti v občini Radovljica so vse strokovne službe že izdelale delovne osnutke analize razvojnih možnosti za svoja delovna področja za obdobje 1985—1990 in do leta 2000. Osnutke je že obravnaval izvršni svet občinske skupščine, v prihodnjih tednih pa bo tekla o njih razprava tudi v vseh delegatskih in drugih samoupravnih telesih. Osnutke pa bodo skupščine SIS sprejele na sejah v oktobru.

Hvalevredni delovni uspeh so dosegli delavci TOZD Vzdrževanje v DO Veriga Lesce. V juliju so namreč nabavili nov stroj za varjenje rudarskih verig in ga kljub zahtevni montaži v kratkem času vključili v obratovanje. Stroj je velika pridobitev za uresničevanje programa »energetika«, kamor sodi izdelovanje posebnih verig za naše rudnike, edine te vrste pri nas.

V začetku septembra so delavci SGP Gorenje Radovljica začeli graditi prizidek k stavbi osnovne šole A. T. Linhart v Radovljici, ki je bila zgrajena pred 12 leti, a je zaradi naglega priseljevanja postala že pretesna. V prizidku bodo pridobili 12 učilnic, garderobne in večnamenske prostore, telovadnico in zaklonišče. Naložba je ocenjena na 210 milijonov din. Denar so zbrali iz prispevkov občanov, iz sredstev združene amortizacije in občinskega proračuna.

da zavoljo tega potekajo te aktivnosti preveč posamično, da jih premalo povežemo, da tako kot se pojavijo, sčasoma lahko usahnejo in tako naprej. Če sodimo, da je potrebna večja pozornost do samozastite oziroma do domače nege, to nikakor ne pomeni, da hočemo neke toge kalupe, strogo vodene oblike dejavnosti in podobno. Gotovo je, da bi bilo to usodno, da bi to ugonobilo željo po samozastiti uporabnikov in občanov oziroma delovnih ljudi. Gre preprosto za to, da oblikujemo podlage, na katerih bo samozastita trdno stala in se dolgoročno razvijala.

KAJ KONKRETNO ŠE RABIMO?

Brez široke podpore družbenopolitičnih organizacij pri tem, kot kažejo vse dosedanje izkušnje, ne gre. Vse družbenopolitične organizacije od sindikata, zveze borcev NOV, zveze socialistične mladine do zveze komunistov in še posebej socialistične zveze imajo veliko možnost, da prek široke podpore k izvajanju samozastite neposredno prispevajo k podružbljanju družbenih dejavnosti. Obenem bi to pomenilo tudi neposreden prispevek k razvoju in utrjevanju družbenopolitičnega sistema nasploh. Nobenega dvoma tudi ni, da je razvoj samozastite neposredno v duhu samoupravljanja, da zbližuje ljudi, oblikuje boljše kvaliteto medlobovskih odnosov in kar je zlasti pomembno, predstavlja tudi na družbenogospodarskem področju eno od pomembnih družbenih varovalk. Montirajmo jo zato čimprej!

Ker smo navedli, da je pri organiziranju in izvajanju domače nege prevzaprav potrebna koordinacija, se vprašajmo, kdo naj to dela.

Mnogi so se to spraševali in vselej, ko so to skušali naložiti bodisi društvu bodisi neki instituciji, se je v praksi ugotovilo, da je slednji potegnil vodo na svoj mlin, druga kolesa so se upočasnila, praksa ni bila v redu. Tako se je prišlo do zaključka in to potrjujejo tudi bogate izkušnje na tujem, da mora biti oporna točka za koordinacijo domače nege izrazito nepristranska, to je, kar se da splošnega družbenega značaja. To je prvo, drugo pa, da mora biti ljudem čim bližje.

Ali imamo takšne možnosti? Da. Tudi v tej potrebi se je izpričala celovitost našega družbenopolitičnega sistema. Oblikovali smo si namreč krajevno skupnost. To je naše kladivo in nakovalo. V njej imamo tudi socialno-zdravstvene komisije, ki so kot naročene za poveževanje domače nege. Pri tem pa naj sodelujejo

Kot v drugih občinah morajo tudi prebivalci radovljske občine po zakonu do 13. oktobra letos zamenjati stare osebne izkaznice z novimi. Kljub kratkemu roku, ki je še na voljo, morajo zamenjati še tretjino izkaznic, to je še okoli šest tisoč. Do konca avgusta so jih že zamenjali 18 tisoč. Težko je verjeti, da bodo v določenem času lahko zamenjali še vse ostale izkaznice.

Po pričakovanju turističnih delavcev iz Lesc se letošnjo poletno sezono v kampu Šobec sklenili uspešno, s kar dobro petino več gostov kot lani. To povečanje gre predvsem na račun tujcev, medtem ko je bilo domačih gostov približno toliko kot lani. Tudi akumulacija je bila zelo dobra, zlasti glede na število zaposlenih. V kampu sta redno zaposlena le dva, pogodbeno za pomožna dela pa v sezoni največ 23 delavcev in delavk.

V mladinskem šotorišču Veli Jože pri Savudriji, v prijateljski občini Buje, je v letošnjih počitniških mesecih letovalo 50 pionirjev iz gasilskih društev radovljske občine. Občinska gasilska zveza Radovljica je namreč organizirala sočasno z letovanjem tudi gasilsko šolo in izpite za gasilske čine in značke, ki so jih vsi pionirji z uspehom opravili. Del stroškov enotedenskega letovanja so krili starši, del pa je prispevala Občinska gasilska zveza Radovljica.

V prostorih AMD Radovljica se je 27. avgusta začel tečaj za kandidate-voznike motornih vozil. Tečaj o cestno prometnih predpisih je organiziralo AMD Radovljica za slušatelje iz vseh drugih klubov v občini.

V okviru že dokaj lepo utečenega programa kulturnega sodelovanja med Slovenijo in Koroško, ki je posebno živahno na likovnem področju med Gorenjsko in Koroško, je v galeriji An der Stadtmauer v Beljaku konec avgusta razstavljal akademski slikar Boni Čeh iz Radovljice. Predstavil se je z grafikami, plastiko in slikami v različnih tehnikah, ki so jih Korošci obeh narodnosti z zanimanjem ogledovali.

Na planini Pri jezeru nad Bohinjem so člani Planinskega društva Integral iz Ljubljane ob razmeroma veliki udeležbi planincev v nedeljo, 2. septembra, svečano izročili namenu obnovljeno planinsko postojanko. Planinski dom bo nudil zatočišče vsem planincem, zlasti pa obiskovalcem Sedmerih triglaviških jezer. Ob otvoritvi je bil izveden tudi lep kulturni program.

Od 19. avgusta do 15. septembra so se v okviru prireditev ob krajevnem prazniku KS Gorje vrstila tudi številna in dobro pripravljena športna srečanja. Prizadevni organizatorji so izvedli turnir v malem nogometu, turnir v odbojki in šahovski turnir.

Pohvaliti velja tudi amaterske košarkarje KK Radovljica, ki so brez velikih naporov 6. septembra zvečer v dvorani radovljske osnovne šole premagali moštvo avstrijskega prvligaša, košarkarje Union Grunden z rezultatom 69:54. Poraz so Avstrijci upravičevali z odsotnostjo dveh najboljših igralcev — temnopoltih Američanov.

MOŽNI PRISPEVEK ZDRAVLJENJA IN NEGE BOLNIKA NA DOMU K RACIONALIZACIJI ZDRAVSTVENEGA VARSTVA NA JESENICAH

Kazalci izvajanja zdravstvene nege bolnika na domu na Gorenjskem v letih 1979—1982 so zgovorni. Kljub temu, da je, kot smo že ugotavljali, možno izražati dvome o obstoječi zdravstveni statistiki, poznavalci vendarle zatrjujejo, da ne more biti več nobenega dvoma, da smo priča izrazitemu razvoju na tem področju zdravstvenega varstva. To dejstvo obenem pomeni, da smo izboljšali eno od ključnih sestavin uspešnega zdravljenja in nege bolnika na domu. Upošteva pa dosedanje ugotovitve, da zdravstvena nega bolnika na domu sama ne more obvladovati zdravstvenega stanja Jesenicčanov na domu in še posebej ob že daljši časa znanih dejstvih, da imajo medicinske sestre kljub razvoju še zmeraj preveč dela, ki ga pravzaprav ne zmorejo same, je zato ena od prvih praktičnih nalog pri nadaljnjem razvoju zdravstvene nege bolnika na domu naslednja:

1. Vzpostavitev jasne, čvrste in dolgoročne povezave z zdravljenjem na domu.

2. Najširša mobilizacija in koordinacija vseh usposobljenih uporabnikov na Jesenicah za izvajanje domače nege znotraj zdravljenja in nege bolnika na domu.

KAJ JE DOMAČA NEGA

Če smo za zdravljenje na domu napisali, da obstaja, odkar obstoji zdravstvo, velja enako tudi za domačo nego. Le vsako obdobje si jo, upoštevaje svoje potrebe, zmožnosti in možnosti, kroji po svoje.

Nekaj časa smo pri nas mislili, da bomo z institucijami, to je s strokovnim delom pokrili vse potrebe naših delovnih ljudi in občanov na področju družbenih dejavnosti in s tem tudi na področju zdravstvenega varstva. V obdobju razvoja institucij oziroma zdravstvenih organizacij, ko je bilo ob tem še veliko siceršnje zagnanosti in samozastite, ni bilo posebnih problemov. Čez čas pa, ko je samozastita pristala na minimumu, se je ugotovilo številne probleme, ki smo jim tudi sicer priča povsod po svetu. Povsem je postalo tako neizpodbitno jasno, da brez samozastite v nobenem primeru, na nobenem področju

človeškega dela ne gre in ne bo šlo več (na olimpijadi v Los Angelesu je sodelovala armada več deset tisoč prostovoljcev iz vseh Združenih držav). Prav to spoznanje botruje trdni zasidranosti domače nege pri izvajanju zdravljenja in nege bolnika na domu. Izredno veliko je možnosti sodelovanja organiziranih in usposobljenih uporabnikov pri tej dejavnosti. Najprej gre seveda za svojce bolnika, ki jim dajejo napotke zdravstveni delavci, nato so tu sosedje, potem aktivnost stanovanjske samouprave v zvezi s tem, nadalje gre za aktivnost številnih družbenih organizacij in društev — kot so Rdeči križ, društvo upokojencev, društvo invalidov, društva za posamezne skupine kroničnih bolezni (če so v občini), potem lahko sodelujejo pri tem zveza prijateljev mladine, pionirska organizacija, taborniki, posamezne šole in številni drugi. Posebej je velika možnost takšnega dela pri socialnih zavodih. Zelo velik prispevek se pričakuje od skupnosti socialnega skrbstva in centrov za socialno delo, ki naj prispevajo strokovne smernice za izvajanje samozastite oziroma voluntarčnega dela za izvajanje družbenih dejavnosti nasploh, znotraj tega pa tudi za izvajanje domače nege.

Poglejmo nekatere zadeve zelo praktično. V letu 1981 je bilo med 95 bolniki, ki so bili na Jesenicah deležni zdravstvene oskrbe na domu, 87 upokojencev. Ali ni nekaj povsem normalnega, človeškega in razumljivega, da se za to zanima društvo upokojencev? Je. Ali to na Jesenicah počno? Počno. Ali menijo, da je treba pri tem sodelovati tudi z drugimi? Menijo. Kaj pa mislijo drugi? Prepričan sem, da so enakega mnenja in tudi za mladino sem prepričan, da ne bo ostala križem rok. Zlasti ZZZB NOV bi lahko veliko prispevala k uvrstitvi samozastite na tem področju, saj ima resnično dolgoletne izkušnje pri skrbi za zdravje svojih članov.

In v čem je pravzaprav problem? Lahko celo ugotavljamo, da samozastite niti ni tako malo, problem pa je v tem, da nismo oblikovali za to družbenih organizacijskih podlag,

tudi člani delegacij za ustrezne samoupravne interesne skupnosti družbenih dejavnosti.

Še nekaj praktičnih predlogov. Izhajamo iz tega, da člani socialno-zdravstvenih komisij in temeljnih delegacij sicer dobro poznajo dober del svojih krajanov, da pa je kljub temu nujno, da si izdelajo poseben seznam tistih, ki so aktivisti bodisi Rdečega križa, ki je eden od stebrov domače nege, bodisi društva upokojencev, invalidov, zveze borcev itd. in ki so usposobljeni za izvajanje domače nege. Ta seznam naj si torej izdelajo, seveda pa je razumljivo, da ga bodo sproti dopolnjevali in spreminjali, tako da bo dejansko odražal resnične možnosti nudenja domače nege na področju posamezne krajevine skupnosti.

Prej smo navedli, da je dolžna odgovorna medicinska sestra vzdrževati slike z izvajanjem domače nege. Ni težko sklepati, da je njena glavna oporna točka prav socialno-zdravstvena komisija v krajevni skupnosti.

IN SEDAJ NAJ ZAČNE SISTEM DELOVATI

Ko odgovorna medicinska sestra dobi sporočilo, da je, na primer, za bolnika Martina Tozona potrebna domača nega in ko ugotovijo, da svojci pri tem ne morejo pomagati, potem je na vrsti sodelovanje s socialno-zdravstveno komisijo v krajevni skupnosti. Povsem jasno je, da bo pri tem komisiji veliko pomagal tudi tajnik krajevine skupnosti. V krajevno skupnost seveda dobijo obenem sporočilo, kje bolnik natančno stanuje in to je podlaga za uporabo seznama aktivstov. Sledi ugotovitev najbližjega možnega aktivista domače nege, se z njim povežejo in o tem takoj obvestijo tudi medicinsko sestro. S tem pa je vzpostavljena temeljni stik za uspešno izvajanje domače nege.

Po vsem povedanem seveda lahko pripomnimo: Teorija — ta pa ta! Kaj pa praksa? Res je. Treba se je strinjati, da praksa prinese veliko problemov. Toda dejstvo je, da v nekaj krajih v Sloveniji ta teorija že leta in leta živi v praksi in slabši ko so časi, bolj dokazuje svojo življenjskost. Če to zmorejo drugi, če so rezultati jasni in nedvoumni, zakaj ne bi podobnih dosežkov izpeljali tudi na Jesenicah.

ZAKLJUČEK

Morda preseneča, da smo še največ besed zapisali pri domači negi, toda razmere so takšne, da je prav

tu še najmanj dosežkov pri uresičevanju zdravljenja in nege bolnika na domu. Če je temu tako in če smo uvodoma ugotavljali, da je zdravljenje in nega bolnika na domu enovita dejavnost, iz treh nerazdružljivih sestavnih delov, ki se medsebojno pogujejo, potem je obseg besedila pri domači negi docela jasen. Največ pozornosti je treba tam, kjer so razmere pač najbolj v povojih, istočasno pa se moramo zavedati, da so zahtevni problemi tudi na vseh drugih delih zdravljenja in nege bolnika na domu.

Naj za konec navedemo še nekaj glede sredstev za zdravljenje in nego bolnika na domu. Mnenja so in kaže jih podpreti, da je osrednji problem v boljši organizaciji dela, v medsebojni povezavi med zdravstvenimi delavci samimi kot tudi med posameznimi zdravstvenimi dejavnostmi. Poudarjanje, da rabimo zavoljo razvoja zdravljenja in nege bolnika na domu nova sredstva, nima dovolj trdnih podlag. Sredstva namreč že so, mnogi delavci v krajevi skupnosti jih že namensko razporejajo za izvajanje domače nege. Odločilni preboj je tako v tem, da izpeljemo ustrezno koordinacijo v krajevni skupnosti, ki naj po eni strani poveže vse aktiviste domače nege med seboj, po drugi pa naj razvije trdno vez med zdravstvenimi institucijami in organiziranimi uporabniki v krajevni skupnosti in združenem delu. Tudi aktivacija organizacij združenega dela je bistvenega pomena, saj si socialno-zdravstvene komisije ne morejo zagotoviti uspešnega dela brez tega sodelovanja.

Morda se zdi, da je dejavnost zdravljenja in nege bolnika na domu zapletena, vendar moramo obenem ugotoviti, da so praktične naloge, ki smo jih našli v članku, sila jasne in preproste. Enotna doktrinarna izhodišča za zdravljenje in zdravstveno nego bolnika na domu, delo socialno-zdravstvenih komisij, samozastita, seznam aktivstov, sodelovanje, to je le nekaj pojmov, ki potrjujejo jasnost navodil za akcijo. In še nekaj. S tako zasnovanim sodelovanjem pravzaprav mi vsi skupaj sami pišemo sodbo o svojem zdravstvenem varstvu, o eni temeljnih prvin življenja, dela, sožitja, ljubezni, miru, varnosti in sreče. Zato so pričujoče smernice vredne naporov, posebej še zato, ker ne gre le za suho teorijo, marveč zlasti za besede iz življenja in dela.

Nikola Krstić

SOCIALNA VARNOST BORCEV NOV, VOJAŠKIH VOJNIH INVALIDOV IN DRUŽIN PADLIH BORCEV SLOVENIJE

Organizacija ZZB NOV je lani obravnavala številna vprašanja s področja socialne varnosti in zdravstva borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev. Na sejah predsedstva republiškega odbora in komisij so posvetili pozornost konkretizaciji načel in meril socialne politike v zaostrenih stabilizacijskih razmerah, zlasti z vidika sklepov kongresa ZZB NOV Jugoslavije in skupščine ZZB NOV Slovenije, ki so povezana z zagotavljanjem socialne varnosti borcem, vojaškim invalidom in družinam padlih borcev. Prav tako so bila v obravnavi vprašanja, povezana z uveljavljanjem specifičnih meril socialne politike, ki se uresničujejo v okviru socialnega varstva SRS.

Posebno skrb v obdobju med dvema skupščinama so namenili zdravstvenemu varstvu. Ob analizi zdravstvenega varstva in zdraviliško-klimatskega zdravljenja borcev NOV in vojaških invalidov po novih predpisih so se zavzeli tudi za obliko 14-dnevnega zdraviliško-klimatskega zdravljenja zaradi omejenih finančnih možnosti. Ob tem so poudarili, da je ob taki obliki zdravljenja potrebno upoštevati medicinsko indikacijo posameznika in učinek zdravljenja. Nadalje so se zavzemali za prenos pravice do zdraviliško-klimatskega zdravljenja vojaških invalidov in drugih upravičencev iz federacije v pristojne samoupravne interesne skupnosti socialističnih republik in socialističnih avtonomnih pokrajin in da se participacija udeležencev pri stroških za zdraviliško-klimatsko zdravljenje borcev NOV ne uveljavi.

Na predlog zveze borcev je Zdravstvena skupnost Slovenije v letu 1983 namenila občinskim zdravstvenim skupnostim Koper, Nova Gorica, Tolmin in Kranj potrebna sredstva za zdravstveno varstvo borcev NOV iz zamejstva, določen del sredstev za ta namen pa je zveza borcev dobila tudi od sredstev Loterije Slovenije.

Glede na zaostrene družbenoekonomske razmere je ZZB NOV skušala pomagati pri reševanju borčevsko-invalidskih zadev na vseh področjih. V okviru stališč, da bi borcem ne jemali že pridobljenih pravic in da bi jih tudi ne širili, saj je zavzemala za uspešno reševanje vseh zadev, ki se nanašajo na socialno varstvo. Iz občinskih proračunov so dobili borci ustrezno materialno pomoč, bodisi z dodeljevanjem enkratnih pomoči, kakor tudi z časovnimi ali stalnimi občinskimi priznanimi. Zlasti zadnje čase, ko se družbenoekonomske razmere še zaostrejejo, je opaziti, da je vedno več borcev potrebnih pomoči. Organizacija ZZB NOV ocenjuje, da so mnoge občinske skupščine na pobudo občinskih odborov ZZB NOV pokazale veliko razumevanja in posluha pri dodeljevanju sredstev iz občinskega proračuna za urejanje zdravstvenih in socialnih težav borcev.

Prav tako so omogočale oddih in zdravljenje gmotno slabše preskrbljenim borcem NOV z dodeljevanjem enkratnih pomoči ali regresa. S tako družbeno pomočjo je bilo lani omogočeno zdravljenje približno 1600 borcem NOV, medtem ko so občinske zdravstvene skupnosti lani omogočile zdravljenje 4653 borcem (povprečno od 14 do 21 dni).

Občinske organizacije so sproti obveščale republiški odbor ZZB NOV o posameznih zadevah, ki so sicer že sistemsko urejene (pokojninski sistem, stanovanjska zakonodaja, zdravstveno varstvo, dodeljevanje občinskih priznanih). O vsem tem so stališča in priporočila republiškega odbora ZZB NOV za ustrezno reševanje problemov borcev sporočili pristojnim organom in organizacijam v republiki.

ZZB NOV je menila, da se mora vsi družbeni dejavniki vključiti v proces podružbljanja tudi na področju družbene skrbi za starejše ali bolne borce v njihovem domačem okolju. Delovati morajo zlasti ustrezne strokovne službe, pa tudi vsi samoupravni organi in organizacije v krajevnih skupnostih. Tako oblika pomoči je v današnjem času še kako potrebna, saj vemo, da so borci že stari, da je med njimi mnogo bolnih. Glede patronažne službe predsedstvo republiškega odbora ZZB NOV meni, da mora nujno priti do sodelovanja med dispanzerji in ambulantami za borce.

Na področju urejanja stanovanjskih vprašanj borcev je postal v času stabilizacijskih prizadevanj očiten problem plačevanje lastne udeležbe ob dodelitvi stanovanja. Čeprav je sicer ugotovljeno, da so v glavnem stanovanjski problemi borcev rešeni (prisotne so le še zamenjave stanovanj), pa je za tiste borce, ki svojega stanovanjskega problema le še nimajo urejenega, plačilo lastne udeležbe preveliko breme. Zveza borcev si prizadeva doseči, da bi bili v seda-

VOJAŠKI INVALIDI

Tudi v obdobju med skupščinama so se na področju zdravstvenega in socialnega varstva vojaških invalidov nadaljevala nekatere spremembe. Te so predvsem posledica nadaljnega podružbljanja in stabilizacijskih prizadevanj na vseh ravneh in področjih (zdravstvo, socialno varstvo, invalidsko pokojninsko zavarovanje itd.). Vojaški invalidi so se vključevali v razpravo o spremembah predpisov in dogovorov. Tako poteka javna razprava o spremembah zakona o vojaških invalidih, v katero so že aktivno posegli vojaški invalidi, komisije za vojaške invalide in organizacije zveze borcev.

Med vojaškimi invalidi je še vedno veliko razprav in pripomb na nekatere novosti, uveljavljene ob prenosu zdravstvenega varstva na samoupravne interesne skupnosti za zdravstvo, in sicer:

— zdraviliško-klimatsko zdravljenje vojaških invalidov, ki je še ostalo v pristojnosti federacije, sredstva so manjša, stroški zdravljenja večji, kar vse skupaj pomeni, da je deležnih tega zdravljenja precej manj vojaških invalidov. Ker se možnosti za zdraviliško-klimatsko zdravljenje ne bodo bistveno povečale, je potrebno prilagajanje in zagotavljanje zdravljenja le najpotrebnejšim upravičencem. Teh pa je zaradi starosti in obolenosti vojaških invalidov in borcev vsak dan več;

— s prenosom zdravstvenega varstva na samoupravne interesne skupnosti za zdravstvo so se zaostri la nekatere vprašanja, med drugim tudi oskrba z ortopedskimi pripomočki. Po novem je obseg teh pravic enak za vse kategorije invalidov. Za vojaške invalide so se spremenili postopki za uveljavljanje pravic do ortopedskih pripomočkov (kompliciranost), v določeni meri se je zmanjšal tudi obseg pravic in uvedeni so daljši roki uporabe nekaterih ortopedskih pripomočkov, kot je bilo doslej. Prizadevajo si, da se neskladja uredijo. O tem se dogovarjajo z republiškim komitejem za borce in vojaške invalide in z zdravstveno skupnostjo Slovenije.

Lani so bile rešene težave, ki so nastajale v zdravilišču vojaških invalidov in borcev NOV Strunjan, in sicer tako, da ga je prevzela v upravljanje tovarna zdravil »Krka« iz Novega mesta. S prevzemom je zagotovljena namembnost zdravilišča, za kar skrbi paritetni odbor, sestavljen iz predstavnikov republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije, Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja SR Slovenije in predstavnikov »Krke«. Po dogovoru je del kapacitet zdravilišča na podlagi vsakoletnega dogovora namenjen vojaškim invalidom in borcem NOV.

V zaostrenih pogojih gospodarjenja in težavnega zdravstvenega stanja vojaških invalidov in borcev si prizadevajo, da bi jih bilo čim več deležnih vsaj desetdnevnega oddiha. Materialno slabše preskrbljenim dodeljuje regres iz sredstev, ki jih dobijo od Loterije Slovenije. Kljub vsemu je iz nekaterih občin že manj prijav vojaških invalidov in borcev za oddih zaradi ostarelosti in pomanjkanja denarja.

V komisiji za vojaške invalide so letos pripravili tudi pregled o delu združenj vojaških invalidov. Ugotovili so, da se tudi tam, kjer so pogoji za delo teh združenj dobri, pojavlja težnja po njihovi ukinitvi in organiziranju sekcij. Vendar so sekcije (vsaj nekatere) manj aktivne. Trudijo se, da bi bila organiziranost vojaških invalidov taka, da jim bo omogočena aktivnost in uresničevanje interesov v ZZB NOV.

Prilagodil: Svetislav Nikolić

njih zaostrenih družbenoekonomskih razmerah socialno ogroženi borci oproščeni plačila lastne udeležbe.

Zveza borcev se je tako v svoji organizaciji kot tudi prek svojih delegatov v republiških organih in organizacijah ter drugih pristojnih teles vključila v postopek za spremembe in dopolnitve družbenega dogovora o skupnih osnovah in merilih za dodeljevanje priznanih udeležencev NOV in drugih vojn, ki jih urejajo občinske skupščine s svojimi predpisi. K spremembam je prispevala konkretne pripombe, od katerih so nekatere pomenile poenotenje dosedanje prakse. Zavzela se je za enotne kriterije in poenotenje podeljevanja priznanih po omenjenem družbenem dogovoru in v zvezi s tem za izdajo enotnega navodila o izvajanju družbenega dogovora. Ocenila je, da je s predloženimi spremembami dana velika pristojnost odločanja o pravici do občinske priznane priznane komisij pri skupščinah občin. Zato je vsem občinskim odborom in odborom posebnih družbenopolitičnih skupnosti ZZB NOV priporočila, da preverijo kadrovske sestave teh komisij, še zlasti pa, da naj bodo člani teh komisij sposobni in dobri poznavalci borčevske problematike, ljudje, ki bodo vsestransko in pravično presojali o posameznih primerih.

PRIZNANJE POSEBNE DOBE

Posebna komisija pri predsedstvu republiškega odbora ZZB NOV za priznanje posebne dobe po 144. členu TZPZ je obravnavala 32 zahtevkov za priznanje posebne dobe borcem prekomorcem NOV Jugoslavije. Od tega je bilo 24 primerov rešenih ugodno, štirje primeri so bili zavrnjeni, en primer oddan pristojnemu organu, v treh primerih pa se zadeve še dopolnjujejo. O vsakem konkretnem primeru je prejeto tudi mnenje pristojnega občinskega odbora ZZB NOV.

Bivši politični zaporniki, interniranci in izgnanci so obravnavali 15 vlog članov za priznanje posebne dobe zaradi njihovih delovanj za cilje NOB v zaporih, koncentracijskih in drugih taboriščih. Od tega so štiri vloge rešili ugodno, dve so zavrnili, za devet vlog pa so zahtevali dopolnitve.

Bivši vojni ujetniki so obravnavali le nekaj vlog bivših vojnih ujetnikov za priznanje posebne dobe na podlagi 74. in 140. člena temeljnega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Teh vlog je vse manj, nanašajo pa se na predloge za obnovo postopka. Do konca leta 1984 pričakujejo še predloge posameznih kmetov, bivših vojnih ujetnikov, zavarovancev, ki imajo pravico dokazovati posebno dobo s pričami.

Poleg tekočih zadev so bivši ujetniki obravnavali tudi zahteve za dodelitev partizanske spomenice 1941 bivšim vojnim ujetnikom (čeprav je rok že potekel). Predlog je bil zavrnjen. Pri republiškem komiteju za borce in vojaške invalide je uspešno delovala posebna komisija za izjemno priznanje pravice do pokojnine. Od junija 1983 do junija 1984 je obravnavala 39 prošelj za priznanje posebne dobe in 14 prošelj za priznanje izjemne pokojnine.

Starejši pionirji Gasilskega društva Mojstrana (foto B. Blenkluš)

MLADINCI IN SKOJEVCI IZ ZASIPA SO OKUPATORJU POBRALI TELEFONSKO ŽICO ZA JESENIŠKO-BOHINJSKI ODRED

Udeleženci letne skupščine aktivna vezistov NOV pri občinskem odboru ZZB NOV Jesenice so 7. septembra sklenili, da se v počastitev dneva vezistov NOV 26. septembra na kratko opiše tudi akcija, ki so jo 12. novembra 1944 izvedli mladinci in skojevci iz Zasipa.

Po navodilih štaba Jeseniško-bohinjskega odreda jo je organizirala sekretarka SKOJ Jerica PRETNAR poročena ŠRANC. Pod vodstvom Antona SLIVNIKA so v akciji sodelovali: France GRACER, Stanko KOKALJ, Viktor DOLŽAN, Vinko GOLC, Mirko TRSEGLAV, pokojni Miran SLIVNIK in drugi. Skupina od 12 do 13 let starih mladincev iz Zasipa je okupatorju odvzela več kot 10 km izolirane telefonske žice. Okupator jo je uporabljal namesto poškodovanega telefonskega kabla, ki je bil položen skozi železniški predor od Vintgarja do Zasipa. Ti okupatorji rezervni vodi so potekali zunaj predora prek HOMA od mostu v Vintgarju do železniškega postajališča v Podhodu. Žico je Jeseniško-bohinjski odred potreboval za telefonsko povezavo med bataljoni in preko Pokljuke od Jesenic do Stare Fužine. Z odvzemom pa so železnici, gestapu in nemški vojski pretrgali zvezo med Jesenicami, Brdom, Bohinjsko Belo in naprej.

Če pregledamo zgodovino Jeseniško-bohinjskega odreda, bomo videli, da so takoj po ustanovitvi odreda formirali tudi vod za zvezo. Vodnik voda za zvezo Janez Bertonec, ki danes živi kot upokojenec v Lescah, je dobil nalogo, da po bataljoni poišče borce, ki so bili sposobni sodelovati pri vzpostavitvi zveze s pomočjo primopredajnih radioaparatur in telefonskih zvez. Odred je imel vedno več pomembnih borbenih akcij, pri katerih samo kurirske zveze niso več zadostovale. Tako je bil iz štaba I. bataljona na Mežaki premeščen v vod za zvezo tudi borec Franc Gracer, ki kot upokojenec živi na Belci. Predno je prišel v partizane, je bil radioamater, pri železnici pa je delal pri nadzorništvu za telefonske in brezžične zveze.

V odredu so najprej usposobili radiooddajnik, prek katerega so kot prvi telegram prejeli žalostno novico o nesreči komandanta Staneta Rozmana. Franc Gracer je tudi predlagal, da se za potrebe partizanskih telefonskih zvez pobere telefonska žica od enega do drugega vhoda v predor, oziroma od močnih z betonom utrjenih sovražnikov postojank v Vintgarju in Podhodu. Ko je bil Gracer še pri železnici, je zvedel za to nemško povezavo. Njegov predlog je bil takoj sprejet in kot je bilo že rečeno, so akcijo izvedli mladinci in skojevci iz Zasipa in nekateri borci. Franc Gracer se akcije spominja takole:

»V Zasip sva z Antonom Slivnikom prispela zvečer. Prenočit me je napotil k družini Jesenšek, sam pa je odšel domov. V akcijo smo šli naslednji večer. Prej sva še enkrat pregledala celoten načrt. Mladinci naj bi se razporedili vzdolž telefonske trase tako, da bi lahko kar najhitreje in na vsej dolžini hkrati sneli žico z drogov. Midva naj bi žice prerezala, jaz v Vintgarju, Slivnik pa v Podhodu. Mladinci naj bi nato žico takoj zvlili in jo skrili.

Akcija je potekala natančno tako, kot je bilo predvideno in kot smo se dogovorili. Žico so sneli vse do predzadnjega droga v Vintgarju. Ta drog je stal tik ob minskem polju, ki je varoval dohod do mostu v Vintgarju. Žico so povili v kolobarje in jo skrili pod vrhom Homa v Jožovem gozdu. Pri akciji pa je kljub dobri pripravljenosti prišlo do nevarnega dogodka. Eden od mladincev je zašel v minsko polje. Uspelo mi ga je opozoriti in mu s kretnjami dopovedati, naj gre previdno po istih stopinjah nazaj. To mu je tudi srečno uspelo. Dogodek mi je ostal v živem spominu, saj so bili ti napeti trenutki tako usodno odločilni za fantovo življenje, da pri tem ne govorim o popolnem neuspehu akcije, če bi stopil na mino. Nemci so kljub temu začutili, da se nekaj dogaja in so nas kmalu po tem dogodku začeli obstreljevati z minami. K sreči ni bil nihče zadet ali ranjen.

Viktor Dolžan in Vinko Golc sta povedala, da so po žico prišli borci Jeseniško-bohinjskega odreda, in sicer komisar čete Jakob VODNJOV, Jože ZUPAN (Perečnikov) iz Zasipa, Jože JUSTIN (Kuštrov) iz Gorij, Anton JARKOVIČ iz Zasipa ter ROBIČ in Jelček DIVJAK s Hrúšice.

Gracer je nato nadaljeval: »Vodja akcije Slivnik je nato odredil, da se v odred vrneva še naslednji dan. Šla sva čez KRNICO. Spotoma sva se ustavila v neki hiši, kjer je on imel razgovor z dvema tovarišema. Okrog desetih zvečer sva pot nadaljevala. Osvetljevanje poti z baterijo se mi

kljub hudi temi in oddaljenosti postojank ni zdelo varno. Kljub temu sva doživela presenečenje. Na križišču poti Poljane—Podhom—Mežakla sva namreč padla v zasedo. Na nemško povelje »stoj« je Slivnik obstal, jaz pa sem se hitro umaknil nazaj in pri tem k sreči padel v obcestni jarek. Takoj nato so začeli streljati. Ko je streljanje prenehalo, sem se pogljal nazaj in se spet vrgel na tla. Nato je raketa osvetlila prostor in kmalu sem zaslišal povelje: »Ne streljati.« Ker so mislili, da sem zadet, so se začeli ukvarjati s Slivnikom. Izkoristil sem ta premor in stekel po potoku navzdol, nato pa v gozd. Pot na Mežaklo sem moral nato žal nadaljevati sam. Zvedel sem, da so me Nemci iskali in drugi dan streljali v bližnji senike. Jaz sem bil k sreči takrat že v Radovni, čeprav poti takrat še nisem poznal.

Po prihodu v odred so me zasliševali, kako sem se rešil. Ko so žico prinesli v odred, smo takoj pričeli s polaganjem naših telefonskih zvez. Čudno se mi je zdelo, zakaj vodnik voda nenehno hodi za menoj. Šele pozneje mi je povedal, da sem bil zaradi srečne rešitve iz zasede in ujetja Slivnika petnajst dni pod kontrolo.

S pomočjo obstoječih poštinih vodov vzdolž bohinjske doline in z odvzeto žico smo s telefoni povezali vse štabe bataljonov s štabom odreda in tudi vse bohinjske vasi. Celotna odredova telefonska mreža je dobila dvajset priključkov. S to dobro povezavo, ki je omogočala hitro obveščanje, se je odred zavaroval pred nenadnimi napadi sovražnika. Tako so vezisti, ki v vojaških enotah predstavljajo živčni sistem poveljevanja, v tem odredu veliko prispevali k uspešnim akcijam in zmagam nad sovražnikom.

B. B.

PRAZNOVANJE DNEVA VEZISTOV

Na zgodovinskem posvetu v Stolicah so 26. in 27. septembra 1941 postavili temelje vodenja in poveljevanja in hkrati s tem osnove za organiziranje zvez v narodnoosvobodilnem boju. Zato je z odlokom vrhovnega komandanta 26. september določen kot dan enot zveze. Ta dan praznujejo enote JLA, vezisti NOV, PTT delavci, zaposleni pri radiu in televiziji, radioamaterji in drugi.

Vezisti NOV Gorenjske se bodo udeležili proslave v vojašnici Prešernove brigade v Kranju, dva pa se bosta udeležila osrednje slovenske slovesnosti v vojašnici Ljubo Šerčer v Ljubljani.

V počastitev praznika zveze bodo člani društva radioamaterjev »ZELEZAR« na Jesenicah na pobudo aktivna vezistov NOV občine Jesenice pripravili zanimivo prireditev »lov na lisico«, to je iskanje namišljene sovražne radiopostaje s posebnimi gonometrijskimi napravami. Iskanje se bo začelo na dan vezistov ob 16. uri pred osnovno šolo »Prežihov Voranc« in bo potekalo ob Razgledni poti po Murovi in vse do doma Franceta Berglja na Plavžu. Na ogled tega tekmovanja so povabili učence vseh šol v občini, prav tako pa vabijo tudi druge občane.

B. B.

Železarski globus

LR KITAJSKA

V letošnjem letu v primerjavi s preteklim letom je Sovjetska zveza na Kitajsko izvozila še enkrat več železarskih izdelkov in dosegla količino milijon ton. To povečanje izvoza je del splošnega povečanja trgovinske izmenjave med obema deželama na osnovi pogodb, sklenjenih v preteklih letih.

SOVJETSKA ZVEZA

Sovjetska zveza je bila doslej znana po velikih zalozah manganove rude, ki jo je tudi izvažala. Vendar jo je lani morala prvič uvoziti v količini od 150.000 do 200.000 ton in tudi letos ter v prihodnjem letu kaže na približno enako količino. Vzroki za takšno spremembo so izčrpana tradicionalna zaloga te rude, večja domača poraba in povečane kvalitete zahteve, katerim razpoložljiva domača ruda ne ustreza. Vendar že za leto 1986 predvidevajo, da bo povečanje proizvodnje v obstoječih in novih rudnikih omogočilo, da manganove rude ne bodo več uvažali.

PIHALNI ORKESTER JESENIŠKIH ŽELEZARJEV NA DELOVNEM ODDIHU V CRIKVENICI

Vsako bitje potrebuje počitek, celo stroj. Tudi 59-članski pihalni orkester z Jesenic ga je potreboval. Letošnje leto je bilo zanj še posebej naporno, saj je orkester aktivno praznoval 110-letnico železarskih godb.

Spomladi je orkester posnel svojo prvo ploščo, ki je tako po vsebinski zasnovi kot po izvedbeni plati na zelo visoki ravni in bo razveselila slehernega ljubitelja glasbe, saj ponuja raznovrstne melodije: od korlačnic in averture do večno zelenih melodij Amerike, Latinske Amerike in domačih Avsenikov. Na Jesenicah in v okolici ne bi smelo biti družine, ki je ne bi imela v svoji zbirki, saj je edina in zato še bolj dragocena. Po snemanju so se vrstili koncerti doma, v bližnji okolici, zamejstvu, odlični slavnostni koncert v juniju so morali ponoviti ob polni dvorani.

Tudi jesensko sezono je orkester začel delavno. Načrtov ni malo. Dokončati je treba spomladansko delo, urediti na novo pridobljene prostore, kamor bi radi primerno shranili, uredili in razstavili vsa priznanja, spominska darila, slike, vse, kar se sedaj stiska skupaj z instrumenti v premajhnem prostoru za glasbila. Načrtov imajo še mnogo, a se bo treba marsičemu odreči na račun prostora in sredstev. Že sedaj mislijo na tradicionalni novoletni koncert, s katerim bi radi razveselili jeseniško občinstvo, da ne omenjamo vseh prireditvev, kjer je orkester nepogrešljiv.

September je mesec, ko si člani orkestra že nekaj let zapored privoščijo tri dni skupnega dopusta, ki se kar koristi tako godbenikom kot njihovim svojcem. To je pravzaprav aktiven počitek, saj je vse tri dni veliko igranja, seveda bolj sproščeno, kot je v godbeni sobi, zato pa tudi bolj uspešnega, saj vsi godbeniki igrajo z užitkom in z največjim veseljem. Takega idealizma pa je danes žal med ljudmi vedno manj.

Letos je orkester letoval v železarskem domu v Crikvenici, kjer so se godbeniki prav dobro počutili. Če bi jim bilo še vreme bolj naklonjeno, se res ne bi mogli nad ničemer pritoževati. Če je že sonce zatajilo, pa je morje ostalo na svojem mestu in vse dni nudilo užitek vztrajnim plavalcem in navdušenim vaterpolistom, dobre volje pa seveda med godbeniki nikoli ne zmanjka. Prav ta lastnost odlikuje godbenike, zato so v vsaki družbi dobrodošli.

Tudi letošnji dopust je bil dejaven. Drugi dan dopusta, v soboto, je orkester gostoval na terasi hotela Omorika. Nastop je bil več kot odličen, saj so bili navdušeni tako številni gostje kot delavci hotela. Čestitkam ni bilo konca. Plošče so pošle pred koncem koncerta. Tako domačini kot gostje so glasno priznavali visoko kvaliteto raven ansambla in dogovor za drugo leto je že sklenjen s pripombo, da bi radi slišali še kakšno dalmatinsko skladbo. Dirigent Knific je bil ponosen na svoje varovance, oni pa nanj.

Nekoliko manj posluha je bilo v Turističnem društvu Crikvenica, kjer se bodo pač morali sprijazniti z dejstvom, da ne morejo biti sonce, palme, morje in restavracija vsa turistična ponudba naših jadranskih mest, ampak bodo morali poskrbeti tudi za prireditve in znati izkoristiti tako priložnost, ki se jim je ponujala, ko so imeli na letovanju celoten ansambel, pa jim je bilo težko odrihati minimalno vsoto za koncert.

Hvale je bilo letos toliko, da je težko vse omeniti, med najdragocenejšimi je prav gotovo Koširjeva, ki je

ob neki priložnosti dejal: »Nas mnogi kopirajo, pa jim ne uspe. Slavc je doma iz tistega konca in od tam prihaja ta glasba. Podobno je z vami. Trboveljčani in miličarji igrajo profesionalno glasbo, takole, iz srca, pa znate samo vi! Prav zaradi tega sem srečen, če ste dobri, in ponosen na vas!«

Ko to slišiš, ti je prijetno pri srcu, kako je šele fantom in dekletom, katerim so te besede namenjene. Pomenijo jim gorivo, spodbudo za nadaljnje delo in tako so sprejeli tudi ta zadnji izlet. Posebej so hvaležni Železarni, da jim ga je pomagala uresničiti.

ŠM

OB ŠTIRIDESETLETNICI OSVOBODITVE POBRATENEGA VALJEVA

V svoji šeststoletni zgodovini, za katero se podrobno ve, je Valjevo delilo usodo celotne Srbije, posebno njenega severozahodnega dela, v katerem je že od vsega začetka pomemben proizvodni, trgovski, prometni, kulturno-prosvetni in administrativni center.

Že ob koncu 14. stoletja so v Valjevu Dubrovčani imeli svoje močne trgovske naselbine, cehovska združenja in mestna sodišča. Stoletja so prihajale karavane z Jadrana prek Valjeva v Beograd in naprej v srednjo Evropo. Valjevo je padlo v turške roke v sredini 15. stoletja, njegova usoda pa je bila zelo spremenljiva, kakor opisujejo zgodovinarji. Iz lepega in dobro naseljenega mesta postane vas, se kasneje zopet povzpne, odvisno od evropskih vojn, še posebno avstrijsko-turških. Razvijalo se je in nazadovalo, naseljevalo in praznilo. Eni so bežali čez Savo in se razpršili po panonskem prostoru vse do Sent — Andreje, do Kijeva in dalje. Drugi so prihajali iz južnih strani: Črne gore, Hercegovine, Bosne — in se naseljevali na plodnih valjevskih področjih.

Valjevo, ki je stalo na balkanskem prepihu, je trpelo udarce sovražnikov z Vzhoda in Zahoda. Valjevci so bili podjarmljeni, vendar se niso nikdar upognili, stoletja so se borili za svojo svobodo. Valjevo je bilo osvobojeno leta 1788, 1804, 1813, 1914 in 1918. Končno pa je bilo Valjevo osvobojeno 15. septembra 1944.

Ko so Titovi proletarci, prva in šesta (liška) divizija, končno osvobodili Valjevo, je mesto štel 13.000 prebivalcev. V štiridesetih svobodnih letih se je Valjevo razvijalo podobno kakor druga, njemu podobna mesta v Srbiji. Iz predvojnega trgovsko — zaslužkarskega, obrtniško-cehovskega podeželskega kraja je postajalo in postaja moderno mesto. Mesto je raslo v širino in višino in se razširilo na obronke okoliških hribov in bližnje doline in ravnine.

Sedaj ima Valjevo več kot 50.000 prebivalcev in še 40.000 v svojem zaledju v 78 naseljenih krajih. Čez 30.000 je zaposlenih v industriji (tekstilni stroji, akumulatorji, lovška municija, skobeljniki, termoakumulacijske peči, grelna telesa, vijačno blago, konfekcija, embalaža, alkoholna in brezalkoholna pijača, živilska krma), gradbeništvu, prometu, rudarstvu, kmetijstvu, gostinstvu, zdravstvu, obrtništvu in komunalnem gospodarstvu. V osnovnih, srednjih, višjih in visokih šolah pridobiva znanje in vednosti za življenje okrog 20 tisoč učencev in študentov.

Poleg doma kulture, mladinskega centra, doma JLA, zgodovinskega arhiva, matične knjižnice, kino dvorana, lokalnega glasila in radijske dejavnosti, je Valjevo doma in v svetu znano po svojih kulturno-umetniških društvih, jugoslovanska srečanja »Abrašević« pa že leta tradicionalno zbirajo na tisoče najboljših umetnikov amaterjev. Tudi s telesno kulturo in športom se ukvarjajo številni Valjevčani in ponekod segajo v jugoslovanski vrh (košarka, boks).

Valjevo skrbno čuva in neguje spomenike svoje kulture, uporniške, svobodnjaške in revolucionarne zgodovine. Obnavlja pomembne sakralne spomenike, cerkve in samostane, restavrira Nenadovičev kompleks v Brankovini iz prvega in drugega srbskega upora, stari trgovski center Tešnjari in stare zgradbe v mestu (muzej, Muselimov konak — prenočišče). Posebno pozornost namenja jo tudi spomenikom, postavljenim v letih po osvoboditvi, kot so: monumentalni spomenik Stevana Filipovića, heroja pod vešali, nad mestom, na Titovem trgu spomenik Dragojla Dudića, predsednika glavnega narodnoosvobodilnega odbora Srbije v osvobodjenih Užicah jeseni leta 1941; na partizanskem spominskem grobišču na Petem polku, kjer gori večni plamen, ki ga je prižgal tovariš Tito; spomeniki drugim revolucionarjem: Zigici Jovanoviću Špancu, junaku prvega vstajniškega strela v Srbiji 7. julija 1941; kmetovalcu in komunistu Živanu Djurjeviću, ki tu di pečen na ognju ni spregovoril; spomeniki mnogim drugim herojem Valjevskega partizanskega odreda, ustanovljenega 25. junija 1941. Streljal od mesta, v vasi Robajama, je v spominskem muzeju ohranjen spomin na prvi Titov prihod med partizane septembra leta 1941...

To je in ni Valjevo danes. Rabili bi mnogo več prostora, pa najbrž niti približno še ne bi mogli napisati vsega o Valjevu, o njegovih bogati zgodovini, o njegovem razvoju in še bogatejši sedanjosti, o mestu na Kolubari, ki je 15. septembra slavilo 40-letnico svoje končne osvoboditve, nadaljše v svoji šeststoletni zgodovini...

Zoran Joksimović

France Kreuzer. Nosač Franc — olje

RAZSTAVA SLIK FRANCETA KREUZERJA IN INOVACIJ NAŠIH ŽELEZARJEV — NOVATORJEV

Jutri, v petek, 21. septembra, bodo ob 18. uri s krajšim koncertom vokalnega okteta DPD Svoboda France Prešeren Žirovnica — Breznica v razstavnem salonu DOLIK odprli samostojno razstavo slik Franceta KREUZERJA, starostne jeseniškega DOLIKA in razstavo inovacij železarjev — novatorjev, v počastitev dneva novatorjev, ki ga praznujejo 12. oktobra.

Srečanje s slikarjem Francetom Kreuzerjem in njegovimi slikami pomeni srečanje z več kot pol stoletnim razvojem likovne ustvarjalnosti na Jesenicah. Njegova slikarska pot se je namreč začela že pri predvojnem turističnem klubu SKALA, v likovnem krožku, ki ga je vodil pokojni Jože Čebulj. Nekaj lepih vinjet, ilustracij in portretov slikarja Kreuzerja zasledimo že v predvojnem Tovarniškem vestniku. Že takrat se je tudi vključil v sarajevsko dopisno šolo za umetnostno risanje.

Ko se je po osvoboditvi vrnil iz partizanov, je uvidel, da brez organiziranega delovanja, za kar so v novi Jugoslaviji dozorele vse možnosti, ni mogoče pričakovati napredka. Ker si je na likovnem področju prizadeval še nekaj domačinov, je dal pobudo in bil tudi soustanovitelj likovnega kluba DOLIK (dolinski likovniki) 16. februarja 1946. Vsa ta leta je stalno prisoten v delovanju kluba kot ustvarjalec — slikar, organizator in pobudnik številnih Dolikovih akcij. V letih 1955—1963 je tudi predsedoval klubu.

Čeprav je to njegova prva samostojna razstava, prva samostojna predstavitev, je slikar France Kreuzer redno prisoten s svojimi slikami na skupinskih razstavah DOLIKA tako na Jesenicah kot izven Jesenic. Svoj slikarski izraz nenehno izpolnjuje v številnih slikarskih kolonijah. Pa tudi sicer, kjerkoli se kaj govori ali dogaja v zvezi s slikarstvom, je France Kreuzer zvršen.

Slikarjevi najljubši motivi so krajine, predvsem naše gore in življenje v gorah. Največ ustvarja v oljni tehniki, je pa tudi mojster akvarela. Odlično obvlada risbo in zato je bil uspešen tudi pri figurativnem slikanju. Deloval pa je tudi kot gledališki scenarist, izobilkoval je nešteto priznanj, spominskih listin, različnih osnutkov in podobno.

France Kreuzer je upokojenec jeseniške železarne, kjer se je v svojih aktivnih letih uveljavil tudi kot novator in racionalizator. Je navdušen gornik in aktiven planinski delavec.

Zato ni naključje, da bo Društvo izumiteljev in avtorjev tehničnih izboljšav Jesenice istočasno razstavilo tudi nekaj inovacij delavcev temeljnih organizacij združenega dela Železarne Jesenice v počastitev dneva novatorjev, ki ga vsako leto praznujejo 12. oktobra. Inventivna dejavnost se je po osvoboditvi v jeseniški železarni zelo razmahnila in kmalu so ustanovili tudi aktiv novatorjev. Potrebe in nadaljnji razvoj pa sta narekovala, da so marca 1961 ustanovili Društvo izumiteljev in avtorjev tehničnih izboljšav, ki naj bi povezovalo tudi novatorje izven Železarne, predvsem pa spodbujalo inventivno dejavnost v Železarni in ostalih organizacijah združenega dela v občini. Nekaj novjših inovacijskih dosežkov svojih članov bo društvo pokazalo na tej razstavi.

Razstava slik Franceta Kreuzerja in inovacij članov DIATI bo odprta do vključno 3. oktobra.

NA NAŠI ŠOLI GRADIJO

Ko sem prvi šolski dan prihitela v našo osnovno šolo Jeseniško-bohinjskega odreda Kranjska gora, so me presenetili delavci, ki so delali na podstrešju. Zvedela sem, da bodo naredili dve novi učilnici za učence tretjih razredov, ki se sedaj stiskajo v knjižnici in učilnici za tehnični pouk. Učijo se težje kot mi, saj nimajo primerne prostora. Tudi pouk je moten, saj večkrat motijo šolsko tišino kladiva, vrtnali stroji in razni bobneči šumi.

Učenci smo zelo radovedni, kakšni bosta novi učilnici na podstrešju. Pravijo, da bosta lepi in sončni. Sedaj se ne smemo igrati za šolo, ker so tam postavljeni odri za delo in material, ki ga delavci uporabljajo za gradnjo učilnic.

Komaj čakamo, da bomo na naši šoli dobili dve novi, lepi in dolgo pričakovani učilnici. Eva Macun, 6. a

VABLJIV KONCERT V RADOVLJICI

V petek, 21. septembra, bo v Radovljici solistični večer basista Jožeta Stabeja in pianista Igorja Dekleva. Izvajala bosta samospeve Benjamina Ipayca, L. Beethovna, F. Schuberta, M. Musorgskega in priredbe slovenskih narodnih in črnskih pesmi.

Koncert bo v radovljiški graščini ob 19.30.

ZADOVOLJNI V NOVO ŠOLSKO LETO

Prehitro so minili brezskrbni dnevi počitnic in že je bilo treba misliti na novo šolsko leto. Učenci smo potrebovali marsikaj, vendar se s starši nismo vozili od knjigarne do knjigarne in spraševali: »Ali imate mape, zvezke, učbenike, delovne zvezke...«, vse to nas je čakalo v šoli.

Nekateri z nejevoljo, drugi veselo smo prihajali spet v mogočno belo stavbo z velikimi očmi, ki so zrlle v množico starih znancev. Pripravili smo si počitniške dogodivščine, se smejali, sem in tja pa si zaslili vdih: »Joj, kako bo pa v tem šolskem letu?« V razredih so nas na klopi čakale šolske knjige, zvezke... Pregledovali smo spisek stvari. Ko si ugotovil, da imaš vse, si novemu razredniku plačal znesek za paket; ta je bil znatno nižji, kot bi bil v knjigarni, saj je šola kupila zvezke že zgodaj spomladi. Delovne zvezke smo plačali v celoti, za izposojene

učbenike pa le 25 % obrabnine. Ta dan, 3. septembra, je po cestah mrgolelo šolarčkov, natovorjenih s torbami in vrečami.

V šolo smo vsi prišli varno. Za varen prihod je skrbel miličnik Tone Hribar, ki sedaj uči naše male pionirje prometnike, da bodo skrbeli za našo večjo varnost na cesti.

Karmen Klobasa, 7. a
COŠ Gorenjski odred
Žirovnica

DOBRO URO S STARODAVNO KITAJSKO KULTURO

V muzeju jezuitskega samostana v starem delu Zagreba (Gornji grad) je razstavljena starodavna kitajska kultura. In je res starodavna. Začne se 8000 let pred našim štetjem. Takrat je namreč Kitajska že prišla v neolitško obdobje, medtem ko v naši Evropi še ni bilo sledu o civilizaciji. Vsaj taki ne, kot so jo že poznali na Kitajskem. Kitajci so v tem obdobju že obdelovali kamen in različne predmete iz terakote (prekuhanje, žgane zemlje). Ljudje na Kitajskem so že začeli obdelovati zemljo, vzgajati domače živali, ponekod pa so se posvetili ribolovu.

To je bilo v kulturi Peiligang. Ročno izdelani predmeti, skodele, vrči, posode iz terakote so bili pečeni pri nizki temperaturi. Terakote so bile mehke in krhke, neenakomerne debeline, najpogostejše rdeče in rjave barve, površina je bila v glavnem še brez okrasov. Vendar tudi v tem obdobju ponekod že zasledimo posamezne lonce, vrče in skodele z majhnimi okrasnimi luknjami, črtami in bradavičastimi izrastki.

Pomikamo se naprej iz obdobja v obdobje, iz dinastije v dinastijo, od ene vitrine do druge. Na hodniku so miličniki z mini oddajniki, v sobah so uniformirana mlada dekleta, študentke, nemo opazujejo kako se gruča turistov pomikajo naprej. Vse je pod belim steklom, povsod bučne oči. Povsod nas nevsiljivo spremlja kitajska glasba, okrog nas so sami zanimivi predmeti, barvni diapozitivi, vse iz daljne Kitajske, pa vendar nam je blizu ta kos kitajske zemlje, del kitajskega duha. Še kakšen kos...

kitajskega zidu in počutili bi se prav tam, na Kitajskem. Vsi ti drobni izdelki so prava Kitajska. Osupli smo. Šele zdaj razumemo našega svetovnega popotnika Mirana Ogrina, zakaj si venomer zastavlja vprašanja o Kitajski! Kitajska je še vedno uganka! In uganka je vsa ta starodavna civilizacija, ki so jo začeli šele pred nekaj leti podrobneje odkrivati.

Šele leta 1974 (pred 10 leti), so v Lontongu arheologi odkopali jamo ogromnih dimenzij. Tam so našli 10.000 vajakov iz terakote. To je bila cela armada lokostrelcev, konjenikov, sulicarjev, bojnih voz (kot danes tankov), z vsem njihovim orožjem vred: loki, sulicami, meči... Nastali so v dinastiji Qin. Ta je že uredila prvo fevdalno državo-večnacionalnega značaja. In to je bilo 200 let pred našim štetjem. V Evropi smo imeli še suženjstvo, Rimski imperij se je komaj začel! Dinastija Qin pa je v daljni Kitajski že standardizirala denar, pismo in enoto za mere. V iz...

ložbi smo lahko videli naprave za merjenje teže in prostornino. Na napravah je bil vgraviran kraljevski pečat-ukaz.

Z enim, dvema korakoma smo kar preskakovali stoletja. Naš časovni stroj je hitro tekkel. V muzeju je bilo veliko ljudi. Ni bilo časa, da bi si pol ure ogledoval izredno lepo oblikovana nosoroga iz zelenega žada (okrasnega kamna). V kraljevski hiši so ga uporabljali kot vrč za vino.

Prav vsi pa smo z občudovanjem strmeli v mrtvaško obleko iz žada, skanjo z zlatimi nitkami iz dinastije Han. Dinastija Han (206 let pred, 22 po našim štetjem) je bila prva v zgodovini Kitajske, ki je za dalj časa vladala vsej deželi. Iz tega obdobja najdemo zelo redke rokopise (tudi na svili), pa zdravila, lake, barve, zemljepisne karte. V neki grobnici so celo našli truplo markize Daija, staro nič manj kot 2100 let. Telo in notranji organi te ženske (v muzeju je ni bilo), so še izvrstno ohranjeni! Kje ste faraoni iz Egipta!

Tako. Razstavo starodavne kitajske kulture smo zapustili s tisočermi začudenji. Zavedali smo se, da je bila to enkratna priložnost. Le redke od nas bo zanesla pot na Kitajsko. Potem smo odhiti na velesojem, med naselje paviljonov. Tomaž Iskra

JUBILEJ GOBARSKE DRUŽINE

V petnajstih letih se neko društvo že lepo razvije in oblikuje svoje delovanje, čeprav vmes nastopajo obdobja viškov in padcev, kar je prisotno bolj ali manj v vseh ljubiteljskih dejavnostih. Petnajstletni jubilej je preteklo nedeljo praznovala tudi Gobarska družina Jesenice. V spomin na svojega člana Antona Debeveca so priredili balinarski turnir. Temeljito ga je skvaril dež in le gobarji so ga uspeli speljati do konca, ker so navajeni stikati po mokri hosti za gobami.

V maju 1969. leta so na pobudo prof. Antona Korenca imeli prve sestanke, junija pa so že ustanovili gobarsko družino. O potrebi in delovanju take družine je Anton Korenc povedal tole:

»Tista leta se je pokazalo večje zanimanje za gobarjenje, pa vendar ljudje niso poznali več kot eno ali dve vrsti užitnih gob in je dostikrat prišlo do tragičnih zamenjav. Kot biolog sem predlagal ustanovitev družine, kar smo tudi uresnili in postal sem tudi prvi predsednik družine, ki pa je bila ustanovljena tudi zaradi družabnosti. Na začetku nas je bilo 30, od teh prvih članov sva le še dva, sedaj pa nas je okrog 150. Bistven namen je spoznati čim več užitnih vrst gob, ker bi s tem razbremenili najbolj poznano vrsto — jurčke. Ti so že zelo razredčeni. Tudi zastrupitev je manj, ker se gobarji med seboj obiskujejo, primerjamo in proučujemo »ulove« in se tako izpopolnjujemo. V tem obdobju smo imeli devet razstav, najbogatejša je bila leta 1976, ko smo razstavili 215 različnih vrst gob.

Vsako leto so se vrstila predavanja z barvnimi diapozitivi, ki smo jih pripravili: dr. Dušan Vrščaj, Bogdan Tratnik in jaz. Prirejamo izlete, očistevalne akcije, postavili smo opozorilne table o nepotrebnem uničevanju gob, izdajamo članske in jubilejne značke. Tudi sicer obveščamo javnost o svojem delovanju, malo čudno pa se mi zdi, da na lokalno radijsko postajo Jesenice ni prišlo nič vprašanj o gobah, na katero smo bili pripravljeni odgovorjati. Na razstavi biološke fotografije smo se z enim diapozitivom uvrstili v ožji izbor, sicer pa je tovariš Ivan Peskar izvoljen za člana Zveze gobarskih dručin Slovenije, jaz pa delujem v komisiji za determinacijo (spoznavanje in strokovno določanje posameznih vrst gob po njihovih bistvenih kvalitetah) in za varstvo narave, posebej mikroflora (gob) pri GZS.

Gobarjev je vse več, med njimi so nekateri kar objestni, vendar ne pri-

pravljamo nobenih sankcij. Poskušamo v ljudeh zbuditi etiko obnašanja v naravi, saj z zgodnjim nabiranjem ob štirih zjutraj plašijo živali, pa tudi z medsebojnim rivalstvom kažejo sebičnost.

Na praznični prireditvi so podelili: zlate gobarske značke Albi Koselj, Antonu Debevcu, Anici Debevc in Antonu Korencu; srebrne so dobili Janez Pavlič, Franc Kranjc, Slavko Koselj, Marta Ivnik in Lado Čelik.

Doslej se je zvrstilo šest predsednikov; družina dobro dela, ima pa stike tudi z italijanskimi gobarji. Posebej je treba omeniti njihovega mecena Giovannija Balda, ki že tri leta z veseljem sodeluje z jeseniškimi gobarji in jim je podaril tudi jubilejni pokal. Doma je iz okraja Ronchi del Legionari.

Obiskovalci jubilejne prireditve so se lahko pogostili z gobovim golažem po izredno nizki ceni — 100 din, kruha pa je vsak dobil kolikor je hotel. Vse opravijo člani društva udarniško in brez zaslužka.

Kot rečeno je balinarski turnir potekal pod dežniki. V devetih štirilanskih ekipah so bile pomešane tudi ženske, saj so se zelo dobro odrezale; v drugo in tretje uvrščeni ekipi sta bili po dve ženski. Vrstni red:

1. ekipa: Kristl Lihtineger, Kutin, Brane Gašperšič in Jože Gregorčič; 2. ekipa: Marija Brezovec, Slavka Robič, Tone Mavrič in Drago Dermota; 3. ekipa: Meta Korošec, Nada Srpa, Savo Smiljkovič in Štefka Mrak.

Ob zaključni slovesnosti je Anton Korenc toplo priporočal vsem gobarjem knjigo o nabiranju gob, ki je le to izšla izpod peresa Zlate Stropnik in Bogdana Tratnika. Za občane iz drugih republik pa Gljive naših krajev Romana Božaca.

J. Jekler

Člani Gobarske družine Jesenice (foto J. Jekler)

GRADNJA MRLIŠKIH VEŽIC V GORJAH

Že nekaj let so si odborniki v krajevni skupnosti v Gorjah prizadevali za gradnjo novih mrliških vežic. Letošnjo pomlad pa se je prižgala zelena luč tudi za to gradnjo.

V zgodnjem letošnjem poletju se je gradnja začela. Delo so prevzeli gradbinci gradbenega podjetja »GORENJC« iz Radovljice. Dela sicer ne potekajo z ne vem kakšno »ihto«, kot pravijo ljudje tod, vendar bo do roka, ki jim je dan, zlahka vse dokončano.

Objekt bo imel dve mrliški vežici, vsaka v velikosti 16 kv. m, spredaj poslovilni prostor v izmeri 120 kv. m, potem sanitarije, shrambo, prostor za svoje in mala pisarnica, v skupni izmeri 40 kv. m. Vsi prostori skupaj torej 192 kvadratnih metrov. Predračunska vsota za vsa dela znaša 6.520.000,00 dinarjev. Ves denar za to naložbo prispeljo krajanji s samopriskevkom. V vsoto je všteta tudi ureditev kanalizacije za odtok fekalne (sanitarne) in meteorne (deževnice) vode z zbirno greznico. Vsa ta dela morajo biti dokončana do 1. oktobra 1984, kot to določa dogovor.

Pri vežicah pa bodo potrebna še dodatna dela, ki niso zajeta v prej navedeni predračunski ceni, in sicer:

oporni zid za vežicami, ureditev in tlakovanje glavnega dohoda do vežic, ureditev cestišča od ceste Gorje-Mevkuš do vežic, po kateri se bodo razvijali sprevodi za pokojnikom do zadnjega počivališča, uredili bodo tudi parkirne prostore na vzhodni strani podaljšane pokopališča in pa drenažno kanalizacijo prek vsega bodočega pokopališča.

Pri nekaterih starejših krajanjih je sicer opazen odpor do mrliških vežic, kajti na podeželju je še vedno močno prisotna tradicija, da pokojni leži doma na »parah«, kot pravimo v Gorjah in da se »kropi« in »vahta« po cele noči in seveda ob strežbi podnevi in ponoči. Pri vežicah vse to v glavnem odpade, poseben pomen pa imajo vežice s higienskimi vidiki. To negodovanje pa je potrebno sprejemati z razumevanjem, saj gre za spreminjanje dolgoletne tradicije. Vsekakor pa so mrliške vežice z vsemi spremljajočimi deli velika pridobitev za krajevno skupnost Gorje.

Jože Ambrožič

TURISTIČNI DELAVCI GORENJSKE SO SE ZBRALI V ŠKOFJI LOKI

Tradicionalno, tokrat že 15. srečanje gorenjskih turističnih delavcev je bilo preteklo soboto v Škofji Loki. Zbralo se je kar precejšnje število turističnih delavcev — amaterjev, vendar smo pogrešali predstavnike nekaterih pomembnih krajev Gorenjske, če omenimo le Kranjsko goro z okolico. To verjetno ni prav; upajmo, da v teh primerih ne gre za omalovaževanje takšnih srečanj.

Škofjeločani so se dobro pripravili in lepo sprejeli svoje goste — seveda pa imajo tudi marsikaj pokazati. Sprejeli so jih pred občino, nato pa je bil napovedan program v gradu. Izredno je vse presenetil nastop njihovega mladega pevskega zbora »Loka«, prijetno pa je bilo tudi okoli v grajski kapeli z bogatimi zlatimi oltarji iz Dražgoš.

Sledili so pozdravni govori in podelitve raznih priznanj. Navzoča je bila tudi predsednica komiteja za turizem SR Slovenije Bogomila Mitič. Predsednik Turističnega društva Škofja Loka Pavle Hafner je s svojimi izvirnimi domislicami razvedril navzoče, precej pa je povedal tudi o bogati zgodovini tega mesta, ki je že slavilo svojo 1000-letnico. O delu in aktivnostih Turistične zveze Gorenjske je spregovoril njen predsednik Zdravko Črv z Jesenic. Posebej je poudaril amatersko dejavnost številnih turističnih delavcev z Gorenjske. Prav ti so tudi v mnogočem pripomogli k letošnjim povečanim uspehom turistične sezone.

Z velikim zanimanjem so si udeleženci ogledali muzejsko zbirko. Seveda so najbolj privlačili številni predmeti nekdanjih loških obrtnikov, pa bogata zbirka NOV. Sledil je

zanimiv sprehod po Loki pod strokovnim vodstvom kustosa Janeza Eržena. Vidna je velika skrb loških delovnih in družbenih organizacij za obnovo starih meščanskih hiš in še starejših cerkva. Marsikateri kraj pri nas bi si lahko vzel za zgled. Obenem smo se tudi zamislili, ali znamo dovolj izkoristiti vrednosti Loke za naš turizem.

Na srečanju so razglasili tudi rezultate letošnjega ocenjevanja urejenosti krajev. Največ točk je med turističnimi kraji zbral Bled, med izletniškimi in tranzitnimi turističnimi kraji Cerklje in med ostalimi kraji Železniki.

Pismena priznanja so prejeli turistični podmladi osnovnih šol iz Kranjske gore, Mojstrane, Tone Čufar in Prežihov Voranc z Jesenic, z Bleda, iz Lesc, Lucijan Seljak, Stane Žagar in Simon Jenko iz Kranja, iz Senčurja, Peter Kavčič iz Škofje Loke, iz Gorenje vasi in iz Žirov.

Za prizadevno organizacijsko delo na področju društvene turistične dejavnosti rla Gorenjskem pa so priznanja prejeli: Zdravko Črv, Zvone Teržan, Cene Resman, Niko Čenčič, Jakob Štabuc, Mira Kežar, Darja Kemperle in Jože Brankovič.

Božo Benedik

ŽIVINOREJSKI BAL V ZAVRŠNICI BO V NEDELJO, 23. SEPTEMBRA

Članom Turističnega društva Žirovnica je preteklo nedeljo pošteno zagodlo vreme pri izvedbi živinorejskega bala v Završnici. V soboto so izvedli le kresni večer ob jezeru. Kljub slabemu vremenu in dežju se je zbralo okoli 2000 obiskovalcev. Nedeljsko nočno deževje je potem povsem onemogočilo izvedbo bala, za katerega so se tako temeljito pripravljali več mesecev. Nekateri iz oddaljenih krajev so v jutranjih urah prepozno slišali radijska obvestila in so kljub temu prišli v Završnico.

Organizatorji kljub vsem nevšečnostim niso vrgli puške v koruzo. Odločili so se, da živinorejski bal le izvedejo, in sicer v nedeljo, 23. septembra, ob vsakem vremenu. Program skorajda ne bo spremenjen, živahno bo od jutra do večera. Ob 9. uri bo razstava plemenske živine, ob 11. uri se bo začel osrednji program, popoldne pa bo med drugim na sporedu nagradna igra slovenskega dnevnika DELO-POLETJE 84. Upajmo, da bo v nedeljo lepo vreme le potegnili s prizadevnimi organizatorji.

J. R.

NA POHODU OB 40-LETNICI KOKRŠKEGA ODREDA

18. junija 1942 je bil ustanovljen prvi Kokrški odred. Kljub zelo težkim razmeram pod Karavankami in izredni moči nemškega okupatorja je odred imel pri osvoboditvi ljudi in mobilizaciji novih borcev spodbudne rezultate. Po težkih in krvavih borbah v drugi polovici leta 1942 je bil decembra Kokrški odred ukinjen. Ustanovljen je bil Gorenjski odred, ki je s svojimi devetimi batalioni pokrival celotno Gorenjsko.

Z nadaljnjim širjenjem NOB na Slovenskem je Gorenjski odred prešel v tri odrede: Kokrški, Jeseniško-bohinjski in Škofjeloški odred.

Letos praznujemo 40-letnico rojstva obnovljenega Kokrškega odreda. Skupaj z borci Kokrškega odreda, ki so z devetdnevni spominskim pohodom obeležili obletnico ustanovitve svoje enote, in s teritorialci smo to leto krenili na spominski pohod v soboto, 15. septembra. Ustavili smo se v Titovi vasi, kjer nam je spregovoril o rojstvu vasi, o življenju v njej, o akcijah in o njenem poizgu Alojz Bale-Tičko. Pot smo nadaljevali

li k Smokuškemu mostu, k spominskemu obeležju štirim padlim kurirjem. Tu nam je o tragičnih dogodkih spregovoril tovariš Ciril Jalen. Ob spomeniku Dragoljuba Milovanoviča smo pohod ob 40-letnici Kokrškega odreda končali s kratkim kulturnim programom.

Spomin na borce Gorenjskega odreda ne bo nikoli zamrl. Za to bomo skrbeli mladi. Pohodi po partijskih poteh, pogovori z borci, skrb za obeležja — to bo naša vsakoletna dolžnost.

Andreja Žemlja, 8. a
OS Gorenjskega odreda Žirovnica

ZDRUŽENA TAKTIČNA VAJA

V času med 8. in 16. septembrom so nekatere enote Ljubljanskega armadnega območja v okviru rednega vsakoletnega terenskega usposabljanja izvedle združeno taktično vajo, v kateri so poleg enot Spire Nikovića in Milana Gorjanca sodelovale tudi teritorialne enote in enote civilne zaščite iz Idrije.

Letošnja vaja, ki je potekala na izjemno težkem zemljišču v okolici Idrije, je bila priložnost za preverjanje znanja in usposobljenosti sodelujočih enot, pri čemer je imela nemajhnega vlogo dobra fizična pripravljenost. Vsi, tako vojniki in rezervisti kot tudi civilno prebivalstvo, so preizkušnjo dobro prestali, uspešen zaključek vaje pa je pokazal, da so pripravljeni in usposobljeni kadarkoli in v kakršnihkoli pogojih uspešno izvajati koncepcijo splošne ljudske obrambe in družbene samozasčite.

BG

Le za hip počiva, potem pa spet pot pod noge — iz združene taktične vaje (foto B. Grce)

HOKEJ NA LEDU

NEPRIČAKOVANI PORAZ

Očitno je, da začetek sezone, premalo tekem in nezanesljivost pobirajo svoj davek. Po slabi predstavi proti Olimpiji v tekmovalni zmagi ALPE-JADRAN, so jeseniški hokejisti igrali odlično proti KAC in zmagali v zadnji tretjini, ko so Celovčani visoko vodstvo naših spremenili v neodločen izid.

Po tako dobri igri je bilo pričakovati, da bodo Jeseničani v tem tekmovalnem dosegli prvo zmago proti italijanskemu prvotilgu Auronzu, v katerem igra dva bivša hokejista Olimpije Kavac in Smrke. To je bilo pričakovati še bolj po sobotnem neodločenem izidu Italijanov proti Olimpiji v Ljubljani — 5:5.

Toda zgodilo se je obratno. Jeseničani so igrali precej nepovezano, brez koncepta, s številnimi strelci od daleč, ki so prava »specialiteta« naših hokejistov, saj je odlični vratar kot za šalo lovil njihove strele iz neposredne bližine, kaj šele strele »iz obupa« od daleč.

Treba pa je vsekakor reči, da so bili jeseniški hokejisti v prvih dveh tretjinah v precejšnji premoči. Skoraj petkrat več so streljali na vrata Auronza (žal so bili vmes tudi streli »iz obupa«), toda dosegli so le dve vodstvi — 1:0 in 2:1.

V zadnjih dvajsetih minutah pa so popustili, tako kot proti Olimpiji in KAC, kar so gostje izkoristili in z dvema zadetkoma poraz spremenili v zmago.

Neugodno pravilo se torej ponavlja: naši izgubljajo tekme prav v zadnji tretjini.

Podobno smo zapisali po tekmi s KAC, vendar so bili igralci Jesenic in vodstvo z oceno, da je vzrok porazov slabša telesna pripravljenost, nezadovoljni. Menili so, da so za vzrok krive nekatere druge stvari. To-

da tekma proti Auronzu, ko so že četrtri izgubili boj v zadnji tretjini, naše mnenje najbrž potrjuje. Spomnimo se: proti Kranjski gori 1:4, proti Olimpiji 1:3, proti KAC 0:3 in proti Auronzu 0:2. To so rezultati, ki opozarjajo in ki že postajajo pravilo, žal neprijetno za jeseniške hokejiste. Pa tudi dejstvo je, da v moštvi — še zlasti jeseniškem — nikoli ne bi smeli misliti, da imajo dovolj moči. V to so bili prepričani v zadnjih nekaj sezonah, pa smo kljub temu izgubili nekaj naslovov državnega prvaka, ki jih pravzaprav ne bi smeli.

S tem hočemo le povedati, da preveč kondicije ne škoduje, premalo pa še kako! Naši hokejisti je očitno nimajo preveč.

Sveda pa moramo vse skupaj vzeti kot začetek sezone. Nezanesljivost je v tem obdobju normalna stvar. Pri enem moštvi jo hitreje prebrodijo, v drugem počasneje. Tudi ne pozabimo, da so naši odigrali v tej sezoni le štiri srečanja, Olimpija, KAC in Auronzo pa precej več. Ta moštva so torej imela več priložnosti, da so začetne krize prebrodila in hitreje ujela pravo formo.

JESENICE : AURONZO 2:3 (1:1, 1:0, 0:2)

Dvorana v Podmežakli, gledalcev 800, sodniki Dremelj, Rozman (Jesenice) ter Ulčar (Bled); strelci: 1:0 Razingar 5. m, 1:1 L. Zandegiacomo 19. m, 2:1 M. Pajič 37. m, 2:2 Gagliardi 48. m, 2:3 Smrke v 52. minuti; kazenske minute: Jesenice 6, Auronzo 10 (Cibien kazni igre).

Jeseničani so v pokalu Alpe-Jadran sinoči gostovali v Celovcu, 22. bodo igrali povratno tekmo v Auronzu in 26. septembra v Ljubljani.

D.

ALPINISTIČNA ŠOLA 1984/85

Alpinistični odsek Jesenice ponovno organizira alpinistično šolo v prostorih PD Jesenice, Cesta železarjev 1 (TVD Partizan).

Vse, ki so starejši od 16 let in bi se radi podrobneje seznanili z alpinistično dejavnostjo, hojo po brezpotju in turnir smučanjem, vabimo, da se 27. septembra ob 18. uri udeležijo prvega sestanka.

Vabi AO Jesenice

JESENIČANI ZMAGOVALCI TURNIRJA »TRI MEJE«

V Trbižu v sosednji Italiji je bil tradicionalni, letos že 19. nogometni turnir TRI MEJE. Sodelovala so moštva Kellaga iz Beljaka, Jesenic, Bela peč in Trbiž — Italija. Jeseniški nogometaši so bili tokrat prepričljivo boljši, saj so osvojili prvo mesto. Najprej so premagali Belo peč z rezultatom 5:1 (3:0). Gole so dosegli: Pihler, Ibrahimović, Čatak, Sulejmani in Lamberger. V finalu so se pomerili z moštvom Kellaga iz Beljaka in prav tako zmagali z rezultatom 4:2. Gole so dosegli: Pihler, Omanović in Bešić.

V nadaljevanju slovenske območne lige — zahod so jeseniški nogometaši v gosteh doživeli poraz proti moštvi Jadran-Lama z rezultatom 0:3 (0:1). Na lestvici vodi Elan s sedmimi točkami, Jeseničani pa so s tremi točkami na osmem mestu. Tudi mladinci so izgubili tekmo proti sovratnikom Jadran-Lama z rezultatom 0:2. Uspešnejši so bili pionirji, ki so v gosteh premagali Polet z rezultatom 5:3. Gole sta dosegla Stankovič 3 in Hiršfelder 2. Kadeti so izgubili proti Britofu z rezultatom 1:3.

V nedeljo, 23. septembra, čaka člane izredno pomembna tekma na igrišču v Podmežakli. V goste prihaja moštvo Elana, ki vodi na prvenstveni lestvici slovenske območne lige — zahod. V štirih tekmah njihov vratar še ni prejel gola. Tako imajo jeseniški napadalcii priložnost, da prvič zatresejo mrežo, kot kaže, odlično pripravljenega moštva iz Novega mesta.

Nogometaši vabijo na tribune čimveč gledalcev, tekma se bo začela ob 16.15.

J. R.

SMUČARSKI SKOKI

Obdobje poletnih priprav smučarjev skakalcev se zaključuje s tekmovalni na skakalnicah, pokritih s plastiko. Mladi skakalci — mladinci, pionirji in cibicani občinske Zveze smučarskih organizacij Jesenice in TVD Partizana Zirovnica, so bili koncem avgusta na osemdnevnih pripravah v Lomnici na Češkoslovaškem. Na mednarodni tekmi, na kateri so sodelovali Čehoslovaki, Vzhodni Nemci in skakalci nekaterih drugih slovenskih klubov, so Zirovničani dosegli nekaj lepih uvrstitev. Tako je bil med cibicani Török peti, med starejšimi pionirji pa Gašperin drugi in Petek tretji.

Del te ekipe se je devetega septembra udeležil meddržavne tekme v počastitev praznika občine Logatec. Med pionirji B, kot so po novem označeni starejši cibicani, je bil Török tretji, med pionirji A (prej mlajši pionirji) je bil M. Kaltenacker dvanajsti, med starejšimi pionirji pa Gašperin prvi in Petek tretji. V ekipi smučarskega kluba Bled je največ dosegel med starejšimi pionirji Triplat, ki je bil sedmi.

V začetku septembra je bilo v Predmeji na Primorskem poletno prvenstvo SRS za pionirje B. Mladi Zirovničani so dosegli nepričakovano lep uspeh. S Podkrižnikom iz Braslova je naslov republiškega prvaka delil Gorazd Ravnik iz Breznice pri Zirovnici, tretji je bil njegov klubski tovariš Sandi Török, Tomažević se je uvrstil na 14. mesto. Skakalci SK Bled so se uvrstili takole: Franc 12., Pristavec 15., Vidic 17. in Lacko 19.

Slabše so se odrezali na letošnjem republiškem prvenstvu zirovniški starejši pionirji. Tekmovanje je bilo preteklo soboto na 55-metrski skakalnici v Kranju. Popoln uspeh so slavili domačini, saj so osvojili prva tri mesta. Ob prehodu v starejšo kategorijo in nevarni velike skakalnice se Zirovničani niso najbolje znašli. Gašperin je bil osmi, Petek 14., Legat 24. in Modrijan 34. Tudi blejski tekmovalcem se ni godilo bolje. Triplat je bil 29., Valant 40. in Ulčar 41.

M. G.

PREDSTAVLJAMO VAM VICEPRVAKE SVETA

Osvojena srebrna kolajna na svetovnem padalskem prvenstvu je za jugoslovansko padalstvo velik dosežek. Prav gotovo pa pomeni največji fantom, ki so jo osvojili. Leški padalci: Brane Mirt, Dušan Intihar, Darko Svetina, Benjamin Šmid in Roman Božić so skromni fantje in neradi govorijo o sebi. Vedno pa veliko povedo o spoštovanju do drugih tekmovalcev. Medsebojno razumevanje med vsemi leškimi padalci je ena od največjih odlik tudi pri srebrni peterici.

Branko Mirt

Tovarištvo in sloga jugoslovanske ekipe na svetovnem prvenstvu je bila ob znanju najodličnejša vrlina za športni uspeh. To so opazili tudi drugi udeleženci svetovnega prvenstva, pa tudi gostitelji Francozi so jim že po nekaj dneh bivanja v Vichyju pokazali svoje simpatije. Kako pomembno je razumevanje v ekipi za skupni uspeh pri tekmovalstvu, se je pokazalo pri velikih favoriti, ki so računali s kolajnami, a so ostali praznih rok. Ko je eden od tekmovalcev napravil nekoliko večjo napako, je prišlo v nekaterih ekipah do medsebojnih očitkov in nesoglasij. Posledica je bila dekoncentracija in naslednji skoki so bili še slabši. Med našimi pa je bilo obratno. Fantje so se med seboj spodbujali, da spodrsilaj ni nesreča in da bo naslednji skok boljši.

Ravno zaradi te enotnosti lahko pri leških padalcih govorimo tudi o enakih vrlinah posameznikov. Kar lahko rečemo za enega, velja to skoraj v celoti tudi za ostale. Zato posameznike lažje predstavljamo z vpogledom v osebo izkaznico, kjer pa niso zapisane.

Dušan Intihar

ne človekove vrline in sposobnosti. Prav pa je, da spoznamo te fante tudi s te plat.

BRANKO MIRT, star 26 let, samski, stanuje v Naklem, zaposlen je pri poklicni reševalni četi v Kranju. S padalstvom se je pričel ukvarjati leta 1979 in je opravil doslej 1487 skokov. Do leta 1982 je ostajal še v senci svojih starejših tovarišev, ker je imel še premalo izkušenj in je močno nihal v dosežkih. Zimsko obdobje leta 1983 pa je bilo zanj začetek pohoda k zmagam. Že na prvi tekmi sezone je zmagal in postal državni prvak v paraskiju. Nato je postal že državni prvak v klasičnih disciplinah — skokih na cilj in figurativnih skokih, uspešno sezono pa je dopolnil še z izjemnim dosežkom na mednarodnem tekmovalstvu v Celovcu, kjer je med več kot sto padalci zmagal v skokih na cilj.

Letos pa je postal državni prvak v figurativnih skokih in se uvrstil v državno reprezentanco za svetovno prvenstvo, od koder se je vrnil s srebrno kolajno.

DUŠAN INTIHAR, star 27 let, samski, živi na Jesenicah, strojni tehnik, zaposlen pri Transpedu na Jesenicah. S padalstvom se je pričel ukvarjati leta 1979. Doslej je opravil 2183 skokov, kar je tudi največ med člani državne reprezentance. Že v tretjem letu skakanja, leta 1981, je dosegel presenetljiv mednarodni uspeh. Na neuradnem evropskem prvenstvu v Gradcu, kjer je tekmovalo preko 120 padalcev iz večine evropskih držav, je po dramatičnem finalnem skakanju z dodatnimi skoki zmagal v skokih na cilj. Državni prvak je postal leta 1982. V letu 1983 je bil v krizi in mu ni šlo najbolje, kolajne so pobirali mlajši. Tako tudi letos, ko je bil četrti na državnem prvenstvu kar v dveh disciplinah. Uvrstitev v državno reprezentanco pa je pomenila tudi udeležbo na svetovnem prvenstvu in srebrno kolajno.

DARKO SVETINA, star 24 let, poročen in ima leto dni starega sina. Stanuje v Korit-

Darko Svetina

nem pri Bledu. Je tekstilni tehnik in po končani srednji šoli se je poskusil tudi s študijem na fakulteti za telesno kulturo. Študija in napornih treningov padalstva ni mogel uskladiti. Zaposlil se je v Elanu, kjer zdaj dela pri izdelavi jadrnih letal.

S padalstvom se je pričel ukvarjati leta 1977 in že naslednje leto je postal mladinski državni prvak in se uvrstil tudi v člansko državno reprezentanco za svetovno prvenstvo. Letošnje svetovno prvenstvo mu je bilo že tretje zapored. Je specialist za skoke na cilj in je zmagoval na številnih tekmovalnih in državnih prvenstvih. Ima tudi državni rekord z desetim zaporednimi skoki v ničlo, kar mu je uspelo na državnem prvenstvu leta 1981 v Sarajevu. Lani pa je osvojil v Gradcu na najkvalitetnejšem mednarodnem tekmovalstvu v Evropi, tretje mesto v skokih na cilj ob sodelovanju padalcev s kolajnami s svetovnega prvenstva. Tako srebrno kolajno pa je osvojil letos tudi sam.

V prihodnji številki bomo predstavili še ostala dva reprezentanta in trenerja Bunčiča.

RAZGOVOR O MOŽNOSTIH VKLJUČITVE LETALIŠČA ALC LESCE V TURISTIČNO PONUDBO BLEDA

Alpski letalski center Lesce je že pred leti sprožil pobudo za vključitev svojega letališča in naprav v turistično ponudbo Bleda in okolice. Odziv je bil ugoden pri večini turističnih in gostinskih organizacij, pobudo pa je podprla tudi občinska konferenca SZDL Radovljica in občinska skupščina.

Rezultat te podpore je bilo prvo klubsko evropsko prvenstvo v jadralnem letenju, ki je v Lesce in na Bled privabilo kar precejšnje število letalcev in gostov že v predsezonskem času. Odvč bi bilo omenjati vlogo aerotaksi službe in poprestriti kakovostne turistične ponudbe.

Vodstvo ALC Lesce je zaradi številnih nerešenih vprašanj, ki težijo leško letališče, zlasti pri nujenju letaliških storitev tujim jadralnim letalcem, sklicalo konec prejšnjega tedna ponovni sestanek v Lescah. Predstavniki turističnih in gostinskih organizacij, društev in skupnosti ter izvršnih svetov radovljske in jeseniške občine so podrobno seznanili s sedanjim stanjem in možnostmi, ki jih lahko nudi letališče gostom Bleda in drugih turističnih krajev na Gorenjskem.

Kljub vztrajnemu prizadevanju pri pristojnih oblasteh letališki upravi v Lescah še ni uspelo dobiti potrebnih uradnih soglasij in dovoljenj za nudenje letaliških storitev tujim jadralnim letalcem, ki želijo med svojim dopustom pri nas leteti s svojimi letali, so povedali Lesčani.

Zaradi uspešne propagande v tujih letalskih časopisih in revijah je bilo zanimanje za letališče ALC Lesce vsepovsod izredno veliko. Vrstile so se obetajoče napovedi za prihod letalcev in za letenje. Ko so jim zaradi naših togih predpisov sporočili pogoje, ki močno omejujejo prostor za letenje, je zanimanje naglo popenhalo. Kakšna je škoda, si lahko mislimo.

ALC Lesce je skupaj z letalsko zvezo Slovenije, ki ima veliko posluha za ta prizadevanja, seznanil republiški Komite za promet in zveze, ki je nato prevzel pobudo za dogovore in usklajevanje te akcije z zveznimi organi, pri katerih pa se je kot vedno stvar začela zatikati. Zvezna uprava za kontrolo le-

tjenja je izdala novo navodilo o postopkih za pridobivanje posebnega dovoljenja za letenje in pristajanje na letališčih, ki ne sodijo v mednarodni letalski promet. Tuja letala lahko pristajajo na športnih letališčih, ki izpolnjujejo predpisane pogoje, šele potem, ko opravijo mejne in carinske formalnosti na enem od mednarodnih letališč.

Zvezni letalski inšpektor je julija letos že pregledal leško letališče in ugotovil nekatere pomanjkljivosti, ki jih ALC mora odpraviti in nabaviti manjkajočo opremo, če želi dobiti dovoljenje za mednarodno dejavnost. S tem bi bilo letališče Lesce vpisano v Zbornik letališč SFRJ in bo označeno za mednarodni promet, s čimer bodo seznanjeni tudi vsi zainteresirani organi v drugih državah.

Inv v tem je jedro problema, ki ga ALC Lesce zaradi preskromne finančne sposobnosti ne more sam rešiti. Preureditev letališča in nabava dodatne opreme terja tudi ustrezne sofinanciranje. To je v prvi vrsti lahko turistično oz. gostinsko gospodarstvo, ki si od dobro vzpelane letališke dejavnosti lahko tudi največ obeta. Znano je, da so prav športni in jadralni letalci, njihovo osebo in družinski člani najbolj petični gostje. Tem se res ne bi kazalo v blejskem turizmu odrekati! ALC Lesce bo za svoje storitve ustvarjal dohodek zgolj iz letališke takse.

Na tem posvetu je predlog o sofinanciranju naletel na pričakovano razumevanje, predvsem Hotelsko turistično podjetje Bled, ki je bilo takoj pripravljeno sodelovati.

Se bolj si bodo morali prizadevati za omilitve nekaterih predpisov za uporabo večjega zračnega prostora za letenje. Več denarja bodo morali nameniti široki propagandi akciji in reklamiranju tega edinstvenega letališča in turističnega okolja v tujini. Našli so tudi, kaj vse bo potrebno nabaviti za opremo letališča, da bo izpolnjevalo pogoje za mednarodni promet. Očitno jim bo podpora in sodelovanjem turističnega gospodarstva to tudi uspelo. Vsekakor pa po budnosti te akcije tudi tokrat podpirajo OK SZDL in Skupščina občine Radovljica.

JR

JUBILEJ JESENIŠKE KOŠARKE

Jubilejem različnih športnih panog na železarskih Jesenicah se v letošnjem letu pridružuje tudi košarka. Prvega oktobra bo preteklo 30 let, ko so pri Športnem društvu Jesenice ustanovili košarkarski klub. Jeseni leta 1954 je pobudo za organizirani razvoj košarke dal profesor Tone Smitek, ki je tedaj na Jesenicah nov šport predstavil najprej dijakom gimnazije.

Za košarko je začelo vladati vedno večje zanimanje. V treh desetletjih je brez dvoma največje uspehe dosegla ženska ekipa, med drugim tudi sedem naslovov republiških prvakov. Z lepimi dosežki se lahko pohvalijo tudi moške in mlajše ekipe. Košarkarji in košarkarice so imele v tem obdobju številne vzpone in padce, vesele trenutke, razočaranja, bile so menjave generacij, igralcev, trenerjev in funkcionarjev.

Po treh desetletjih košarka v jeseniškem športnem prostoru zavzema dosti pomembno mesto. Je prioriteta športna panoga ob hokeju in smučanju. Predvsem je razveseljivo, da po nekaj letih ženska ekipa ponovno posega po naslovu republiškega prvaka in upajmo, da bodo prav v jubilejnim letu ta cilj tudi uresničile. Moška ekipa v zadnjih nekaj letih dosegla poprečne uspehe v drugi slovenski ligi-zahod.

J. R.

Dopisujte

V ŽELEZARJA

OBČINSKO PRVENSTVO V MALEM NOGOMETU

Komisija za šport in rekreacijo pri ZTKO Jesenice razpisuje v septembru prvenstvo v malem nogometu za leto 1984. Natančen razpored prvenstva bo določen na osnovi prijav in bo posredovan vsem prijavljenim ekipam.

Ekipa lahko sestavljajo občani občine Jesenice, ki so starejši od 15 let, registrirani tekmovalci nimajo pravice nastopa.

Najboljše tri ekipe bodo prejele pokale v trajno last, prvouvrščena ekipa pa praktično nagrado (nogometno žogo).

Ob prijavi vplača vsaka ekipa 1.000,00 din štartnine. Nakažite jo na žiro račun ZTKO Jesenice: 51530-678-81302 z oznako »občinsko prvenstvo v malem nogometu«.

Pisne prijave pošljite na naslov: ZTKO Jesenice, Ledarska 4, 64270 Jesenice, najkasneje do ponedeljka, 24. septembra. Ta dan bo ob 16. uri v prostorih ZTKO žrebanje za razpored prvenstva.

OBČINSKO PRVENSTVO V BALINANJU

Na osnovi letnega programa športno-rekreativnih tekmovalj razpisuje komisija za šport in rekreacijo pri ZTKO Jesenice občinsko prvenstvo v balinanju za leto 1984, ki bo v NEDELJO, 30. SEPTEMBRA, S PRICETKOM OB 8. URI NA BALINIŠČIH BALINARSKEGA KLUBA JESENICE V LOGU IVANA KRIVCA.

Prvenstvo je ekipno (štiri igralci in rezerva), igralci morajo biti starejši od 15 let. Podroben razpored in sistem tekmovalj bo določen na osnovi prijav. Prvenstvo bo potekalo v skladu s pravili Balinarske zveze Slovenije.

Prve tri ekipe prejmejo pokale, prvouvrščena ekipa pa še praktično nagrado (komplet dresov).

Razglasitev rezultatov bo takoj po končanem tekmovalstvu na balinišču. Organizator tekmovalj si pridržuje pravico, da spremeni čas in datum tekmovalj, če bo do to zahtevalo okoliščine. O tem bo organizator vse sodelujoče obvestil po lokalni radijski postaji Triglav Jesenice.

Pisne prijave ekip oddajte na: ZTKO Jesenice, Ledarska 4, 64270 Jesenice, ali BALINARSKI KLUB JESENICE, Log I. Krivca, 64270 Jesenice, najkasneje do SOBOTE, 29. septembra.

Sestanek vodij in žrebanje bo v soboto, 29. septembra, ob 18. uri v prostorih balinarskega kluba v Logu Ivana Krivca.